T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

SOSYO-EKONOMİK DURUMUN OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ÇEVRE FARKINDALIĞINA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Beyza Ece DAŞ

Danışman

Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

İstanbul – 2024

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Beyza Ece DAŞ

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Sosyo-Ekonomik Durumun Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Çevre Farkındalığına Etkisi

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Çocuk Gelişimi

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 15.01.2024

Sayfa Sayısı : 118

Tez Danışmanları : 1. Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

Dizin Terimleri : Çevre Farkındalığı, Sosyoekonomik Düzey, Okul Öncesi Dönem

Türkçe Özet : Bu araştırmada farklı sosyoekonomik düzeylerdeki çocukların çevre ile ilgili çeşitli durumlara karşı algılarının araştırılması amaçlanmış; farklı sosyoekonomik düzeydeki çocukların çevre farkındalıkları ve yüksek farkındalık gösteren çocukların oyun yönelimlerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Dağıtım Listesi : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Beyza Ece DAŞ

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

SOSYO-EKONOMİK DURUMUN OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ÇEVRE FARKINDALIĞINA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Beyza Ece DAŞ

Danışman

Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

İstanbul – 2024

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Beyza Ece DAŞ
..2024

T.C.

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Beyza Ece DAŞ' ın **"Sosyo-Ekonomik Durumun Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Çevre Farkındalığına Etkisi"** adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

(Danışman)

Üye _____

Doç. Dr. Erhan ALABAY

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Nurten ELKİN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / .... / 2024

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Durmaksızın gelişen teknolojinin etkisi insanların yaşam tarzlarında değişikliklere neden olmaktadır. Değişikliklerin başlıca etkilerinden biri olarak yaşam alanlarının doğal ortamlardan betonlaşmış kalabalık şehirlere doğru şekillenmesi sonucunda insanların doğal çevre ile etkileşimi kısıtlanmış, hatta insanlar doğadan çekinir hale gelmiştir. Özellikle şehirleşme oranının ve sosyoekonomik düzeyin yüksek olduğu bölgelerde çeşitli nedenlerle çocukların doğrudan doğa deneyimlerinde bulunmasına olumsuz bir tavır sergilenmeye başlanmıştır. Bu tavır çocukların çevreye karşı olumlu tutum geliştirmesi için bir engel oluşturmaktadır. Şehirleşme oranının düşük olduğu ve yaşamın bir kısmının kırsal alanlarda geçirildiği bölgelerdeki çocukların doğal ortamları oyun alanı olarak kullanabilme imkânları, bu çocukların büyük şehirlerdeki çocuklara kıyasla daha zengin aktif doğa deneyimlerinde bulunmalarını sağlamaktadır. Ancak içlerinde yaşadıkları çevre ne olursa olsun 21. yüzyıl ailelerinin sosyoekonomik düzeyleri çocukların teknolojiyle tanışma yaşına etki edebilmektedir. Bu araştırmada farklı sosyoekonomik düzeylerdeki çocukların çevre ile ilgili çeşitli durumlara karşı algılarının araştırılması amaçlanmıştır; hangi sosyoekonomik düzeydeki çocukların doğa deneyimlerinin daha fazla olduğu, bu deneyimlerin doğa farkındalıklarına bir etkisinin olup olmadığı ve yüksek farkındalık gösteren çocukların doğal ortamda aktif oyun deneyimi ve dijital ortamda oyun seçeneklerinden hangisini seçtikleri tespit edilmek istenmektedir. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 4 okul öncesi eğitim kurumundaki 20 çocuk; Rize İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 3 okul öncesi eğitim kurumundaki 15 çocuk olmak üzere toplam 35 çocuk ve velileri oluştumuştur. Veriler araştırmacı tarafından oluşturulan görsellerin kullanıldığı yarı yapılandırılmış görüşmeler ve demografik bilgi toplamak amacıyla oluşturulan aile bilgi formu ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda çocuğun yaşı, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumundaki senesi, anne baba eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi ve anne mesleğinin çevre farkındalığını etkilediği görülmüştür. Yüksek farkındalık gösteren çocukların doğal ortamda oyun oynamayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Farkındalığı, Sosyoekonomik Düzey, Okul Öncesi Dönem

SUMMARY

The impact of ever-developing technology is causing changes in people's lifestyles. As one of the main effects of these changes, the interaction of people with the natural environment has been restricted as a result of the shaping of living spaces from natural environments to concrete crowded cities, and people have even become afraid of nature. Especially in regions where the rate of urbanization and socioeconomic level is high, there has been a negative attitude towards direct nature experiences of children for various reasons. This attitude creates an obstacle for children to develop positive attitudes towards the environment. Children in regions with low urbanization rates and where some of their lives are spent in rural areas have the opportunity to use natural environments as playgrounds, allowing them to have richer active nature experiences compared to children in big cities. However, regardless of the environment in which they live, the socioeconomic status of 21st century families can affect the age at which children are introduced to technology. This study aims to investigate the perceptions of children from different socioeconomic levels towards various situations related to the environment; which children from different socioeconomic levels have more nature experiences, whether these experiences have an effect on their nature awareness, and which of the active play experience in the natural environment and play in the digital environment options children with high awareness choose. For this purpose, case study method, one of the qualitative research methods, was used in the study. The study group consisted of 20 children in 4 pre-school education institutions affiliated to Trabzon Provincial Directorate of National Education and 15 children in 3 pre-school education institutions affiliated to Rize Provincial Directorate of National Education, totaling 35 children and their parents. Data were collected through semi-structured interviews using visuals created by the researcher and a family information form designed to collect demographic information. As a result of the study, it was seen that the child's age, number of siblings, years in preschool education institution, parental education level, family income level and mother's occupation affected environmental awareness. It was concluded that children with high environmental awareness preferred to play in a natural environment.

Keywords: Environmental Awareness, Socioeconomic Level, Preschool Period

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
SUMMARY ..... **ii**
İÇİNDEKİLER ..... **iii**
KISALTMALAR ..... **v**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **vi**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **vii**
EKLER LİSTESİ ..... **viii**
ÖNSÖZ ..... **ix**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Tezin Amacı **11**
1.2. Tezin Önemi **11**
1.3. Varsayımlar **13**
1.4. Sınırlılıklar **13**

İKİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İnsan ve Çevre **14**
2..1. Çevre 14
2..2. Toplumsal (sosyoekonomik) çevre 15
2.1.3. İnsan çevre etkileşimi 15
2.1.4. Çocuk ve doğa etkileşimi 15
2.2. Çevre sorunları **16**
2.2.1. Su kirliliği 16
2.2.2. Toprak kirliliği 16
2.2.3. Biyoçeşitliliğin azalması 17
2.2.4. Küresel ısınma ve iklim değişikliği 17
2.3. Çevre bilinci ve Ekolojik Farkındalık **17**
2.3.1. Ekoloji ve çevre bilimi 17
2.3.2. Çevre bilinci 17
2.3.3. Çevre farkındalığı 18
2.4. Çevre Eğitimi **19**
2.4.1. Çevre eğitimine ilişkin kavramlar 19
2.4.1.1. Çevre etiği 19
2.4.1.2. Sürdürülebilir çevre 19
2.4.1.3. Çevre okuryazarlığı 19
2.4.2. Çevre eğitiminin amaçları 19

2.4.3. Çevre eğitiminin hedefleri....20
2.4.4. Çevre için eğitimcinin niteliği....20
2.5. Psikolojik Kavramlar ve Aile Tutumu....21
2.5.1. Ekopsikoloji....21
2.5.2. Biyofobi....21
2.5.2.1. Teknolojik gelişmeler ve biyofobi....21
2.5.2.2. Eğitim sistemi ve biyofobi....22
2.5.2.3. Aile tutumu ve biyofobi....22
2.6. Okul Öncesi Dönem ve Çevre Eğitimi....22
2.6.1. Okul öncesi eğitim....22
2.6.2. Okul öncesi dönemde çevre eğitimi....23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YÖNTEM

3.1 Araştırma modeli....24
3.2. Katılımcılar....24
3.3. Veri Toplama Araçları....25
3.4. Verilerin toplanması....27
3.5. Verilerin çözümü ve yorumlanması....28

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

4.1. Demografik Veriler İle İlgili Bulgular....30
4.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular....35
4.2.1. Çöp Toplama Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Bulgular....35
4.2.2. Fidan Dikme Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Bulgular....42
4.2.3. Balık Yakalama Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Bulgular....48
4.2.4. Sokak Hayvanlarına Duyarlılık Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Bulgular....54
4.2.5. Ağaç Kesme Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Veriler....60
4.2.6. Dijital Ortamda Bulunma Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Veriler 66

SONUÇ VE ÖNERİLER....81
KAYNAKÇA....86
EKLER....95

KISALTMALAR

ABD	**:**	Amerika Birleşik Devletleri
Alm	**:**	Almanca
Ç	**:**	Çocuk
ÇKE	**:**	Çevresel Kuznets Eğrisi
MEB	**:**	Milli Eğitim Bakanlığı
s	**:**	Sayfa
TBMM	**:**	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	**:**	Türk Dil Kurumu
UNESCO	**:**	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
%	**:**	Yüzde
f	**:**	Frekans

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Demografik verilerin tabloda gösterimi 31
Tablo 2. Ç.1-Ç.35 olarak kodlanan katılımcıların anne/baba meslekleri.....33
Tablo 3. Ç.1-Ç.35 dijital/doğal ortamda oyun tercihleri 34
Tablo 4. Çöp toplama temalı görselden elde edilen bulguların karşılaştırılması.....36
Tablo 5. Fidan dikme temalı görselden elde edilen bulguların karşılaştırılması 42
Tablo 6. Balık yakalama temalı görselden elde edilen bulguların karşılaştırılması 48
Tablo 7. Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı görsel kullanılarak elde edilen veriler 54
Tablo 8. Ağaç Kesme Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Veriler.....60
Tablo 9. Dijital Ortamda Bulunma Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Veriler.....66
Tablo 10. Birinci alt probleme ilişkin verilerin sonuçları.....75
Tablo 11.İkinci alt probleme ilişkin verilerin sonuçları.....76
Tablo 12.Üçüncü alt probleme ilişkin verilerin sonuçları.....77

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Malthus'un Nüfus Teorisine göre nüfus ve kaynak artışı.....4
Şekil 2. Yıllık nüfus artış hızı 8

EKLER LİSTESİ

EK- A: Etik Kurul Onay Formu 95
EK- B: Araştırmada Kullanılan Görseller 96
EK- C: Görüşme Formu ve Aile Bilgi Formu 102

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sürecinde değerli fikirleri ile çalışmamı zenginleştiren ve bu yolda bana ışık tutan danışmanım sayın Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI'ya destekleri için teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmam için gittiğimde gerekli ortamı sağlayıp her türlü desteği sunan okul idarelerine, beni güler yüzle karşılayan öğretmenlere ve çalışmama katılan değerli çocuklar ve velilerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Beni tüm hayatım boyunca destekleyen sevgili annem, babam ve kardeşlerime; her seferinde tereddüt etmeden yardımıma koşan biricik arkadaşlarım Seda KAPUCU ve Tuğba ERBAY'a; çok yorulduğum zamanlarda adeta bunu hissetmiş gibi gelip kucağımda mırlayarak bana enerji veren kedilerim Simba ve Luna'ya ve bana okumayı, yazmayı, araştırmayı sevdiren bütün öğretmenlerime teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, bu sancılı süreçte beni asla yalnız bırakmayan, her zaman yanımda olan, yüzümü güldürüp içimi ferahlatan, beni motive eden müstakbel eşim İlker Umut YILMAZ'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Beyza Ece DAŞ

GİRİŞ

İnsan yaradılışı gereği sosyal etkileşimler kurma ihtiyacı içerisinde olan bir canlıdır. İnsanoğlu, tarihin başından beri gerek birbirleriyle, gerek çevrelerindeki nesnelerle olmak üzere canlı ve cansız birçok unsurla etkileşime geçmiştir. Sözlü iletişim kurma çabaları sonucu çeşitli dillerin oluşması ve ihtiyaçların karşılanması için gerekli araçların ilkel yollarla şekillendirilmesi ve kullanılması sonucunda günümüzdeki mekanik evren anlayışına ulaşmaya kadar pek çok gelişim bu etkileşimler sonucunda ortaya çıkmıştır.

Doğa olayları da dâhil olmak üzere çeşitli doğal unsurların insanların özellikle birincil gereksinimleri olmak üzere tüm faaliyetlerini etkilediği söylenebilir. Beslenme, barınma, giyinme gibi temel gereksinimlerin karşılanması doğrudan doğal çevre ile ilişkilidir, bunların yanı sıra insanların sosyal ihtiyaçları ve psikolojik durumlarının da doğal çevreden dolaylı olarak etkilendiğini söyleyebiliriz.

İnsanlar tarih öncesi çağlardan beri pek çok ihtiyaçlarını doğal çevreden karşılamaktadır. İlk insanların doğa ile kurdukları etkileşim, insanların yaşamını devam ettirebilme kaygısıyla doğayı gözlemlemesi ve bu gözlemlere dayanarak bazı çıkarımlarda bulunarak, yaşamını düzenleyip ihtiyaçlarını gidermeye çalışmasından ibaretti (Sulak, 2018). Paleolitik çağda barınma ihtiyacını karşılamak için büyüklü küçüklü mağaralardan yararlanan ilk insanlar beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için de doğaya yönelmiştir. Tarımsal üretime geçilmeden önce, avcılık ve toplayıcılık insanların birincil beslenme kaynağıyken insanların doğadaki unsurların, birbirini tamamlayan ve birbirine dönüşebilen dinamik bir yapı içerisinde adeta başka bir canlı gibi tüm ihtiyaçlarını karşılayan yardımsever bir tutum göstermesi ve insanoğlunun doğanın hiçbir çıkar gütmeden gösterdiği verici tavrıyla karşılaşması, günümüzde kullandığımız 'Doğa Ana' teriminin çıkış noktası olmuş olabilir. Doğayı kendi aralarında etkileşim halinde olan bileşenlerin oluşturduğu bir bütün olarak betimlemesi açısından günümüzdeki ekoloji fikrinin başlangıcının, Tales, Anaximanes ve Herakleitos'un öncüleri olduğu monist (tekçi) görüşün oluşturduğunu söyleyebiliriz (Özdemir, 2021). Mezolitik çağda mikrolit ve obsidyenin şekillendirilerek silah ya da çeşitli araç gereç yapımında kullanılması; daha sonra yerleşik hayata geçilmesiyle beraber doğal kaynakların barınma alanlarının inşasında kullanılıp tarımsal üretime

geçilmesi gibi pek çok gelişme insanlara neleri yapabileceğine dair kapasitelerini sorgulatmıştır. İnsanoğlunun kendinde bulduğu bu güç, doğayı gözlemleyip ondan faydalanma anlayışının, agresif bir 'doğaya hükmetme' anlayışına evrilmesine neden olmuştur.

İlerleyen zaman ve insanoğlunun kendinde bulduğu bu gücü geliştirmesi ile birlikte ufak yerleşim alanları köylere, şehir devletlerine ve imparatorluklara dönüşmüştür. Zamanla insanoğlu madenleri işlemeyi öğrenmiş, hayatlarını kolaylaştıracak yeni araçlar icat etmişlerdir. Para ve yazının da icadı ile iyice özgürleşen ve daha geniş alanlarla iletişim imkanına sahip olup merak duygusu ve bilgi edinme arzusuyla felsefeye yönelmişlerdir. Günümüzde doğa felsefesi olarak başlıklandırılan alanda, Antik Yunan'dan bugüne kadar birçok filozof insan ve doğa ilişkisine dair düşünceler ortaya koymuştur. Sulak'a göre (2018), Platon ve Aristotales başta olmak üzere insanın doğa ile ilişkisini ele alan Antik Yunan filozoflarının düşüncelerinde, insan doğadan öncelikli görülmüş ve evrenin tek ve üstün sahibi ve öznesi olarak konumlandırılmış, doğa ise ikinci plana atılmıştır.

İngiliz filozof Bacon'nun doğa tanımı eski çağlardan beri süregelen doğal düzeni anlamak ve doğa ile uyum içerisinde yaşamak anlayışına tamamen ters düşmekteydi; ona göre doğa, bilim adamlarına karşı direnen, hizmet etmeye mecbur bir köleydi ve bilim adamlarının hedefi de doğanın sırlarını söküp almak için ona işkence etmekti (Capra, 1992). Aydınlanma çağından önce hakim olan besleyici ve sevecen doğa algısı, Bacon, Newton, Descartes gibi düşünürlerin yazılarıyla radikal bir değişikliğe uğramıştır (Akarsu, 1994).

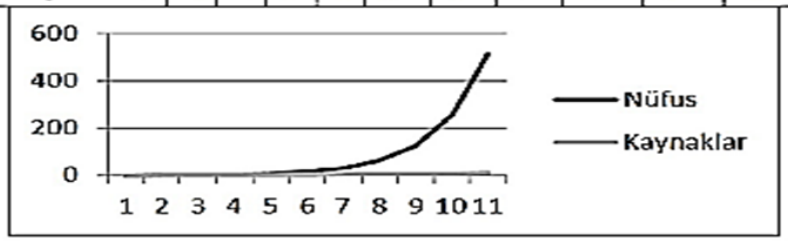
Descartes insan dışındaki tüm canlı varlıklar makineden başka bir şey olarak görmemiştir, Bacon ise evreni 'işleyen bir makine', insanı da doğayı aklıyla anlayıp şekillendirebilecek ayrıcalıkta bir varlık olarak tanımlamıştır. Bu gibi felsefik görüşlerin insanların doğal çevreye gösterdiği acımasızca kullanma ve tüketim gibi etik dışı davranışları doğa ile uyum içerisinde yaşanması gerektiği görüşünü değiştirerek organik doğa anlayışından mekanik doğa anlayışına geçişi başlattığı söylenebilir. Mekanist görüşün yaygınlaşmasının ardından, önceden insandan bağımsız, eli açık, merhametli bir ana olarak düşünülen doğaya artık hükmedilmiştir; sanayileşme ve hızlı kentleşmeyle birlikte doğa artık insana bağımlı, insanın yönettiği bir araca dönüşmüştür.

Dünyada çevresel görüşlerin şekillenmesinde gelinen bir sonraki durak ekolojik görüşün ortaya atılmasıdır. Capra'ya göre (1992), insanların bugün yaşadığı modern dünya biyolojik, psikolojik, çevresel ve toplumsal olaylar çerçevesinde bütünüyle birbiriyle bağlantılıdır. Bu dünyayı doğru şekilde anlamlandırmak için Descartes ve diğer mekanist görüşçülerin sunduğundan farklı bir bakış açısına ihtiyaç duyuyoruz. Mekanist görüşe bir alternatif olarak ortaya çıkan ekolojik dünya görüşü, mekanist görüşçülerin savunduğu insanın etken ve yüce olduğu; çevreninse edilgen bir yapı olduğu görüşü yerine, insanı sistemin bir parçası olarak kabul eder (Özdemir, 2021).

Ekolojik düşüncenin ortaya çıkışı hakkında literatürde; Amerika ve İngiltere'den yayıldığı düşünülen doğaya gösterilen korumacı tutuma, sanayileşmenin olumsuz sonucu olarak ortaya çıkan çevre kirliliğine bağlı olarak insanlarda oluşan ekolojik duyarlılığa, insan-doğa-toplum ilişkisine ket vuran moderniteye tepki olarak ortaya çıkan Romantizm'e ve ekolojik bilimsel çalışmalara dayanan ilk çevre hareketlerine vurgu yapıldığı görülmektedir (Sulak, 2018). Ekolojinin bir bilim dalı olarak yaygınlaşarak kabul görüp zamanla gelişmesi, felsefi düzeyde ekolojik dünya görüşünün de oluşmasını sağlamıştır. Oluşan bu ekolojik görüş, toplum ve insanla doğa arasındaki ikili etkileşim ve bu etkileşim sonucunda ortaya çıkan sorunlar hakkında fikirler geliştirmektedir. Hayatın bütün alanlarının ilişkili olduğu düşünülerek bütüncül bir doğa anlayışı ve dönüşüm ortaya çıkmıştır (Sımonnet, 1993:72-73, Akt: Yayla, 2006).

Thomas R. Malthus, 1798'de yayınladığı "Nüfus Teorisi Üzerine Bir Deneme" ile nüfusun hızla artmasına karşılık gıda üretimindeki yavaş artış arasındaki eşitsizliğe dikkat çekti. Malthus'un Nüfus Teorisine göre, nüfus 1, 2, 4, 8, 16, 32... şeklinde geometrik olarak artarken, gıda maddeleri ise 1, 2, 3, 4, 5, 6... olarak aritmetik bir artış göstermektedir (Sabbağ, 2020).

Nüfus	1	2	4	8	16	32	64	128	256	512
Kaynaklar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Şekil 1. Malthus'un Nüfus Teorisine göre nüfus ve kaynak artışı
Kaynak: Aktan, C. C., Yay, T. E., Yay, S., (2019), Biyoloji ve İktisat: Evrimsel Biyolojiden Evrimsel İktisada, İçinde: Evrimsel İktisat, (Editörler: C. C. Aktan ve S. Yay), İzmir: Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneği, ss. 8-49.

Nüfus Teorisinde belirtilen, nüfus ve doğal kaynaklar arasındaki eşdeğer olmayan artış nedeniyle, Malthus, insanların bir süre sonra açlık ve kıtlık gibi çeşitli felaketlerle karşı karşıya kalacağını belirtmiştir. Malthus Nüfus Teorisini yayınladığı tarihte dünya nüfusunun 1 milyar olduğu, bugün ise nüfusun yaklaşık 8,1 milyar[1] olduğunu belirtmek isterim.

Burada bahsedilmesi gereken iki kavram daha vardır; Fizyokrasi ve Merkantilizm. Merkantilizm, "Ticaretçilik"[2] olarak çevrilebilecek bir ekonomi teorisidir. Merkantilistlere göre zenginliğin kaynağı altın ve gümüş gibi değerli madenler ve bu madenlerle yapılan ticarettir. Fizyokrasi ise tarım emeğinin üretici emek olduğunu ve yalnızca bu emeğin değeri yarattığını ileri süren ekonomi görüşüdür[3]. Fizyokratlar zenginliğin ticarette değil üretim sürecinde aranması gerektiğini, bu sayede nihai dengenin sağlanacağını düşünmektedirler. Görmez' göre (2018), zenginliğin kaynağı olarak altını ve toprağı gören bu iki grubun ortak noktası, her iki görüşte de kaynakların sonsuz ve sınırsız olarak kabul edilmesidir. Malthus, her iki akımdan farklı olarak, doğal kaynakların sınırlı olduğu görüşünü ortaya koymuştur. Malthus'un bu "Hayatta kalmak için mücadele" (Capra, 1992, s.122) görüşü ekolojik düşüncenin gelişimine katkı sağlamıştır.

[1] Dünya Nüfus Saati: 8,1 Milyar İnsan (LIVE, 2023) - Worldometer (worldometers.info) sitesinden alınmıştır.
[2] https://tr.wikipedia.org/wiki/Merkantilizm#Kaynak%C3%A7a sitesinden alınmıştır.
[3] https://sozluk.gov.tr/ sitesinden alınmıştır.

“Hayatta kalmak için mücadele” görüşü Ünder’e göre (1996), Darwin’nin “Doğal ayıklanma” terimine ilham vermiştir. Darwin’in 1819 yılında yayınlanan Türlerin Kökeni kitabında çevrenin canlılar üzerindeki etkisini, genetik olarak güçlü olanın ya da güçlü karakter kazananın doğadaki mücadelede hayatta kalacağını, güçlü olmayanın ise yok olacağını söyleyerek açıklamıştır; bu yok olma durumu için de doğal ayıklanma kavramını kullanmıştır. Darwin, evrim teorisinde insanın doğadaki canlılardan herhangi biri olduğunu ve tüm canlılar gibi varlığını devam ettirebilmek için ekosistemdeki diğer canlılar ve cansız doğa ile uyum ve denge içerisinde olduğunu belirtmiştir. Bu görüş insan merkezli bakış açısının sonunu getirerek ekoloji düşüncesine katkı sağlamıştır (Görmez, 2018).

Evrim kuramından hareketle, doğanın da zamana bağlı bir değişim süreci içerisinde olduğunu çıkartabilir. Özlem’e göre (2010), doğa bilimleri ancak insanın doğayı biçimlendirme sürecinde üretim amaçlı gösterdiği emekle ortaya çıkar ve süreç içerisinde gösterdiği değişim sonucunda doğa da zamanla kendi tarihini yapar. Aynı zamanda, insan ve toplum da doğanın ürünleridir. Doğanın bu şekilde diyalektik olarak açıklanması Marx’ı ekolojik düşüncenin referans noktalarından biri haline getirmiştir(Yaylı ve Yaslıkaya, 2015). Marx Ekonomik ve Felsefi El Yazmaları’nda doğa ve toplumdan şu şekilde bahseder:

> Doğa insanın inorganik bedenidir, bizzat insan bedeninin kendisinden başkası doğa(dır). "İnsan doğada yaşar" sözünün anlamı şudur: doğa insanın, eğer ölmek istemiyorsa, sürekli ilişki halinde olması gereken bedenidir. İnsanın fiziksel ve ruhsal hayatının doğayla bağlantılı olması basit olarak şu demektir: doğa, insan doğanın bir parçası olduğu için kendi kendisiyle bağlantılıdır. (akt. Capra, 1992)

Foster’a göre (2000a) Marx’ın emek ve yabancılaşma tanımını şu şekilde açıklamıştır; Marx toplumu bir bütün/gövde olarak görmekte ve bu gövdenin doğa ile arasındaki insanın davranışları aracılığıyla kurduğu metabolik ilişkiyi emek süreci olarak tanımlamaktadır. Kapitalist ilişkilerin zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkan doğa ile insan arasındaki bozulma, bahsi geçen metabolik ilişkide insanın doğadan yabancılaşması (Alm.: Entfremdung) olarak tanımlanan onarılamaz bir çatlağa sebebiyet vermiştir.

Marx' göre yabancılaşma; kapitalist üretimde işin kişisellikten uzaklaşıp insan emeğinin bir meta haline gelmesi sonucu işçinin, emeğine ve ürettiklerine yabancılaşmasıdır (Altun, 2012). Marx'a göre emek bir meta değildir ve tek başına bir şey ifade etmez; emek çevre üzerinde değişiklik yapabilme gücüne erişebilirse anlam kazanır. Dolayısıyla Marx'ın üretim modelli gelişiminde insanların emeğiyle oluşturulan bu sürecin doğaya yapılan bir saldırı olarak yorumlanmaması gerekir (Bolaç, 2012). Aksine, Marx, insan ve doğa arasındaki mevzu bahis metabolik ilişkideki kırılmadan yola çıkarak gelecek kuşakların refahı için ekolojik sürdürülebilirlik anlayışının yeniden düzenlenmesini zaruri hale gelmesinden bahsetmiştir (Foster, 2000b).

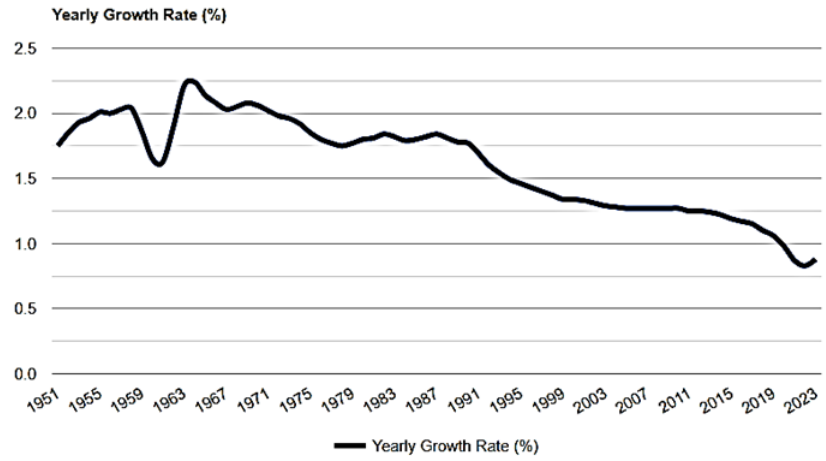
Kolomb'un Atlantik Okyanusunda çıktığı keşif seferinin başlangıcı olduğu tarihsel değişim, aynı zamanda kapitalist dünya sistemi ve ülkeler arasındaki sömürgeciliğe dayanan hiyerarşik sistemin de başlangıcı olarak görülebilir. Avrupalıların gittikçe daha geniş toprakları keşfetmeleri ve bu 'Yeni Dünyadan' topladıkları altın-gümüş gibi değerli madenler ve kahve, çay, baharat; patates, mısır ve çok sayıda fasulye çeşidi gibi gıda kaynaklarını Avrupa'ya getirmelerinden sonra, tarımda ve dolayısıyla ekonomide köklü bir dönüşüm yaşandı. Avrupa merkezli tarımsal dönüşümün tüm dünyaya yayılması sonucunda kapitalizmin bir sonraki basamağı olan Sanayi Devrimi gerçekleşti (Karababa, 2014). Üretimin boyut ve yoğunluğunun hızla artması nedeniyle girilen ucuz hammadde arayışı sebebiyle, kapitalizm dünya çapında birçok doğal kaynağı tüketmekte, çevreye geri dönüşü olmayan yükler bildirmektedir. Kapitalist üretim süreci doğanın yağmalanması ve doğal çevrenin kirletilmesi sürecidir (Altun, 2012).

Kapitalizmin üretim çılgınlığının insani ihtiyaçların önüne geçip israf boyutuna varmasıyla, geçmiş dönemler boyunca doğanın tek taraflı sömürüsüyle meydana gelen zarar son yıllarda verilen zararın yanında küçük ölçekli kalmıştır; hatta Foster'a göre (2008), kapitalizmden önceki zarar adeta görmezden gelinebilir bir düzeydedir.

Marx kapitalizmin yarattığı refah dünyasının en büyük sorunun insanla doğa arasındaki çift taraflı yabancılaşma nedeniyle üretimin ve zenginleşmenin dar ve sömürücü bir yolla sağlanması olduğunu söylemiştir. Bu düşünceden yola çıkarak Alec Nove bir karşıt görüş olarak kapitalizmin yarattığı refah dünyası sayesinde üretim sorununun ortadan kalktığını ve gelecek kuşaklardaki üreticilerin kıt kaynakların

tahsisi sorununu ciddiye almak zorunda kalmayacaklarını savunmuştur (Foster, 2000b). Ancak Burkett'a göre (2006), James Boyce'un Çevresel Kuznets Eğrisi (ÇKE) kişi başına düşen gelir seviyesi ne olursa olsun çevresel koşulların kötüleşebileceğini kanıtlıyordur. ÇKE, kişi başına düşen milli gelir ve çevre kirliliği arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Bu yaklaşımda çevre kirliliği ile kişi başına düşen gelir arasında "Ters U" şeklinde bir ilişki olduğu öne sürülmektedir; süreç başlangıcında, gelir düzeyi artmaya başladığında çevre kirliliği artmakta, bir eşik düzeyinden sonra durum tersine dönmekte ve artan ekonomik düzey ve çevre bilinciyle birlikte çevre kirliliği oranı da azalmaktadır (Erataş ve Uysal, 2014).

Doğal çevre, çeşitli faaliyetlere hammadde sağlayarak üretim sürecinin bir parçası olmaktadır fakat üretim ve tüketim süreçleri sonrasında oluşan atıkların geri dönüşümünün yapılması ekolojik sürekliliğin sağlanması için bir zorunluluk haline gelmiştir. Geri dönüşümü yapılmayan atıklar doğal çevreye ciddi zararlar vermektedir. Çevre sadece üretim için hammadde kaynağı olarak görülmemelidir; çevre doğrudan ekonomik refahın temel unsurlarından biridir (Ulucak ve Erdem, 2012). Burada Malthus'un Nüfus Teorisine dönüş yapmak isterim. Malthus'un nüfus artışını ciddi bir sorun olarak görmesi ve nüfus planlanması yapılması gerektiği görüşüne bir eleştiri Dönmez ve Çelik'ten gelmiştir. Dönmez ve Çelik'e göre (2016), çevre sorunlarının ve ekolojik krizlerin artmasının temel nedeni olarak sadece geometrik nüfus artışını söylemek yeterli olmayacaktır, çünkü ABD, İngiltere, Almanya ve İsveç gibi gelişmiş ülkeler başta olmak üzere doğum oranı düşük çocuk nüfus oranı az olan pek çok ülkede ve Bangladeş, Çin, Brezilya gibi nüfus artışının yok denecek kadar az olduğu ülkelere rağmen çevre sorunlarının artmaya devam ettiği görülmektedir. Dünyada yıllık nüfus artış hızının gittikçe düşmesi, gelecekte su, hava ve toprak kirliliğinden kaynaklanabilecek doğal felaketlerin gerçekleşme ihtimalinin de düşeceği konusunda güven vermemektedir. Bu durumu ÇKE yaklaşımına göre değerlendirdiğimizde, kişi başına düşen milli gelirin fazla olduğu gelişmiş ülkelerdeki çevre sorunlarının artmaya devam etmesi olgusu sonucunda insanoğlunun genel olarak yüksek çevre bilincine sahip olmadığı yorumu yapılabilir.

Şekil 2. Yıllık nüfus artış hızı

Kaynak: https://www.worldometers.info/world-population/ sitesinden alınmıştır.

Geçtiğimiz son elli yıl içinde, bilim ve teknoloji büyük bir hızla gelişmeye başlamış, insanlar bir yandan yaşam standartlarını yükseltirken bir yandan yine kendi yaşamları için tehlike oluşturabilecek sorunların üstesinden gelmek amacıyla çözüm yolları arama sürecine girmişlerdir (Ferreyra, 1992). Bu sorunlardan biri olan çevre sorunu, insan ile çevre arasındaki etkileşimin bir sonucudur (Evren, 2008). Yaşanılan çevreden yararlanmak kadar onu korumak, doğal dengesini bozacak davranışlardan kaçınmak da önemlidir (Brisk, 2000), aynı zamanda, gelecek kuşaklar için tüm canlılara yaşanacak bir çevre bırakmak insana düşen en önemli görevlerden biridir (Uzun, Sağlam, 2005).

Birey, sadece çevreyi gözlemleyen ve tepki veren değil, aynı zamanda çevreyi etkileyendir (Çabuk, Teke, Baş, 2020; Brawn vd., 1980). Özellikle, teknolojik gelişmelerin ve sanayileşmenin hızlı yaşandığı şehir ortamlarında, insanların etkisiyle doğal çevrenin olumsuz yönde değişmesi söz konusu olabilmektedir. İnsanlar, yaptıkları olumsuz etkinin farkında olarak ya da olmayarak doğal ortamlardan giderek uzaklaşarak doğanın bir parçası olduklarını unutmakta ve çevre sorunlarının giderek çözümlenemez duruma gelmesine yol açmaktadırlar (Çabuk, 2019).

Çevre sorununa çözüm sürecinde ortaya çıkan sürdürülebilir kalkınma kavramının çevre, toplum ve ekonomi olmak üzere iç içe geçmiş üç temel bileşeninin olduğu görülmektedir. Ayrıca bir toplumun refah ve sağlık içinde yaşayabilmesinin büyük ölçüde temiz hava ve su ile sağlıklı besin ve kaynakların sağlandığı bir çevreye

dayandığı gerçeği bu üç bileşenin birbirini etkilediğini göstermektedir. Karşılaşılan çevre sorunlarına köklü çözümler getirecek, insanlığın yararına hizmetler üretecek ve bunlardan yararlanacak insan gücünün çevre bilinci ile yetiştirilmesi, bu sorunların ve gereksinimlerin çözümünde çok önemli ilerlemeler sağlayacaktır (Uzun, Sağlam, 2005).

İnsanın çevreye karşı davranışlarını düzenleyebilmesi öncelikle çevrenin farkında olması, onu tanıması ve doğru algılaması, çevre ile ilgili konuları bilmesi ve son olarak da çevreyi koruması konusunda bilinçlenmesi gereklidir. Bahsedilen bu durum bir süreci gerektirir ve ancak ile mümkündür (Çabuk, 2001). Ancak Louv'a (2005) göre, birkaç on yıllık zaman zarfında çocukların doğayı algılama ve deneyimleme biçimlerinde radikal bir değişiklik ortaya çıkmıştır (Akt; Huz ve Kalburan, 2017). Hızla ilerleyen teknoloji insanlar, diğer hayvanlar ve makineler arasındaki ayrımları bulanıklaştırmaktadır.

İnsanlığın çevre ile etkileşimi uzun yıllardır vurgulanıyor olsa da bugünün çocuklarının doğa ile bağlantısı minimum düzeyde kalmaktadır (UNESCO, 1997). Louv'a (2005) göre, doğa ile ilişkili ve bağlantılı olmayan kişilere yönelik doğa yoksunluğu ifadesi, kentlerde yaşayan ve zamanlarını çoğunlukla kapalı alanlarda geçiren çocukların doğaya ilişkin korkuları, tiksinmeleri gibi durumların oluşmasına yönelik eğilimleri olarak belirtilmektedir. Bu durumu engellemek için yapılabilecek en doğru hamle hem okulda hem de okul dışındaki ortamlarda çocukları doğa ve doğal olanla etkileşime yönlendirmektir. Toplumumuzun özellikle şehirleşme oranının yüksek olduğu bölgelerinde çeşitli nedenlerle çocukların doğrudan doğa deneyimlerinde bulunmasına olumsuz bir tavır sergilemesi çocukların bu korku ve tiksinti durumlarından kaçınmasını zorlaştırmaktadır.

Çocukluk döneminden itibaren geçirilen aktif doğa deneyimlerinin, çocukların doğal varlıklarla güçlü empatik ilişki kurmalarını sağladığı ve dolayısıyla çevre algılarını şekillendirdiği ve ekolojik benliklerinin oluşmasında belirleyici olduğu, çocukların ekolojik yapıyla olan etkileşimlerinin arttığı ortaya konulmuştur (Cohen ve Horm-Wingerd, 1993'ten akt.; Üsküplü, Polat, 2019). Bireyin edindiği bilinç ve olumlu doğal çevre algısı ile birlikte doğal çevreye yönelik olumlu tutum ve davranış geliştirebilmesi için çocuğun erken yaşlarda edindiği deneyimler oldukça önemlidir (Demir ve Yalçın, 2014).

Şehirleşme oranının düşük olduğu ve yaşamın bir kısmının kırsal alanlarda geçirildiği bölgelerdeki çocukların doğal ortamları oyun alanı olarak kullanabilme imkânları, bu çocukların büyük şehirlerdeki çocuklara kıyasla daha zengin aktif doğa deneyimlerinde bulunmalarını sağlamaktadır. Ancak içlerinde yaşadıkları çevre ne olursa olsun 21. yüzyıl ailelerinin sosyoekonomik düzeyleri çocukların teknolojiyle tanışma yaşına etki edebilmektedir. . Dünyada bir milyardan fazla insan dijital oyun oynamakta ve insanlar giderek daha küçük yaşta (5- 6 yaş) dijital oyunlar ile tanışmaktadır (Dinç, 2012; akt. Öner, 2020). Dijital oyunlarla erken tanışan pek çok çocuk doğal oyunlar yerine dijital olanları tercih etmektedir[4].

Yeni kuşak için doğa bir gerçeklikten çok soyutlamadır, diyor Louv (2005) ve ekliyor; Doğa gün geçtikçe, seyredilecek, giyinilecek, hatta görmezden gelinecek bir şeye dönüşüyor. Bu nedenle erken çocukluk döneminde verilen çevre eğitimi, olumlu deneyimler yoluyla doğaya ve doğanın olumlu yönde algılanmasına odaklanmalıdır (Mohneke, Benze ve Schlüter, 2019'dan akt.; Çabuk, Teke, Baş, 2020). Çevre eğitiminde, bireylere yeni davranışlar kazandırmada birçok faktör etkilidir. Bu faktörlerin bazıları, çevre eğitim programı, konuların eğitim ve öğretim seviyelerine uygun dağıtılması, çalışma ortamları, eğiticilerin niteliği ve diğer faktörler sayılabilir. Bu faktörler arasında bireyin çevre bilincinin şekillenmesinde önemli olduğu düşünülen sosyo-ekonomik faktörlerin göz önünde tutulması gereklidir (Uzun, Sağlam, 2005).

[4] https://www.tbmm.gov.tr/arastirma_komisyonlari/bilisim_internet/docs/sunumlar/turkiye_dijital_oyunlar_federasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Tezin Amacı

Bu çalışmada Rize ve Trabzon illerindeki çeşitli okul öncesi eğitim kurumlarındaki çocukların çevre farkındalık düzeylerine ailelerinin sosyoekonomik düzeylerinin etkisinin olup olmadığı durumu incelenmek istenmiştir.

Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. Anne babanın eğitim durumları, meslekleri ve gelir düzeylerinin çocukların çevre farkındalığına etkisi nasıldır?
2. Çocukların yaşı, kardeş sayısı ve kaç yıl okul öncesi eğitim gördükleri değişkenlerinin çevre farkındalıklarına etkisi nasıldır?
3. Farklı gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının farklı temalardaki görsellerdeki davranışları algılama şekli nasıldır ve bu davranışlara benzer tecrübeleri var mıdır?
4. Yüksek çevre farkındalığı gösteren çocukların doğa deneyimlerinde bulunma veya dijital ortamda bulunma seçeneklerine karşı tutumları nasıldır?

1.2. Tezin Önemi

Literatüre bakıldığında, erken yaşlardan başlayarak çocukların doğal çevreye yönelik algılarının olumlu yönde geliştirilmesinin, yaşamlarının devam eden yıllarında çevreye yönelik davranışlarını da olumlu yönde etkileyeceğini ve okul öncesi dönemde doğal çevreye yönelik algılarının belirlenmesinin önemli katkı sağlayacağı düşünüldüğü görülmüştür. Türkiye'de bu konu alanındaki araştırmalara olan ilgi son yıllarda artmıştır; Doğan ve Keleş (2020), 12. Sınıfta okuyan 184 öğrenci ile nicel bir çalışma yapmıştır, çalışmanın sonucunda ise çevre farkındalık düzeylerinin öğrenim düzeylerine, okul tipine, akademik başarılarına, anne-babalarının eğitim durumuna, kardeş sayısına ve cinsiyete bağlı olup olmadığı araştırılmıştır. Kurt Gökçeli, Tarkoçin ve Bilmez, 2021 yılında nicel bir araştırma yapmıştır, araştırmanın sonucunda, 48-66 aylık çocukların çevresel farkındalık düzeyleri ile yaşadıkları yer, yaş düzeyleri,

annebaba öğrenim düzeyleri, sosyo-ekonomik durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ancak cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Sönmez (2021), 3 ve 4. Sınıf öğrencileri ile yaptığı nicel çalışmanın sonuçlarında kırsal alanda ikamet eden öğrencilerin canlıların devamlılığı konusunda daha duyarlı olduğu, sınıf düzeyi daha yüksek olan öğrencilerin daha yüksek çevre farkındalığına sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Seçgin (2022), nicel araştırma yöntemini kullanarak yaptığı tez çalışmasında öğrencilerin çevre farkındalıklarının kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık göstermediğini ve annelerin eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin çevre farkındalıklarının da arttığını belirtmiştir. Irmak Kazazoğlu ve Erkal'ın (2022) çalışmasında üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına ilişkin davranışları cinsiyet, aile gelir durumu, sınıf düzeyi gibi değişkenler ile çevre ile ilgili faaliyetlere katılma durumlarına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır ve nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Literatür tarandığında, yapılan araştırmaların çoğunun nicel araştırma olduğu görülmektedir. Bu araştırmada sosyoekonomik düzeyin çevre farkındalığına nasıl bir etkisi olduğu ortaya çıkarılmak istenmektedir. Hangi sosyoekonomik düzeydeki çocukların doğa deneyimlerinin daha fazla olduğu, bu deneyimlerin doğa farkındalıklarına bir etkisinin olup olmadığını ve çocukların doğal oyun ve dijital oyun seçeneklerinden hangisini seçtikleri tespit edilmek istenmektedir.

Tez çalışmasından elde edilecek sonuçların özellikle

1. Yeni oluşturulacak okul öncesi eğitim programında çevre bilinci gelişimine destek verecek kazanım ve göstergelere yer verilmesine;
2. Dijitalleşme ve çevre ile ilgili anne-baba eğitimi için destek programları düzenlenmesine;
3. Çevre bilincine sosyoekonomik düzeyin etkisi üzerine yapılmış küçük yaş grubu örneklemli çalışmaların azlığı nedeniyle ilgili alana;
4. Yapılan diğer nicel çalışmaların aksine azınlıkta olan nitel çalışmalardan biri olarak literatüre

Katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Varsayımlar

Bu çalışmada;

1-) Araştırmaya katılan çocuklar ve velilerin yarı yapılandırılmış görüşme sorularını hiçbir baskı altında kalmadan içtenlikle cevapladığı varsayılmaktadır.

2-) Araştırma boyunca katılımcılardan elde edilen tüm verilerin gerçeği yansıttığı varsayılmaktadır.

3-) Kaynaklardaki bilgilerin objektif olduğu ve objektif bir biçimde yansıtıldığı varsayılmaktadır.

1.4.Sınırlılıklar

1-) Bu çalışma Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 4 okul öncesi eğitim kurumundaki 20 çocuk ve Rize İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 3 okul öncesi eğitim kurumundaki 15 çocuk olmak üzere toplam 35 çocuk ile sınırlı olacaktır.

2-) Araştırmanın sonuçları Aile Bilgi Formundan alınan bilgiler ve araştırmacı tarafından belirlenen görsellerden alınan veriler ile sınırlı olacaktır.

3-) İncelenen bilimsel araştırmalar 2000-2023 yılları arasındaki eğitim ve öğretim alanındaki çalışmalar ile sınırlı olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu aşamasında, İnsan ve Çevre, Çevre Bilinci ve Ekolojik Farkındalık, Çevre Eğitimi, Çevre Eğitimi ve Çevre Farkındalığına Yönelik Yaklaşımlar başlıkları olmak üzere çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesini oluşturan ana başlıklara yer verilmiştir. Bu doğrultuda ilgili temalara ait başlıklar ve bu başlıkları destekleyecek olan alt başlıklarla yer verilerek kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

2.1. İnsan ve Çevre

2.1.1. Çevre

Türk Dil Kurumu'na göre çevre; hayatın gelişmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel dış faktörlerin bütünüdür (TDK, 2021). 1983 de kabul edilen çevre kanuna göre çevrenin tanımı ise şöyledir; "Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır (TBMM, 1983:2872). Çevre; doğal-yapay çevre diye ayrılabilir. Doğal çevre; canlı varlıkların tesiri olmaksızın türlü sebeplere bağlı olarak meydana gelmiş ve canlı varlıkların hayatlarını devam ettirdikleri hazır olan çevredir. Yapay çevre; doğal çevreden faydalanarak, belirli bir amaç çerçevesinde, başta insan olmak üzere canlıların müdahaleleriyle oluşturulan çevredir (Kışlalıoğlu, 1989). Günümüz ve çevresel koşullar sebebiyle oluşturulan yapay çevreler sadece insan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değil aynı zamanda insanların doğal çevreye olan özlemini gidermek amacıyla da inşa edilen çevreyi de içermektedir (İçen Kükürt, 2021). Bu doğrultuda insanların yaşamlarını devam ettirmek için üretmiş oldukları köprüler, binalar, barajlar, kültürler, parklar ve teknolojik bütün gelişmeler kültürel çevre içerisinde yer almaktadır. Bu kapsamda kültürel çevre aslında sosyal çevreyi de kapsamaktadır yorumu yapılabilir. Çünkü sosyal çevre insanın kültürü ile doğrudan ilişkilidir (Erol, 2016).

2.1.2. Toplumsal (sosyoekonomik) çevre

Sosyo-ekonomik çevre, bir bölgede yaşayan insanların birbirleriyle oluşturdukları sosyal, ekonomik veya politik nedenlerle kurdukları ilişkinin tümünden oluşur. Bu çevre tanımına alış-veriş, komşuluk ilişkileri, eğitim-öğretim örnek olarak verilebilir (Egemen, 2006). Holt ve Barkemeyer (2012, s.2) çevre eğitimi, çevre konusunda halkın farkındalığı ve sürdürülebilir kalkınma arasında varsayılan bir bağlantı olduğunu belirtmiştir.

2.1.3. İnsan çevre etkileşimi

Bilimsel bir kavram olan doğa, canlı cansız varlıkları içerisinde barındıran, etkilenen, etkileyen, değişebilen, değiştirebilen ve yenilenebilme özelliğine sahip olan insan etkisi dışında meydana gelen ve kendi mekanizmaları ve kanunları olan, çok farklı olgu, varlık, ilişkileri, etkileşimleri ve süreçleri kapsayan belli bir sınırlandırması olmayan bir sistemdir (Atasoy, 2015, s. 101) ve içinde yaşadığımız bu sistem insanların yaşamlarını farklı şekillerde etkilemekte ve aynı zamanda bu sistem insan aktivitelerinin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır (Van Den Berg ve Steg, 2015, s. 304; Akt. Erol, 2016).

2.1.4. Çocuk ve doğa etkileşimi

Yaşamın başlangıcından itibaren insan ve doğa birbirleriyle iç içe geçmiş haldedir. İnsanın doğayla savaş ve barış içeren etkileşiminin tarihi son zamanlarda doğal çevreden uzaklaşmamıza sebebiyet vermiştir ve bu uzaklaşmadan en çok çocuklar etkilenmiştir. Çocuklar artık kum ve toprakla oynamamayı tercih etmekte, ağaçlara tırmanmaktan korkar hale gelmektedirler. Özellikle gelecek kuşakların doğayla bütün etkileşimini koparmasından endişe duyulmaktadır. Bundan dolayı geleceğe emin adımlarla yürümek istiyorsak, çocuklarımıza bitkiler, hayvanlar ve doğa ile ilgili kitaplar okutarak çocuklarımızın çevre bilinci, duyarlılığı, çevresel tutumlarını geliştirilmeli ve çevrelerine karşı ilgili olmalarını sağlamalıyız (Atasoy, 2015, s. 116).

2.2. Çevre sorunları

Çevre sorunları küresel ısınma, sera etkisi, su kirliliği, hava kirliliği, toprak kirliliği, asit yağmurları, ozon tabakasının tahribi, biyoçeşitliliğin azalması ve canlı habitatlarında daralma, çarpık kentleşme, atıkların gitgide artması sonucu oluşan; pek çok nedeni olmasına rağmen başlıca neden olarak insanların olumsuz tutum ve davranışlarından kaynaklandığı söylenebilecek zararlardır. Çepel'e göre (2003), ekosistemde doğal dengeyi bozan insanlardan kaynaklanan ekolojik zararlar çevre kirliliğinin tanımını oluşturmaktadır.

2.2.1. Su kirliliği

Yeryüzünde yaşamı mümkün kılan su, sürdürülebilir bir gelecek için dikkat edilmesi gereken önemli bir unsurdur. Su insanın yaşamak için ihtiyaç duyduğu en önemli şey olmakla birlikte, endüstriyel faaliyetler ve tarım olmak üzere pek çok yerde kilit değer niteliğindedir. Su kirliliği nedeniyle içme sularının zehirlenmesi, ötrofikasyon nedeniyle akarsu veya göl ekosistemlerinin bozulması ve dolayısıyla su canlılarının ölmesi sonucu biyolojik çeşitliliğin azalmasına neden olur. Su kirliliği, evsel veya endüstriyel atıkların minimize edilmesiyle azaltılabilir veya önlenebilir. Su kirlenmesi sadece sağlık yönünden değil, kaynakların korunması ve en uygun bir şekilde kullanılmasının yollarının araştırılması yönüyle de günümüzde ele alınmaktadır (Karpuzcu, 2012).

2.2.2. Toprak kirliliği

Geri dönüşümü yapılamayan atık maddeler, doğada bulunmaması gereken kimyasalların doğaya salınmasına neden olmaktadır. Kimyasal içerikli gübreler, böcek ilacı gibi doğrudan toprakta kullanılan maddeler ve ormanların tahrip edilmesi, tarıma elverişli arazilerin yanlış kullanımı da toprak kirliliği nedenlerindendir. Kirlenmiş toprakta yetişen mahsuller ve bitkiler aracılığıyla canlıların vücuduna giren kimyasallar ölümcül hastalıklara sebebiyet vermektedir. Azalan toprak verimliliği toprak erosyonuna, çölleşmeye ve yeraltı su kaynaklarının kirlenmesine neden olmaktadır (Çavuş Güngören, 2022).

2.2.3. Biyoçeşitliliğin azalması

Gıda ürünleri, ilaç ham maddeleri, yapı malzemeleri, enerji kaynakları ve endüstriyel ürünler gibi birçok hayati ihtiyaç biyolojik çeşitlilik sayesinde karşılanmaktadır (UNESCO, 1992). Doğadaki madde döngülerinin sürekliliğinin sağlanması ve atmosferdeki gaz oranlarının dengelenmesinde biyoçeşitliliği sağlayan canlı türlerinin önemli katkıları vardır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1992). Ticari avcılık, orman kesimi ve tarım arazilerinin açılması gibi insan kaynaklı faaliyetler ile küresel ısınma ve asit yağmurları gibi küresel problemler biyoçeşitliliğin kaybına neden olmaktadır), bu durum doğal yaşamın sürdürülebilirliğini ve biyoçeşitliliği tehdit etmektedir (Snaddon, Turner ve Foster, 2008'den akt.; Soysal, 2012).

2.2.4. Küresel ısınma ve iklim değişikliği

Küresel iklim değişikliği fosil yakıtların kullanımı, arazi kullanımı değişiklikleri, ormansızlaştırma ve sanayi süreçleri gibi insan faaliyetleri sonucu atmosfere salınan çeşitli kimyasalların birikimlerindeki hızlı artışın doğal sera etkisini kuvvetlendirmesi sonucunda iklimde oluşan değişiklikleri ifade eder, yerkürenin ortalama yüzey sıcaklıklarındaki artışı ise küresel ısınmayı tanımlar.

2.3. Çevre bilinci ve Ekolojik Farkındalık

2.3.1. Ekoloji ve çevre bilimi

Biyolojinin alt dallarından birisi olarak gelişen ekolojiyi kısaca tanımlamak gerekirse canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalı olarak ifade edilebilir. Biyolog olan Heackle, 1876 yılında ekoloji bilimini kurmuştur. Ekoloji bilimiyle birlikte doğal denge ve onun uzantısı olan doğal varlıkların korunması gereği de insanlığın gündeminde önemli bir yer tutmaya başlamıştır (Çüçen, 2011; Akt. Özyürek, 2021). Çevre bilimleri farklı bilim dallarını bünyesinde toplayan, insan doğa ilişkilerini ve bu kapsamda çevre sorunlarını irdeleyen, uygulamalı ve disiplinler arası bilimler (TDK, 2019) olarak tanımlanmaktadır.

2.3.2. Çevre bilinci

Genel olarak, canlıların yaşamını olumsuz yönde etkileyen, ekosistemde doğal dengeyi bozan ve insanlardan kaynaklanan zararlara çevre kirliliği denir. (Çondur ve

Cömertler 2010, s. 65). Çevre kirliliği, insanların çevre koşullarının yaşam için taşıdığı önemin yeterince farkında olmamalarından kaynaklanmaktadır, bu nedenle, toplumda çevre bilincinin oluşturulması bir gerekliliktir (Kandır, 2018, s.9).

Çevre sorunlarının azaltılmasının ve mevcut sorunlara çözümler getirilmesinin en etkili yollarından birisi de çevre bilinci ve duyarlılığı yüksek olan, çevre bilgisine sahip, olumlu çevre tutumu sergileyen ve çevre sorunlarının çözümüne etkin şekilde katılımcı olabilecek özellikte bireyler yetiştirmektir. Bireylerin çevrelerinde gerçekleşen olayları ve olguları algılamaları ve anlamlandırmaları çevresel bilinç ve tutumun geliştirilmesinde etkili olmaktadır. Bireylerin bu olay ve olguların çevre üzerindeki etkilerini doğru yorumlayabilmeleri, çevre sorunlarını ve çevre sorunlarının nedenlerini doğru algılamaları, çevre sorunlarının oluşumuna karşı alınabilecek önlemleri fark etmeleri ve sorunların çözümünde sorumluluk almaları desteklenerek çevre eğitiminin amacına ulaşması kolaylaştırılabilir (Yücel ve Özkan, 2018).

2.3.3. Çevre farkındalığı

İnsanların çevre üzerindeki kalıcı yıkıcı etkilerinin farkına varılmasının ardından çevre hareketleri, çevre sorunları ile ilgili tartışmalara yol açmış ve bu sosyal bağlamda halkın farkındalığını artırmıştır. Bu nedenle çevre farkındalığı kavramı güncel olarak dikkat çeken bir konu haline gelmiştir (Sönmez, 2021). Çevreye yönelik farkındalığın en önemli amacı; çevre problemlerini algılama, belirleme ve tepki verme tutumu geliştirmek, çevre ile ilgili uyarıcıları algılamaktır (Soydan, Samur, Koçyiğit ve Kiremit, 2015). Çevresel farkındalığı olan ve çevresel sorunların kendisine etkisinin kaygısında olan bireylerin, yaşamlarını boyunca bulundukları her faaliyet ve etkileşimde çevreyi önemseyerek hareket etmesi beklenmektedir, zira bireylerin çevreye yönelik davranışları, çevreye duyarlılıklarının bir yansımasıdır (Gadenne, Kennedy, McKeiver 2009'dan Akt.; Özbebek, Akdemir Ömür, Düren, 2012). Çevre farkındalığı kazanan bireyler, çevre sorunlarındaki neden sonuç ilişkisini anlamlandırabilir ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunabilir.

2.4. Çevre Eğitimi

2.4.1. Çevre eğitimine ilişkin kavramlar

2.4.1.1.Çevre etiği

Etik kelimesi, ahlaki, ahlakla ilgili; Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü anlamına gelmektedir (TDK, 2021). Genel olarak çevre etiği, insanlar ile doğal çevreleri arasında bulunan ahlaki ilişkilerin sistemli olarak incelenmesidir. Çevre etiği, ahlak kuralarının insanların doğal çevre karşısındaki davranışlarını yönettiğini ve yönetmesi gerektiğini varsayımsal olarak ele almaktadır (Des Jardins, 2006; Akt. Erol, 2016).

2.4.1.2.Sürdürülebilir çevre

Sürdürülebilir çevre; "Gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm çevresel değerlerin her alanda (sosyal, ekonomik, fizikî vb.) ıslahı, korunması ve geliştirilmesi süreci" (TBMM, 1983: 2871) olarak tanımlanmaktadır. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu sürdürülebilir kalkınmayı, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını engellemeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamak olarak belirtmektedir (Brundtland, 1987). Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için insanları keşfetmeye, araştırmaya, modern ve tarihsel bilgiye sahip çıkmaya yönlendirirken, bu sürecin doğru planlandığından emin olunmalıdır (Daş vd. 2020).

2.4.1.3.Çevre okuryazarlığı

Hastürk'e (2019) göre çevre okuryazarlığının tanımını ilk yapan kişi Roth'dur. Çevre okuryazarlığı; kişilerin çevre ve çevre sorunlarına yönelik bilgi sahibi olması ve çevresel tutumlarını buna göre geliştirmesi, bireyin çevre sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar gerçekleştirmek adına motivasyonunun olması, çevre ve yaşam arasındaki denge için aktif bir biçimde çaba göstermesidir.

2.4.2. Çevre eğitiminin amaçları

Çevre eğitimi, insanın çevresiyle uyum içerisinde yaşayacağı bilgi, beceri ve davranışları kazanması, su tüketiminden çöp üretimine, enerji tüketiminden doğal

kaynak kullanımına kadar her konuda sorumluluk sahibi insanlar yetiştirmek, sorunların çözümünde etkin katılım sağlanmasıdır. Çevre eğitimi başlıca üç ortamda verilmelidir. Bunlar; ev, yerel topluluklar ve okul ortamlarından oluşmaktadır. Evde aile ortamında kazandırılan çevre anlayışı, okulöncesi ve diğer kurumlarda verilen örgün eğitim yoluyla geliştirilir (Demirkaya, 2006). Temeli doğayı ve doğal kaynakları koruma eğitimine dayanan çevre eğitimi; toprak, su, orman gibi doğal kaynakları geliştirme ve korumaya ek olarak biyosfer, biyomlar ve ekosistemleri kapsayacak şekilde tüm çevreyi korumak ve iyileştirmek üzere odaklanmıştır. İnsanların çevre bilinci oluşturup davranış olarak sergilemesi ve günlük davranışlarının çevre üzerinde yaratacağı etkiler konusunda bilgi sahibi olması için çevre eğitiminin gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir. Dünyamızın yaşanabilir bir halde tutulması ve gelecek nesillere bırakılması ancak çevre eğitimi ile mümkündür (Ünal, Mançuhan ve Sayar, 2001; Akt. Karakoçan, 2016).

2.4.3. Çevre eğitiminin hedefleri

Karakoçan (2016) Tiflis Bildirgesi'ne göre çevre eğitiminin hedeflerini şu şekilde sıralamıştır; Kentsel ve kırsal kesimde ekonomik, sosyal, politik ve ekolojik olaylar arasındaki bilinç ve duyarlılığı geliştirmek, çevreyi koruma ve iyileştirmek için bireylere gerekli bilgi ve değer yargıları kazandırmak, bireylerde ve tüm topluma yönelik çevre adına yeni davranış biçimi yaratmaktır.

2.4.4. Çevre için eğitimcinin niteliği

Bireylere çevre konusunda, çevresel sorunların bilinmesi ve bu sorun alanları karşısında tutum geliştirilmesi konusunda eğitimin tüm kademelerine önemli görevler düşmektedir. Ancak eğitim kademelerinin tümünde yer alan öğretmenlerin üniversitelerin eğitim fakültelerinden mezun olduğu düşünülerek yükseköğretim kademesindeki eğiticilerin gelecek nesillerin eğitiminden sorumlu öğretmenlerin eğitiminde çevre eğitimi konusunda oldukça önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle çevre eğitiminin amacına ulaşması için çevre eğitimini öğretecek olan eğiticilerin yetiştirilmesi oldukça önemlidir (Güven, 2013).

2.5. 2.5 Psikolojik Kavramlar ve Aile Tutumu

2.5.1. Ekopsikoloji

Ekopsikoloji, ekoloji ve psikoloji bilim dallarının ilkelerini bir araya getirerek insanların doğayla içsel bağlantılarının farkına varmalarına ve bozulan bağın onarılmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır (Er, Canatan Gençer, Barut & Kara, 2020). Gittikçe sanayileşen ve aynı zamanda dijitalleşen dünyada insan ve doğa arasındaki bağlantıları güçlendirmek ve doğa ile insan arasındaki mesafeyi azaltmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Hillman (1995)'a göre, ekopsikolojinin amacı, insanları psikolojik olarak doğa ile yeniden birleştirmek, zihin ve çevre arasındaki etkileşimi anlamak ve sürdürülebilir davranış ile zihinsel ve ruhsal sağlığın doğayla bağımlılığını onurlandırmak olmaktadır (Akt.; Yolay, Varol Selçuk, Mercan & Köseoğlu, 2022).

2.5.2. Biyofobi

Çocuklar içerisinde bulundukları sosyal ve fiziksel çevre ya da teknolojik aletlere erişime yatkınlıkları gibi nedenlerle doğadan uzaklaşıp bağlarını koparmış olabilirler. Doğa ile bağlarının kopma nedenine bağlı olarak çocuklarda doğaya ve doğada bulunma fikrine karşı bir korku duygusu oluşabilir. Oluşan bu korku duygusu genetik olarak doğuştan getirdiğimiz bir olgudan ziyade, doğal uyaranlara karşı kültürün etkisi ile öğrenilebilen, yaşantı yoluyla kazanılan tepkilerdir (Ulrich, 1993'ten Akt.; Yılmaz, Olgan, 2017). Biyofobiyi etkileyen bazı durumlar teknolojik gelişmeler, eğitim sistemi ve aile tutumudur.

2.5.2.1.Teknolojik gelişmeler ve biyofobi

21. yüzyılda gerçekleşen hızlı teknolojik gelişmelerden en çok etkilenen kitle çocuklardır. Çocukların, kendilerinden önceki nesillere göre teknolojik aletlere yatkınlıklarının daha yüksek olduğu gözlemlenebilmektedir. Ayrıca çocuklar, teknolojik aletler ile insan hayatına dahil olan renkli sosyal medya platformlarında da aktif olmaktadırlar (Karakan, 2019). Çocuklar teknolojinin sunduğu bol uyarıcılı renkli ortamlar nedeniyle tüketim kültürüne kapılarak doğada yaşayacakları pek çok duygudan uzaklaşmaktadırlar (Öztürk, 2022).

2.5.2.2.Eğitim sistemi ve biyofobi

Çocukların doğadan uzak bir şekilde sınıf ortamında gördükleri eğitim süresi onların doğal ortamlarda edinebilecekleri tecrübeleri kısıtlamaktadır. Çocukların çevre farkındalıkları geliştirmek ve doğaya karşı olumlu tutum ve davranış kazanmalarının en etkili yolu çocukların doğal ortamlarda birincil tecrübeler yaşamasıdır. Yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi doğrultusunda çocuklar için ekolojik olarak en çok fayda sağlayacak okulların günümüzde orman okulları yaklaşımını benimsemiş okullar ya da benzer müfredata sahip okullar olduğu söylenebilmektedir. Gülersoy'a göre (2013), ülkemizdeki eğitim programlarının, doğa ile ilişki kurma ve doğal mirası koruma bilincinin kazanılması konusunda ihtiyacı karşılayabilecek yeterlilikte olmadığı görülmüştür. Gülersoy (2013), bu ihtiyacın karşılanması için "doğa okulları", "doğa toplulukları", "doğa eğitimi ve bilim okulları" gibi okulların açılıp uzman kişilerin istihdam edilmesini önermiştir.

2.5.2.3. Aile tutumu ve biyofobi

Uzunoğlu'ya göre (2006), ülkemizde çocuk yetiştirme kültürü, çocuklardaki doğa ve çevre sevgisini bastırma ağırlıklıdır. Özellikle dikey şehirleşmenin fazla olduğu büyük şehirlerde çocukların doğal çevreyle etkileşime geçebilecekleri alanlar hem kısıtlı hem de ailelerin çocuklarının bu alanlarda geçireceği tecrübelere karşı endişe ve korkuyla yaklaşan aileler çoğunluktadır. Ailelerin çocuklara yönelik tutumları çocuklarının doğa ile ilişkilerinde belirleyici roldedir (Öztürk, 2022).

2.6. Okul Öncesi Dönem ve Çevre Eğitimi

2.6.1. Okul öncesi eğitim

Çocukların keşfetmek ve öğrenmek için doğal bir eğilimleri vardır. Öğrenme çok erken yaşlarda başlar ve hayat boyu devam eder. Çocuklar dünyaya geldikleri ilk andan itibaren, daha okula başlamadan çok önce öğrenmek ve keşfetmek için büyük bir heves duyarlar: etkin bir şekilde çevrelerini keşfederler, iletişim kurmayı öğrenirler ve çevrelerinde gördükleri şeylere dair fikirler oluşturmaya başlarlar (MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü [TEGM], 2013). Okul öncesi eğitim; isteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş 36–72 ay grubundaki çocukların eğitimini kapsar. Okul öncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları fiziki kapasitesi uygun örgün ve

yaygın eğitim kurumları bünyesinde ana sınıfları olarak açılmaktadır (Poyraz, 2001; Akt. Baran, Yılmaz, Yıldırım, 2007).

2.6.2. Okul öncesi dönemde çevre eğitimi

Çevre eğitimin temel amacı çevreye karşı duyarlı bireylerin yetiştirilmesi ve dolayısıyla çevreyi koruma davranışının bireylere kazandırılmasıdır. Bireyler yaşamlarının ilk yıllarından itibaren hayatları boyunca benimseyecekleri değer ve alışkanlıkları geliştirmektedir. Bu alışkanlık ve değerlerin etkisi hayatlarının sonuna kadar devam edeceği için çevre eğitiminin erken yaşlarda verilmesi ve çevre farkındalığının çocuklara bir davranış biçimi olarak kazandırılması oldukça önemlidir. Çünkü erken yaşlarda oluşan ilgi ve tutum gibi duyuşsal özellikler çocukların gelecekteki istenilir davranışlarının temelini oluşturmasına ek olarak özellikle erken yaşlarda oluşan değer yargıları çocuk ile doğa arasındaki empatinin gelişmesine ve doğaya karşı sevgi beslemesine yardımcı olmaktadır (Güler-Yıldız, 2017; Akt. Buldur, 2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, araştırma grubuna, veri toplama süreci ve veri toplama araçları, verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırma modeli

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların çevreye ilişkin düşünce ve algılarının; ailenin sosyoekonomik düzeyi, çocuğun cinsiyeti, kardeş durumu, anne-baba eğitim seviyesi, okul öncesi eğitim kurumundaki yılı değişkenlerine göre nasıl farklılaştığı; çok yönlü, detaylı, sistemli ve derinlemesine incelenmektedir. Bu sebeple çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışmaları, bir duruma ilişkin etkenlerin (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırıldığı; ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılan; farklı veri toplama tekniklerinin bir arada kullanılmasına imkân sağlayan bir araştırma yöntemidir (Bogdan ve Biklen, 1992; Akt, Akpınar 2015).

Bu araştırmada, çocukların doğal çevreye dair farkındalık düzeylerini derinlemesine incelemek amacıyla araştırmacının oluşturduğu görsellerle ilgili bireysel görüşmeler yapılmıştır. Bu nedenle bu araştırmada, durum çalışması türlerinden içsel durum çalışması (intrinsic case study) kullanılmıştır. İçsel durum çalışmasında, araştırmacı/araştırmacılar belirli bir birey ya da durumu anlamakla öncelikli olarak ilgilenir (Creswell, çev. 2016; Akt, Çabuk 2020).

3.2. Katılımcılar

Çalışma grubundaki katılımcılar Trabzon ve Rize illerinden 4'er okulun anasınıflarından alınacak şekilde, olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden küme örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Bu yöntemde evren, ortak özelliklere sahip birden fazla "küme" adı verilen alt gruplara ayrılır (Christensen, Johnson ve Turner, 2015; Akt. Özmen, Karamustafaoğlu 2019). Okul idaresinin belirleyeceği sınıflardan

alt kümelerini temsil edebilecek 5'er çocuk seçilmiştir. Araştırmaya katılacak çocuklar Ç1-Ç40 olarak kodlanması planlanmıştır, Rize ilinden bir okulun araştırmaya katılmayı reddetmesi sonucunda, katılan çocuklar Ç.1-Ç.35 olarak kodlanmıştır.

7.2.Veri Toplama Araçları

Sosyoekonomik duruma ilişkin verilerin toplanması adına 7 okul öncesi eğitim kurumundaki tüm çocuklara araştırmacı tarafından Aile Bilgi Formu dağıtılmıştır. Aile bilgi formundan çocukların yaşları, okul öncesi eğitim kurumundaki seneleri, kardeş sayıları, anne-babanın eğitim durumları gibi demografik özelliklere ulaşılması planlanmıştır. Formda ailenin ekonomik durumunu tespit için dönemin asgari ücretine göre düşük/orta/yüksek olarak işaretlenebilecek seçenekler oluşturulmuştur. Formda ayrıca çocukların evde ya da dışarıda oyun oynama durumları hakkında bilgi edinme amacıyla oluşturulmuş bir madde bulunmaktadır. Bu madde kapsamında sırasıyla "Çocuğumuzun evimizin dışında oyun oynayabileceği bir açık alana sahip değiliz. Çocuğumuz sık sık dışarıda oyun oynar. Çocuğumuz evde oyuncaklarıyla oynamayı tercih ediyor. Çocuğumuz dışarıda oyun oynamak yerine telefon/tablet/bilgisayar ile oyun oynamayı tercih ediyor. Çocuğumuz evimizin dışında oynayabileceği bir açık alana sahip olmadığı için telefon/tablet/bilgisayar ile oyun oynuyor. Diğer." seçenekleri bulunmaktadır.

Aile formundan alınan veriler ile katılımcılar, düşük, orta ve yüksek sosyoekonomik alt kümelerine ayrılmış ve bulundukları alt kümeyi temsil edebilecek çocuklarla yapılacak yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde kullanılmak üzere doğal çevreye yönelik beş görsel oluşturulmuştur. Görseller oluşturulurken Wells ve Zeece'in (Aktaran Sönmez, 2021) 2007'te çevre eğitiminin en genel amaçları olarak sıraladığı maddelerden yola çıkılmıştır. Wells ve Zeece'e göre (2007), çevre eğitiminin genel amaçlarında şunları saymak gerekir;

> Çocukların yerküreyi, suları ve havayı kirletmekten kaçınma davranışları göstermesini sağlama, öğrencilerin çöplerle çöplere neden olan etkenlerin farkını anlamasını sağlama, öğrencilerin çöpleri poşetlere ya da çöp kovalarına ayrıştırarak bırakmalarını sağlama, doğal kaynakların tüketilmesinde daha özenli ve daha dikkatli davranmayı öğretme, hayvanlara zarar verilmemesini

sağlama ve hayvanların korunmasını sağlama, bitkilerin ve çiçeklerin muhafaza edilmesini sağlama ve onlara zarar verilmemesine yönelik farkındalık oluşturma, çevreyi fark etmelerini sağlama ve çevresel güzellikleri anlamalarını sağlama, doğayla alakalı olumlu düşünce ve yaklaşımlara sahip olmalarını sağlama, bu yönde tutumlarını kuvvetlendirme doğaya karşı ilgi ve farkındalıklarını artırma.

Önder ise 2003 yılında çalışmasında çevre eğitiminin genel amaçları olarak şunları sıralamıştır;

Doğal çevreyi sevmek: Hayvanları, ağaçları, bitkileri sevmek, doğada bulunmaktan zevk almak, doğada huzur bulma alışkanlığı edinmek, doğaya saygı duymak, …yaşamın kaynağı olan çevreyi tanımak, anlamak ve sevmek.

Doğal çevreyi incelemek, tanımak, izlemek: Çevrenin sunduğu olanakları ve karşı karşıya olduğu sorunları anlamanın ve çözüm üretebilmenin öncelikli koşulu çevreyi incelemek, tanımak ve izlemektir.

Doğal çevreyi korumak, sürdürmek: Çevrenin hoyratça ve plansızca kullanılıp tüketilmesi sonucunda doğan kendini yenileme ve sürdürülebilirlik sağlanması için destek gösterilmesi ihtiyacı dolayısıyla çocuklara bilinç ve davranış kazandırmak.

Doğal çevreyi geliştirmek: Doğal çevrenin sahip olduğu kaynaklar ve olanaklarla yetinmek, ihtiyaçları giderirken sürekli tüketim aşılayan ekonomik sistemlere kapılmadan doğal çevreyi geliştirmeyi öğrenmek (Önder, 2003; Akt. Ogelman, Önder, 2023).

Çevre farkındalığı kazandırabilmek amacıyla hava, toprak, su, bitki ve hayvan varlıklarının nasıl korunacağının anlaşılabilmesi için biyosfer ve ekosistemleri içine alacak şekilde tüm çevrenin iyi bilinmesi gerekmektedir (Irmak Kazazoğlu, Erkal, 2022). Çocuk, diktiği bitkinin yaşamasının onu sulamasına bağlı olduğunu tecrübe edince, bir hayvanın vereceği yiyeceği beklediğini görünce çevresindeki yaşam döngüsünde kendisinin de bir görevi olduğunu anlamaya başlayacaktır (Akyüz, 1979; Akt. Seçgin, 2022). Seatter ve Ceulemans'a göre (2017), çocukların hayvan sevgisi kazanması çevre sevgisinin de önünü açacak bir unsur olarak düşünülebilir.

Bu hususlardan yola çıkarak oluşturulan görseller çöp toplama, fidan dikme, balık yakalama, sokak hayvanlarına duyarlılık, ağaç kesme olarak isimlendirilmiştir. Son olarak dijital oyun oynanan bir çocuk görseli oluşturulmuş ve dijital ortamda bulunma olarak isimlendirilmiştir. Görseller ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde çocuklara "Bu resimde neler görüyorsun? Resimdeki kişi/kişiler ne yapıyor? Resimdekine benzeyen bir tecrübe yaşadın mı? Resimdeki kişi/kişiler ne hissediyor olabilir, neden? Sence bu resimden önce ne olmuş olabilir? Resimdeki kişi/kişiler bu davranışı neden yapıyor olabilir? Sence bu resimden sonra ne olmuş olabilir? Resimdeki davranış yerine ne yapılabilirdi? Resimdeki kişi/kişilerin yerinde olmak ister miydin?" soruları yöneltilerek verilerin toplanması sağlanmıştır.

3.4. Verilerin toplanması

Bu araştırmada, veri toplama süreci nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çepni (2012) görüşmenin bireylerin iç dünyasına girerek onların bilgi, tavır ve inançlarını belirleme yoluyla araştırmanın amaçları ile ilgili temel bilgileri bir araya getirmek, araştırmanın değişkenleri ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak gibi amaçlar için kullanılacağını belirtmektedir. Cansız Aktaş'a göre (2019), araştırılan konu ile ilgili olarak kapsamlı bilgiye ihtiyaç duyulması durumunda görüşme tekniğinin kullanılması iyi bir tercih olacaktır. Bu araştırma okul öncesi dönem çocuklarının çevreye karşı gösterdikleri ilgi ve farkındalıklarını ölçmeyi amaçladığı için görüşme yöntemi tercih edilmiştir.

Görüşmede, görüşme yapan kişi hazırladığı konuları temel alarak önceden hazırladığı soruların yanında ek sorular da sorabilir ve bu soruları belirli bir sıralamaya koymak durumunda değildir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada çalışma grubunu okul öncesi dönem çocukları oluşturduğu için, görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Bu teknik araştırmacıya belirli seviyede esneklik sağlaması sebebiyle eğitim bilimleri araştırmaları için daha uygun olduğu saptanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Çocukların dikkat süresi ve çeşitli değişkenler sebebiyle oluşabilecek herhangi bir duruma karşı araştırmacıların geçen konuşmanın akışına göre soruların içeriğini ve sırasını değiştirebilme esnekliğine

sahip olması, küçük yaş gruplarıyla yapılan çalışmalarda yarı yapılandırılmış görüşmeleri verimli kılmaktadır.

Veri toplamak amacıyla görüşmeler yapılmadan önce ailelere Aile Bilgi Formu dağıtılmış, böylece farklı sosyo-ekonomik düzey gruplarını temsil edebilecek çocuklar seçilmiştir. Çocuklarla yapılacak görüşmeye başlarken araştırmacı tarafından neler yapılacağı çocuğa, araştırmacının bir ödevi olduğu, bazı resimler getirdiği ve çocuğa bu resimler ile ilgili sorularının olduğu ve onunla sohbet etmek istediği şeklinde anlatılmış, çocuğa araştırmacıya yardım etmek isteyip istemediği sorulmuştur. Çocuğun süreci anladığını ve çalışmaya katılmak istediğini teyit ettikten sonra veri toplamak amacıyla belirlenen görseller çocuğa karışık sırayla gösterilmiş ve görsellerle ilgili yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular yöneltilmiştir. Daha sonra dijital oyun içerikli görsel gösterilmiş ve ilgili sorular sorulmuştur. Gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler görüşme formlarına kaydedilmiştir. Görüşmelerin her çocuk için ortalama 20 dakika sürmüştür. Görüşmeler araştırmacının çocukla birebir görüşebileceği bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin çözümü ve yorumlanması

Yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak veriler analiz edilmiştir. İçerik analizi sözlü, yazılı ve diğer materyallerin kapsadığı mesajı, anlam ya da dilbilgisi yönünden objektif ve düzenli olarak bir araya getirme ve buradan yola çıkarak bir çıkarımda bulunma işlemidir (Yalçın, 2019). Yıldırım ve Şimşek (2016) içerik analizinde temel amacın, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda araştırmalardan elde edilen verilerden kavramsallaştırılmalar yapılır daha sonra bu kavramlar belirli temalar altında toplanıp, kodlanır ve gerekli düzenlemeler yapılarak, sonuçlar yorumlanır (Alper A., Gülbahar, H. 2009). Veriler üzerinden temalar ve kodlar belirlenmiştir. Geçerlik ve güvenirlik adına, bu çalışmada veriler, farklı görüşlere sahip çok sayıda çocukla görüşme yapılarak toplanmıştır. Görüşmeler uygun bir ortamda her bir çocuk ile teke tek olacak şekilde yapılmıştır. Görüşmeler sırasında çocukların anlaşılmayan ifadeleri, tekrar sorular sorularak anlaşılmaya anlatılmıştır. Araştırmacı hiçbir şekilde kendi ilgi, tutum ve görüşlerini belirtmeyecek, katılımcıları

yönlendirecek davranışlarda bulunmaktan kaçınmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılacak görsellerin belirlenmesi ve yarı yapılandırılmış soruların hazırlanmasında çocuk gelişimi ve okul öncesi eğitim alanlarından uzmanların görüşleri alınmıştır. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde kullanılan yöntemler, uygulamalar ve karar verme durumları hakkında ayrıntılı kayıtların tutulması adına çocuklarla yapılan görüşmeler görüşme formu üzerinde alınmış ve çocukların ifadeleri hiçbir etki olmadan çözümlenmiştir. Bu çalışmada çocuklarla yapılan görüşmelerden detaylı alıntılar sunulmuştur. Çevre farkındalığı gösteren çocukların kodları, ilgili bölümün sonunda verilmiştir. Altı görselle yapılan görüşmeler sonucunda, üç ve daha fazla görselle ilgili çevre farkındalığı gösteren çocuklar yüksek çevre farkındalığı göstermiş olarak kabul edilmiştir. Araştırma bulgularının farklı alanlarda uygulanabilmesi için örneklem seçiminde çeşitlilik sağlanması için küme örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan farklı sosyoekonomik düzey, gelişim ve yaş gruplarındaki çocuklarla çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Demografik Veriler İle İlgili Bulgular

Bu bölümde, çalışmaya katılan 35 çocuk ve velilerinden elde edilen verilerin detaylı analizi bulunmaktadır.

Çalışmaya farklı yaş gruplarından çocuklar katılmıştır. Otuz beş çocuğun beş tanesi 4, on dokuz tanesi 5, on bir tanesi de 6 yaşındadır. 4 yaşındaki çocuklar Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç25; 5 yaşındaki çocuklar Ç.1, Ç.4, Ç.6, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.14, Ç.27, Ç.28, Ç29, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.34, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20; 6 yaşındaki çocuklar ise Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.7, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.15, Ç.26, Ç.30, Ç.35 olarak kodlandırılan çocuklardır.

Çalışmaya katılan Ç.1-Ç.35 kodlu çocuklar arasındakilerden 23 tanesinin okul öncesi eğitim kurumundaki ilk senesi, 10 tanesinin ikinci senesi, 2 tanesinin de üçüncü senesi olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitim kurumunda ilk senesinde olan çocuklar Ç.1, Ç.3, Ç.4, Ç.6, Ç.7, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.14, Ç.15, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç. 27, Ç.28, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.34, Ç.17, Ç.20; okul öncesi eğitim kurumunda ikinci senesi olan çocuklar Ç.2, Ç.5, Ç.8, Ç.9, Ç.26, Ç.29, Ç.33, Ç.35, Ç.18, Ç.19; okul öncesi eğitim kurumunda üçüncü senesi olan çocuklar ise Ç.13 ve Ç.16 olarak kodlandırılan çocuklardır.

Çalışmaya katılan Ç.1-Ç35 kodlu çocuklar arasında 10 tane kardeşi olmayan, 14 tane bir kardeşi olan, 7 tane iki kardeşi olan, 4 tane üç kardeşi olan çocuk bulunmaktadır. Kardeşi olmayan çocuklar Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.12, Ç.13, Ç.23, Ç.27, Ç.29, Ç.20; bir kardeşi olanlar Ç.4, Ç.6, Ç.11, Ç.14, Ç.21, Ç.22, Ç.25, Ç.26, Ç.32, Ç.33, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19; iki kardeşi olanlar Ç.1, Ç.2, Ç.5, Ç.30, Ç.31, Ç.34, Ç.35; üç kardeşi olanlar ise Ç.3, Ç.15, Ç.24, Ç.28 olarak kodlandırılan çocuklardır.

Çalışmaya katılan Ç.1-Ç.35 kodlu çocukların annelerinin eğitim durumları farklılık göstermektedir. Çalışmaya katılan çocukların annelerinden üç tanesi lisansüstü, on beş tanesi lisans, beş tanesi ön lisans, dokuz tanesi lise, bir tanesi ortaokul, bir tanesi ilkokul olarak eğitim durumlarını belirtmiştir, bir anne ise eğitim

durumunu belirtmemiştir. Eğitim durumunu lisansüstü olarak belirten anneler Ç.7, Ç.9, Ç.10; lisans olarak belirten anneler Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.8, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.26, Ç.29, Ç.31, Ç.32, Ç.16, Ç.17, Ç.19; ön lisans olarak belirten anneler Ç.4, Ç.11, Ç.13, Ç.25, Ç.27; lise olarak belirten anneler Ç1, Ç.6, Ç.14, Ç.15, Ç.28, Ç.30, Ç.33, Ç.35, Ç.20 kodlu çocukların anneleridir; ortaokul olarak belirten anne Ç.34; ilkokul olarak belirten anne Ç.12; eğitim durumunu belirtmeyen anne Ç.18 kodlu çocuğun annesidir.

Çalışmaya katılan Ç.1-Ç.35 kodlu çocukların babalarının eğitim durumları farklılık göstermektedir. Çalışmaya katılan çocukların babalarından altı tanesi lisansüstü, on bir tanesi lisans, dört tanesi ön lisans, on tanesi lise, iki tanesi ortaokul, bir tanesi ilkokul olarak eğitim durumlarını belirtmiştir, bir baba ise eğitim durumunu belirtmemiştir. Eğitim durumunu lisansüstü olarak belirten babalar Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.21, Ç.22, Ç.33; lisans olarak belirten babalar Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç.14, Ç.23, Ç.26, Ç.29, Ç.32, Ç.35, Ç.16, Ç.20; ön lisans olarak belirten babalar Ç.1, Ç.24, Ç.25, Ç.17; lise olarak belirten babalar Ç.10, Ç.12, Ç.13, Ç.15, Ç.27, Ç.28, Ç.30, Ç.31, Ç.34, Ç.19; ortaokul olarak belirten babalar Ç.2, Ç.3 kodlu çocukların babalarıdır; ilkokul olarak belirten baba Ç.11; eğitim durumunu belirtmeyen baba ise Ç.18 kodlu çocuğun babasıdır.

Çalışmaya katılan Ç.1-Ç.35 olarak kodlandırılan çocukların aileleri farklı gelir düzeylerine sahiptir. Ailelerden üç tanesi düşük gelir düzeyine sahip olduğunu, on üç tanesi orta gelir düzeyine sahip olduğunu, on dokuz tanesi ise yüksek gelir düzeyine sahip olduğunu beyan etmişlerdir. Düşük gelir düzeyine sahip olduklarını belirten aileler Ç.1, Ç.3, Ç.29; orta gelir düzeyine sahip olduğunu belirten aileler Ç2, Ç.4, Ç.11, Ç12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.18, Ç.25, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.34; yüksek gelir düzeyine sahip olduğunu belirten aileler ise Ç.5, Ç.6, Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.16, Ç.17, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.32, Ç.35 olarak kodlanan çocukların aileleridir.

Tablo 1. Demografik verilerin tabloda gösterimi

Demografik Değişken	**İlgili Değer**	***f***	**Kod**
	4	5	Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç25

Çocuğun Yaşı	5	19	Ç.1, Ç.4, Ç.6, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.14, Ç.27, Ç.28, Ç29, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.34, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20
	6	11	Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.7, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.15, Ç.26, Ç.30, Ç.35
Okul Öncesi Eğitim Kurumundaki Senesi	1	23	Ç.1, Ç.3, Ç.4, Ç.6, Ç.7, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç. 27, Ç.28, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.34,
	2	10	Ç.2, Ç.5, Ç.8, Ç.9, Ç.18, Ç.19, Ç.26, Ç.29, Ç.33, Ç.35,
	3	2	Ç.13, Ç.16
Çocuğun Kardeş Sayısı	0	10	Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.12, Ç.13, Ç.20, Ç.23, Ç.27, Ç.29,
	1	14	Ç.4, Ç.6, Ç.11, Ç.14, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.21, Ç.22, Ç.25, Ç.26, Ç.32, Ç.33,
	2	7	Ç.1, Ç.2, Ç.5, Ç.30, Ç.31, Ç.34, Ç.35
	3	4	Ç.3, Ç.15, Ç.24, Ç.28
Anne Eğitim Durumu	Lisansüstü	3	Ç.7, Ç.9, Ç.10
	Lisans	15	Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.8, Ç.16, Ç.17, Ç.19, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.26, Ç.29, Ç.31, Ç.32,
	Ön lisans	5	Ç.4, Ç.11, Ç.13, Ç.25, Ç.27
	Lise	9	Ç1, Ç.6, Ç.14, Ç.15, Ç.20, Ç.28, Ç.30, Ç.33, Ç.35,
	Ortaokul	1	Ç.34
	İlkokul	1	Ç.12
	Belirtilmemiş	1	Ç.18
Baba Eğitim Durumu	Lisansüstü	6	Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.21, Ç.22, Ç.33
	Lisans	11	Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç.14, Ç.23, Ç.26, Ç.29, Ç.32, Ç.35, Ç.16, Ç.20
	Ön Lisans	4	Ç.1, Ç.24, Ç.25, Ç.17
	Lise	10	Ç.10, Ç.12, Ç.13, Ç.15, Ç.19, Ç.27, Ç.28, Ç.30, Ç.31, Ç.34,
	Ortaokul	2	Ç.2, Ç.3

	İlkokul	1	Ç.11
	Belirtilmemiş	1	Ç.18
Aile Gelir Düzeyi	Düşük	3	Ç.1, Ç.3, Ç.29
	Orta	13	Ç2, Ç.4, Ç.11, Ç12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.18, Ç.25, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.34,
	Yüksek	19	Ç.5, Ç.6, Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.16, Ç.17, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.32, Ç.35

Çalışmaya katılan Ç.1-Ç.35 olarak kodlandırılan çocukların anne babaları farklı mesleklere sahiptir. Aşağıdaki tabloda bu meslekler, Ç.1-Ç.35 kodlarıyla verilmektedir. Meslekler velilerin belirttiği şekilde çoğunluk olarak gruplanarak yazılmıştır.

Tablo 2. Ç.1-Ç.35 olarak kodlanan katılımcıların anne/baba meslekleri

	Anne	***f***	**Baba**	***f***
Eğitim	Ç.5, Ç.7, Ç.10, Ç.13, Ç.19, Ç.21, Ç.22, Ç.32	8	Ç.5, Ç.6, Ç.8, Ç.9, Ç.21, Ç.22, Ç.32	7
Ticaret	Ç.1, Ç.28	2	Ç.23, Ç.28, Ç.29, Ç.31,	4
Sağlık	Ç.16, Ç.17, Ç.26	3	Ç.4	1
Adalet ve Güvenlik			Ç.16, Ç.17, Ç.25, Ç.33,	4
Ev Hanımı	Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.11, Ç.12, Ç.14, Ç.15, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.34, Ç.35	16		
Diğer	Ç.6, Ç.8, Ç.9, Ç.18, Ç.20, Ç.27,	6	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.7, Ç10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.24, Ç.26, Ç.27, Ç.30, Ç.34, Ç.35	19

Çalışmaya katılan Ç.1-Ç.35 kodlu çocukların doğal/dış ortamda oyun ve dijital ortamda oyun seçeneklerine yaklaşımı ve tercihlerini tespit etme amacıyla sunulan seçeneklerden ailelerin işaretledikleri seçenekler katılımcı kodlarıyla birlikte aşağıdaki

tabloda verilmiştir. Katılımcılar bir veya birden fazla seçenekte işaretlemede bulunmuş olabilir, bir sınırlama yapılmamıştır.

Tablo 3. Ç.1-Ç.35 dijital/doğal ortamda oyun tercihleri

Seçenekler	**Kodlar**	***f***
Çocuğumuzun evimizin dışında oyun oynayabileceği bir açık alana sahip değiliz.	Ç.6, Ç.16, Ç.20, Ç.30, Ç.32	5
Çocuğumuz sık sık dışarıda oyun oynar.	Ç.2, Ç.3, Ç.6, Ç.7, Ç.9, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.18, Ç.20, Ç.23, Ç.24, Ç.28, Ç.29, Ç.33, Ç.34, Ç.35,	20
Çocuğumuz evde oyuncaklarıyla oynamayı tercih ediyor.	Ç.2, Ç.3, Ç.8, Ç.9, Ç.11, Ç.12, Ç.14, Ç.16, Ç.20, Ç.30, Ç.32, Ç.33	12
Çocuğumuz dışarıda oyun oynamak yerine telefon/tablet/bilgisayar ile oyun oynamayı tercih ediyor	Ç.5, Ç.27	2
Çocuğumuz evimizin dışında oynayabileceği bir açık alana sahip olmadığı için telefon/tablet/bilgisayar ile oyun oynuyor.	Ç.1, Ç.4, Ç.21, Ç.22, Ç.25, Ç.32	6
Diğer.	Ç.10, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.19, Ç.22, Ç.26, Ç.31	8

Ç.1-Ç.35 kodlu çocukların velilerinden diğer seçeneğini işaretleyen velilerin açıklamaları şu şekildedir:

Ç.10: Çocuğum içinden geldiği gibi ya da ruhsal durumuna göre ya kendi oyuncakları ile ya tablet tercihinde ya da bir arkadaşı ile oyun oynamayı, vakit geçirmeyi tercih eden bir yapıya sahip. (…) Yapacak hiçbir şey bulamazsa ya resim çizer ya da mutlaka benden bir kahve yapmamı rica eder.

Ç.13: Arkadaşı olmadığı zamanlarda daha çok telefon ya da tabletle vakit geçirmek istiyor. Evdeyken oyuncaklarıyla da oynuyor ama çok uzun sürmüyor.

Ç.14: Evde oyuncakları ile de oynar dışarı çıkacak alanımız da var (…) tableti ile de oynuyor.

Ç.15: Güzel havalarda evin dışında oynamayı tercih ediyoruz, evimizde aile bireyleriyle oyun oynamayı seviyor, telefona baktığı zamanlar da oluyor.

Ç.22: Çocuğum dış ortama çıktığında dijital oyunlarla oynamayı istemiyor. Mevsim şartları nedeniyle evde kalınca telefonla video izliyor.

Ç.26: Hava şartları iyiyse sitemizin parkında arkadaşları ve abisiyle oynamayı tercih ediyor. Kışın daha çok evde kaldığı için telefonla ya da oyuncakları ve abisiyle oynuyor.

Ç.31: Evimizin dışında site bahçesinde oyun oynayabileceği açık alan var arada yolluyorum. Genelde evde çizgi film ve kendi oyuncaklarıyla oynuyor. Her gün yollasam dışarıda oynamayı tercih eder.

Ç.19: Çocuğumuz yer, zaman fark etmeksizin bizimle oynamayı tercih eder.

4.2.Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde Ç.1-Ç.35 kodlu katılımcılar ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler ve detaylı analizleri bulunmaktadır. Veriler sırasıyla çöp toplama, fidan dikme, hayvan besleme, ağaç kesme, balık tutma, dijital ortamda zaman geçirme temalı görsellere dair veriler olarak sıralanmıştır. Görsellerle ilgili katılımcılara sırasıyla "Bu resimde neler görüyorsun? Bu resimdekine benzer bir tecrübe yaşadın mı? Resimdeki kişiler ne hissediyor olabilir? Sence bu resimden önce/sonra ne olmuş olabilir? Resimdeki kişilerin yerinde olmak ister miydin?" soruları ve görüşme gidişatına göre eklenen diğer sorular yöneltilmiştir.

4.2.1. Çöp Toplama Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Bulgular

Çöp toplama temalı görsel hakkında toplanan verilerin Ç.1-Ç.35 arasında karşılaştırılmış hali aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 4. Çöp toplama temalı görselden elde edilen bulguların karşılaştırılması

Çocukların Görsellerdeki	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç:7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23,

Davranışı Algılayış Şekilleri		Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.24, Ç.32
Çocukların Görseldeki Davranışı Tecrübe Etme Durumları	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.6, Ç:7, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.13, Ç.14, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.33, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.4, Ç.8, Ç.12, Ç.15, Ç.23, Ç.31, Ç.32
Davranış Nedeni Hakkındaki Görüşleri	**İnsandan Bağımsız**	Ç.1, Ç.5
	İnsan Kaynaklı	Ç.7, Ç.16, Ç.19, Ç.20, Ç.25, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.35
	Sorumluluk Bilinci	Ç.2, Ç.3, Ç.6, Ç.8, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.18, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.26, Ç.33, Ç.34, Ç.35
	Başka Bir Aktivite	Ç.9, Ç.19
	Belirtilmemiş	Ç.4
Davranışın Sonuçları Hakkındaki Görüşleri	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.6, Ç:7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, , Ç.26, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.4, Ç.24, Ç.25
	Başka Bir Aktivite	Ç.12, Ç.27, Ç.33
Davranışa Alternatif Önerileri	**Benzer Davranışlar**	Ç.3, Ç.5, Ç.6, Ç.7, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.34
	Görmezden Gelme	Ç.2, Ç.4, Ç.13, Ç.21, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.33, Ç.35
	Belirtilmemiş	Ç.1
	Başka Bir Aktivite	Ç.8
	Olumlu	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç:7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.25,

Davranışı Gerçekleştirme İsteği		Ç.26, Ç.27, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.23, Ç.24, Ç.28, Ç.32
Çevresel Kavramlara Değinme	**Küresel Isınma**	Ç.2
	Hayvanları Ve Bitkileri Koruma	Ç.9, Ç.14, Ç.15, Ç.18, Ç.27
	Geri Dönüşüm	Ç.11, Ç.16
	Su Kirliliği	Ç.15
Görseldeki Ortamda Oyun Oynama İsteğinden Bahsedenler		Ç.8, Ç.11, Ç.14, Ç.26, Ç.27, Ç.29, Ç.35

Tabloya bakıldığında, görseldekine benzer bir tecrübe yaşamış çocukların %96,4'ü görseli olumlu algılama yatkınlığı göstermişken; görsele benzer bir tecrübe yaşamamış çocukların %85,7'si görseli olumlu algılamıştır. Davranışı olumlu algılayan çocukların %63,6'sı davranışa benzer alternatif seçenek sunmuşken, görmezden gelme davranışını seçenek olan sunan çocukların da tamamı olumlu algıya sahiptir. Görseldeki durum ile ilgili olumsuz algıya sahip iki çocuktan biri benzer bir tecrübe yaşamamıştır. Görseldeki durumu olumlu algılayan çocukların %90,9'u davranışı gerçekleştiren kişinin yerinde olmak istediğini belirtmiştir. Tabloya göre Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.7, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.18, Ç.21, Ç.22, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.32, Ç.34, Ç.35 çevre farkındalığı göstermiştir.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.2 şu yorumlarda bulunmuştur;

Çöpler atılmış ve yapraklar düşmüş onları topluyorlar. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım.* Resimdeki kişiler *doğayı temizledikleri için mutlu hissediyorlar*. Resimden önce, *geldiklerinde burayı çöplük olarak görüp toplamaya başlamışlar, çünkü doğa pis olunca küresel ısınmaya yol açıyor.* Resimden sonra *doğayı topladıkları için mutlu hissedip denize atlamışlar*. Resimdeki davranış yerine, *toplamayalım deyip gidebilirlerdi. Denize dalarlardı ama o zaman deniz de pis* olurdu. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, çöpleri toplayıp iyi bir kişi olmayı isterdim.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.3 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *çocuklar etrafın kirli olduğunu görünce dünya kirlenmesin diye buraları temizliyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım.* Resimdekiler, *dünyanın temiz olmasını istiyorlar.* Resimden önce, *evden çıkıp oyun oynayacaklardı, sonra dünyanın kirli olduğunu görünce önce çöpleri toplayıp öyle oynamaya karar verdiler*. Resimden sonra*, dışarıda oyun oynamışlardır.* Resimdeki davranış yerine, *birazcık oyun oynayıp sonra çöpleri toplayabilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü güzel bir davranış.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.5 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *erkek ve kız çöpleri temizliyorlar ve bir tane nehir var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım.* Resimdekiler *harika hissediyorlar çünkü doğayı temizlemek harika bir şeydir*. Resimden önce, *rüzgâr çöpleri yerlere taşıdı çocuklar da tekrar toplamaya karar verdi*. Resimden sonra *her yer tertemiz olmuştur*. Resimdeki davranış yerine *bir şey yapılamazdı, sadece temizlerdiler. Temizlemeleri gerekir*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, çöp toplamak iyi bir davranış.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.7 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *birilerinin çöpleri topladığını* görüyorum. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, doğanın kirli olmasını hiç istemeyiz*. Resimdekiler *mutlu hissediyor olabilir çünkü doğayı temizliyorlar.* Resimden önce, *birileri atmışlardır onlar da topluyorlar*. Resimden sonra, *toplayıp eve girmişlerdir*. Resimdeki davranış yerine *atan insanlar da toplayabilirdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü doğanın temiz olmasını isterim.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.11 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *deniz, çocuklar çöp topluyorlar, bir çocuk da temizlik yapıyor, çöpleri geri dönüşüme atıyor, ağaçlar, çimenlikler, süpürge* var. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *doğamızı temiz bıraktıkları için mutlular*. Resimden önce *eve gidip süpürge almışlar yaprakları toplamak için.* Resimden sonra *doğayı temiz tuttuktan sonra eve dönmüşler, sonra dışarı çıkıp oyun oynamışlar.* Resimdeki davranış yerine *çöpçüye haber verebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü yorulurlardı.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.12 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *etraf çok dağınık, çöp temizlemek için gelip temizlemişler orayı.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım.* Resimdeki kişiler *mutlulardır ama çok yorulmuşlardır, yorucu bir iş yapıyorlar.* Resimden önce, *doğaya zarar vermesinler diye temizlemek istemişler*. Resimden sonra, *evlerine gidip dinlenmişler*. Resimdeki davranış yerine *evi temizleyebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, onlar doğaya zarar vermiyorlar, temiz tutuyorlar sağlıklı yapıyorlar.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.13 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *doğayı temizliyorlar, birlikte çöpleri topluyorlar, kumlar var, güzel çimler ve ağaçlar var.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, denize gitmiştik herkes çöp topluyordu yardım ettim onlara.* Resimdeki kişiler *iyi* hissediyorlar *çünkü doğamızı temizliyorlar*. Resimdeki kişiler bu davranışı yapmış *çünkü doğamızı korumak istemişler*. Resimden sonra, *her şeyi temizledikten sonra denize bakmışlar pis mi diye.* Resimdeki davranış yerine *görmezden gelip gidebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü doğamızı korumayı çok seviyorum*.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.14 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *temizlikçi, göl, çöp kutusu, ağaçlar var, bu insanlar çöpleri temizliyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım.* Resimdeki kişiler *iyi hissediyor çünkü çöpleri toplamak iyi bir davranış.* Resimdeki kişiler bu davranışı yapmış *çünkü canlılar yanlışlıkla onları yiyip hasta olabilir diye düşünmüşler, yerlerde çöp olursa ağaçlar ve çiçekler de ölür, çöpler çöp kutusuna atılmalı.* Resimden sonra, *etraf temiz olmuş olabilir, sonra oyun oynamışlardır.* Resimdeki davranış yerine *bitkilere su verebilirlerdi, oyuncakları tamir edebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü çöp toplamayı seviyorum*.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.15 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *iki tane çocuk su kirlenmesin diye sahili temizliyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım, hiç çöp yoktu*. Resimdeki kişiler *iyi hissediyor çünkü ormanı da temizleyecekler*. Resimden önce, b*alıklara takılabilir çöpler demişler deniz kirlenmeden temizlemeye karar vermişler.* Resimden sonra, *her yer tertemiz olmuş balıklar rahatladı.* Resimdeki davranış yerine *bütün ormanı temizleyebilirlerdi sadece sahil yerine*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü doğaya zarar vermek istemiyorum.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.16 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ağaç, deniz, taş yaprak adam* var, *adam çöpleri topluyor çocuk da çöpleri çöp kutusuna koyuyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi hissediyor çünkü dünyamızı temiz tutuyorlar*. Resimden önce *birileri yerlere çöp atmıştır, bu kötü bir davranış, dünyamızı kirletmemeliyiz.* Resimden sonra *sonbahar gelmiştir yapraklar dökülmüş, yerlere çöp atmayın deyip başkalarını uyarmışlar.* Resimdeki davranış yerine *geri dönüşüme atabilirlerdi, o zaman yararlı olurdu.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, atılan çöpleri geri dönüşüme atmak gerekir.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.18 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *doğadaki çöpleri topluyorlar hayvanlar yaşasın diye*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor, *doğayı temiz tuttukları için*. Resimden önce, *doğa kirlenmiş, yanlarına çöp poşeti almayanlar çöplerini yerlere bırakmış*. Resimden sonra, *doğa mis gibi kokup temiz olmuş*. Resimdeki davranış yerine *bir araçla çöpleri toplayıp onları gömebilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, doğayı temiz tutmak isterdim, hayvanları çok severim.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.21 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *birisi yaprakları topluyor, bir çocuk çöpleri topluyor, ağaçlar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor *çünkü eğlencelidir*. Resimden önce, *çocuklar takılıp düşebilir diye düşünmüşler*. Resimden sonra *çocuklar gelip oynamış.* Resimdeki davranış yerine *çöpleri toplamazlardı ve dünya pislenirdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü mutlular*.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.22 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *deniz, taşlar, amca ve toprak, kova, fırça var, ikisi temizlik yapıyorlar.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *çok güzel* hissediyor *çünkü güler yüz kazanmışlar*. Resimden önce *dünyamız pis olmasın demişler*. Resimden sonra *diğer çocuklar her yer temiz olduğu için çok mutlu olmuşlar*. Resimdeki davranış yerine *denize çöp atmayın diyebilirler.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, üstlerini de temizlemişler*.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.27 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bu çocuklar çöp topluyorlar, bir tane ağaçlar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım.* Resimdeki kişiler *çok iyi* hissediyor *iyilik yaptıkları için*. Resimdeki kişiler bu davranışı yapıyor *çünkü insanlar bencil, çöp kutusuna atmak yerine yere atıyorlar bu da hayvanların azalmasına neden oluyor*. Resimden sonra *parka gidip oynamışlardır ya da eve saklambaç oynuyorlardır*. Resimdeki davranış yerine *çöpleri görmezden gelebilirlerdi ama hayvanların azalmaması için topladılar*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü çok seviyorum çöp toplamayı*.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.28 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *deniz* var, *insanlar yerlerdeki çöpleri topluyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor, *doğayı temiz tutuyorlar*. Resimden önce *birileri pisletmiş burayı*. Resimden sonra *tertemiz olmuş her yer, sonra eve gitmişler*. Resimdeki davranış yerine *görmezden gelebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, çöpleri sevmiyorum*.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.29 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *göl, ağaçlar, çimenler* var, *insanlar çöpleri topluyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *çok iyi* hissediyor, *sayelerinde dünyamız çok temiz olacak.* Resimden önce*, insanlar hep çöp atıp gölü kirletmiş, bunu görünce üzülmüşler çocuklar çünkü oynayamazlar*. Resimden sonra *nehir tertemiz olmuş ve çocuklar oyun oynamış*. Resimdeki davranış yerine *oyun oynayabilirlerdi, resim yapabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, çok iyi kalpliler*.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.30 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *insanlar çöpleri toplayıp çöpe atıyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor *çünkü onlar iyilik yapıyorlar*. Resimden önce, *pisler ve kötü çocuklar gelip yere atmışlar çöplerini.* Resimden sonra, *tertemiz olmuştur*. Resimdeki davranış yerine *yere çöp atan kişileri uyarabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, çöpleri toplamaları çok doğru, doğamızı temiz tutmuş oluyorlar*.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.32 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *yerler pislenmiş temizliyorlar çöpleri topluyorlardı*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *yorulmuş hissediyorlardır çünkü çok*

kirli. Resimden önce, *başka insanlar yere bir şeyler atmışlar çöpe atmalılardı*. Resimden sonra, *başka insanlara yere çöp atmayın demiştir*. Resimdeki davranış yerine *uzaktaki çöpleri de toplayabilirlerdi, çevreyi temiz tutmak gerekir*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, çöp kutusu bulamazdım.*

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.34 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *poşet, taş, süpürge ve yaprak ve su* var, *çöpleri temizleyen insanlar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyorlar *çünkü doğayı temiz tutuyorlar.* Resimden önce, *doğamızı temiz tutmayı seven insanlar bunlar, çöpleri görünce üzülmüşler*. Resimden sonra, *çöpleri toplarken denizde çöp görmüşler onu da temizlemişler.* Resimdeki davranış yerine *önce yemek yiyip sonra ellerini yıkayıp çöpleri toplayabilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, iyi kalpli onlar*.

Çöp toplama temalı resimle ilgili Ç.35 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *her yer çöp, çöpleri temizliyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *mutlu* hissediyorlar *çünkü doğayı temiz tutuyorlar*. Resimdeki kişiler bu davranışı yapıyor *çünkü yerler kirlenmesin diye, doğamızı temiz tutmayı seven insanlar bunlar, birisi gelip yere çöp atmıştır.* Resimden sonra, *çöpleri temizledikten sonra kumla oynamışlardır.* Resimdeki davranış yerine *görmezden gelip yüzebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü çöpleri toplayınca doğa temiz oluyor.*

4.2.2. Fidan Dikme Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Bulgular

Fidan dikme temalı görsel hakkında toplanan verilerin Ç.1-Ç.35 arasında karşılaştırılmış hali aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 5. Fidan dikme temalı görselden elde edilen bulguların karşılaştırılması

Çocukların Görsellerdeki Davranışı Algılayış Şekilleri	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç:7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.34, Ç.35

	Olumsuz	
Çocukların Görseldeki Davranışı Tecrübe Etme Durumları	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç:7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.13, Ç.15, , Ç.17, Ç.22, Ç.23, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç.12, Ç.14, Ç.16, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.24, Ç.30
Davranış Nedeni Hakkındaki Görüşleri	**İnsandan Bağımsız gerçekleşmiş**	Ç.5
	Kişilerin Kendi İsteği/Amacı	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.8, Ç.9, Ç.11, Ç.12, Ç.16, Ç.17, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.27, Ç.28, Ç.30, Ç.3,1 Ç.32, Ç.33, Ç.34
	Boş Alanı Yeşillendirme Amacı	Ç.4, Ç.7, Ç.10, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.20, Ç.29
	Toprağa Dokunmayı Sevme Nedeni	Ç.30
	Havanın temizlenmesinin sağlanması Nedeniyle	Ç.35
	Ağaçların Yıkılmaması Nedeniyle	Ç.26
	Hayvanlara yuva olması nedeniyle	Ç.18
	Görev Bilinci	Ç.6, Ç.7
Davranışın Sonuçları Hakkındaki Görüşleri	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç:7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.28, Ç.29, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.30
	Başka Bir Aktivite	Ç.21

Davranışa Alternatif Önerileri	**Benzer Davranışlar**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.19, Ç.27, Ç.32, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.30, Ç.33,
	Görmezden Gelme	Ç.13, Ç.16, Ç.22
	Yardım İsteme	Ç.10, Ç.11
	Hayvanlara yuva Yapma	Ç.15, Ç.18
	Marketten Meyve/Sebze Almak	Ç.20, Ç.24
	Sevgi Gösterisinde Bulunmak	Ç.6, Ç.23
	Belirtilmemiş	Ç.28
	Başka Bir Aktivite	Ç.8 Ç.12, Ç.14, Ç.17, Ç.21, Ç.25, Ç.26, Ç.29, Ç.31, Ç.34, Ç.35
Davranışı Gerçekleştirme İsteği	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç:7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.18, Ç.28, Ç.33
Çevresel Kavramlara Değinme	**Hayvanları Koruma**	Ç.14, Ç.15, Ç.18
	Hava Kirliliği	Ç.35
Görseldeki Ortamda Oyun Oynama İsteğinden Bahsedenler		Ç.12, Ç.31, Ç.35

Tabloya bakıldığında, görseldeki duruma benzer bir tecrübe yaşamış ve yaşamamış çocukların tümünün görseldeki durumu olumlu algıladığı görülmektedir, buna rağmen sadece %71,4'ü benzer bir davranışta bulunma yatkınlığı göstermiştir. Görmezden gelme davranışına yatkınlığı olanlar çocukların tamamı görseli olumlu algılamıştır. Davranışı olumlu algıladığı halde davranışı gerçekleştiren kişilerin yerinde olmak istemeyenlerin de %8,5 oranında olduğu belirlenmiştir; bahsi geçen

çocuklar birbirlerinden farklı çocuklardır. Tablodaki bilgilere göre Ç.4, Ç.7, Ç.10, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.18, Ç.20, Ç.26, Ç.32, Ç.33, Ç.35 çevre farkındalığı göstermiştir.

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.4 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *çocuklar küçük ağaçlar dikiyor onları suluyor onlara bakıyorlar, onlar da büyüyüp aynı kocaman ağaç gibi oluyor.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *çok mutlular, bak ağaçları süslemişler*. Resimden önce, *oranın boş olduğunu görünce ağaç dikmek istemişler, dünyaya daha fazla ağaç lazım*. Resimden sonra, *eve gidip uyumuşlar anneleri uyandırınca gidip bakmışlar, "Anne bak ağaç oldu" diye sevinmişler*. Resimdeki davranış yerine *bir sürü boşluk var oralarda oralara da ağaç dikselerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, çok mutlu olurdum.*

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.7 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *birinin fidan ektiğini görüyorum doğayı yeşillendirmek için*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *yeşillendirdikleri için mutlu oluyordur*. Resimden önce, *öğretmenleri görev vermiştir*. Resimden sonra, *sulamış olabilirler*. Resimdeki davranış yerine *çiçek ekebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, ormanı yeşillendiriyorlar.*

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.10 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ağaçları suluyorlar, dört tane ağaç var*. Resimdekine benzer tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *çok güzel* hissediyor *çünkü ilk defa yapıyorlar heyecanlılar*. Resimdeki kişiler bu davranışı yapıyor *çünkü fidanlar büyüsün ve dünya yeşillensin diye*. Resimden sonra, *mutlu olmuşlardır fidanlar büyüdü diye*. Resimdeki davranış yerine *diğer insanlardan yardım isteselerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü çok güzelmiş.*

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.13 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *iki çocuk ağaçları ekip sulama kabıyla suluyorlar, gökyüzü masmavi bulutlar var, çiçek açıyor diktikleri*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor *çünkü doğamıza daha çok yeşillik katıyorlar, doğada yeşillik az kaldı hep çöp var*. Resimden önce, *sulama kabı, tohumları ve küreği alıp*

dikip sulamışlardır. Resimden sonra, *ağaçları bolca sulayıp gitmişler ve her gün dönüp bakmışlar ve sulamışlardır*. Resimdeki davranış yerine *bir şey yapmadan gidebilirlerdi ama bu kötü olurdu*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü doğamızı korumaya çalışıyorum*.

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.14 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bir çocuk ve kadın bitki suluyorlar, ağaçlar, sulama kabı var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor *çünkü bitkiler kurur sulanmazsa.* Resimden önce, *bitkileri görmüşler ve kuru olduğunu düşünmüşler, bitkilere su vermezsek ölürler ve insanlar ve hayvanlar çok üzülür demişler*. Resimden sonra, *bitkiler büyüyüp benim gibi kocaman olmuşlar*. Resimdeki davranış yerine *hayvanlara da su verebilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü bitkiler kurur ve ölürse üzülürüm, sulandıkları için güzel yaprakları açar.*

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.15 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *iki tane çocuk fidan dikiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor *çünkü doğa güzelleşecek*. Resimden önce, *doğayı güzelleştirmek istemişler ağaçlar kuşlara yuva olsun diye düşünmüşler*. Resimden sonra, *fidanlar büyümüş ağaç olmuştur, çiçek açmış meyve vermiştir onlar da yemiştir*. Resimdeki davranış yerine *tüm hayvanlara yuva yapabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, fidan dikmeyi çok isterdim*.

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.18 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ağaç dikiyorlar sonra da su döküyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor *çünkü ağaçlar nefes alıp yaşayabildikleri için mutlular, ağaçlar bize oksijen verir*. Resimden önce, *meyve yetişsin ve hayvanlar yaşasın diye ağaç dikiyorlar, önceden boştu orası*. Resimden sonra, ba*ykuş ve yarasaların uyuyacak yeri olmuş artık, başka sincapların da evi olmuş artık*. Resimdeki davranış yerine *bir ağacın üstüne yuva yapabilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, kendi büyüsün ağaç isterdim*.

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.20 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ağaç dikiyorlar, su kabı getirmiş çocuk arkada da büyümüş ağaçlar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *çok güzel* hissediyor *çünkü ağaç dikmek güzeldir, meyven ve sebzen oluyor*. Resimden önce, *kesilmiş ağaçları görüp üzülmüşler.* Resimden sonra, *arkadaki ağaçlar gibi büyüyecekler, elma ve armut verecek ağaçlar*. Resimdeki davranış yerine *marketten meyve alınabilirdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, ağaç dikmek isterim*.

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.26 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *insanlar var birisi su döküyor çiçeklere diğeri de tutuyor onları, ağaçlar, bulutlar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor *çünkü gülümsüyorlar*. Resimden önce, *çok rüzgar esmiş devrilip ölmesin diye tutuyormuş ağaçları, dünyamız için ağaçları korumamız lazım demiş çocuk.* Resimden sonra, *çiçekler büyüyüp elma ağacı olmuşlar*. Resimdeki davranış yerine *ağaca çıkıp elma alabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, güzel bir davranış.*

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.32 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ağaçlar var, fidan var, sulama kabı, çocuklar fidan dikiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *çok iyi* hissediyor, *ağaçlar gölge için çok önemlidir*. Resimdeki kişiler bu davranışı yapıyor *çünkü ağaçlar dünya için çok önemli, daha fazla ağaç olsun istemiş.* Resimden sonra, *ağaçlar büyümüş ve çiçek ağacı olmuştur*. Resimdeki davranış yerine *çiçek dikebilirlerdi, meyve dikebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü iyi kalpliler.*

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.33 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *su, ağaç* var*, ağaçları suluyorlar ve dikiyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor *çünkü ağaçlar çok güzel*. Resimden önce, *ağaçlar çok güzel ve faydalıdır, hava ve meyve verir demişler*. Resimden sonra, ağaçl*ar büyümüş ve meyve vermiş muz ve erik vermiş.* Resimdeki davranış yerine *büyük ağaçları da daha büyük olsunlar diye sulayabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü ağaçları suluyorlar.*

Fidan dikme temalı resimle ilgili Ç.35 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *adamlar ağaç ekiyor, büyük ağaçlar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *mutlu hissediyor çünkü kirli havanın temizlenmesini sağlıyorlar.* Resimdeki kişiler bu davranışı yapmışlar ç*ünkü kötü havaları yapraklar temizliyor, temiz hava olsun diye ağaç ekmeye karar vermişler*. Resimden sonra, *ağaçlar arkadaki gibi büyümüştür, elma ağacı olmuşlardır.* Resimdeki davranış yerine *bahçede top oynayabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, ağaç ekmek hem faydalı hem de eğlenceli olurdu.*

4.2.3. Balık Yakalama Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Bulgular

Balık yakalama temalı görsel hakkında toplanan verilerin Ç.1-Ç.35 arasında karşılaştırılmış hali aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 6. Balık yakalama temalı görselden elde edilen bulguların karşılaştırılması

Çocukların Görsellerdeki Davranışı Algılayış Şekilleri	**Olumlu**	Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.8, Ç.9, Ç.11, Ç.12, Ç. 15, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.23, Ç.25, Ç.26, Ç.28, Ç.29, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.35
	Olumsuz	Ç.1, Ç.2, Ç.6, Ç.7, Ç.13, Ç.14, Ç.21, Ç.22, Ç.24, Ç.27, Ç.30, Ç.34
	Diğer	Ç.10
Çocukların Görseldeki Davranışı Tecrübe Etme Durumları	**Olumlu**	Ç.2, Ç.4, Ç.9, Ç.11, Ç.13, Ç.16, Ç.17, Ç.18, Ç.20, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.32, Ç.34, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.1, Ç.3, Ç.5, Ç.6, Ç.7, Ç.8, Ç.10, Ç.12, Ç.14, Ç.15, Ç.19, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.31, Ç.33
Davranış Nedeni Hakkındaki Görüşleri	**Beslenme**	Ç.1, Ç.2, Ç.6, Ç.8, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.15, Ç.16, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.23, Ç.27, Ç.30, Ç.31, Ç.34, Ç.35
	İstek	Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.7, Ç.29
	Hata Sonucu	Ç.10, Ç.22, Ç.26, Ç.35
	Diğer Canlıları Koruma Amacı	Ç.9, Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.21, Ç.28, Ç.32, Ç.33

	Diğer	Ç.24, Ç.25
Davranışın Sonuçları Hakkındaki Görüşleri	**Balığı Serbest Bırakmak**	Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.6, Ç.10, Ç.18, Ç.19, Ç.22, Ç.34, Ç.35
	Balığı Tutmak	Ç.5, Ç.8, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.16, Ç.20, Ç.23, Ç.25, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.31
	Balığı Başka Yerde Serbest Bırakmak	Ç.17, Ç.26, Ç.33
	Diğer	Ç.1, Ç.7, Ç.9, Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.21, Ç.22, Ç.24, Ç.26, Ç.32, Ç.33
Davranışa Alternatif Önerileri	**Benzer Davranışlar**	Ç.1, Ç.4, Ç.5, Ç.7, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.14, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.20, Ç.21, Ç.25, Ç.26, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.35
	Başka Bir Yiyecek Bulmak	Ç.6, Ç.8, Ç.19, Ç.18, Ç.23
	Başka Bir Aktivite	Ç.3, Ç.9, Ç.13, Ç.22, Ç.24, Ç.27, Ç.29, Ç.34
	Belirtilmemiş	Ç.2, Ç.28
Davranışı Gerçekleştirme İsteği	**Olumlu**	Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç.7, Ç.10, Ç.11, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.19, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.29, Ç.31, Ç.32, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.1, Ç.2, Ç.8, Ç.9, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.18, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.27, Ç.28, Ç.30, Ç.33
Çevresel Kavramlara Değinme	**Hayvanları Koruma**	Ç.8, Ç.9, Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.18, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.32, Ç.33
Görseldeki Ortamda Oyun Oynama İsteğinden Bahsedenler		Ç.27, Ç.29

Tabloya bakıldığında, görseldekine benzer bir tecrübe yaşamış çocukların görseli olumlu algılamaya, olumsuz algılama durumuna kıyasla %44,45 daha yatkın olduğu görülmüştür. Görseli olumlu algılayan çocukların ise olumsuz algılayanlara göre alternatif olarak benzer sonuçlar önermeye %17,5 daha yatkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görseli olumlu algılayan çocukların %36,3'ü davranışı gerçekleştiren kişilerin yerinde olmak istemediklerini belirtmiştir. Tablodaki bilgilere göre Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.7, Ç.9, Ç.10 Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.20, Ç.21, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.32, Ç.33 çevre farkındalığı göstermiştir.

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.1 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balığı tutuyorlar, balık, kayık, insan, deniz, bulut, baloncuklar, küçük balıklar* var. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *kötülük yaptığını hissediyor.* Resimden önce, *biri görev vermiştir, "Git balığı tut!" demiştir; olta ile tutardı insan, ağla hamsiler tutulur.* Resimdeki kişiler bu davranışı yapıyor çünkü *onu yemek için, onunla oyun oynayamazlar*. Resimden sonra, *üzülmüşlerdir, kötülük yaptılar*. Resimdeki davranış yerine *ihtiyaçları kadar balığı oltayla tutabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, kötülük yapmayı sevmem.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.2 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balinayı tuzağa hapsetmiş birileri onu kurtarmaya çalışıyorlar, hayır bunlar hapsetmiş.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, bir kere babamla balık tutmaya gitmiştik*. Resimdeki kişiler *kötü hissediyorlar*. Resimden önce, *çocuklar acıktıkları için balık tutmaya gitmişler ama fikirleri değişmiş balinayı tutmaya karar vermişler, sonra balina üzüldüğü için pişman olmuşlar.* Resimden sonra, ba*lina kurtulunca okyanusun çeşitli yerlerine gidip balıkları kapabilir.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim çünkü kötü bir şeye kalkıştılar.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.3 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *büyük bir yunus balığını iple gemiye alıyorlar.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdekiler *mutlu* hissediyor *çünkü balık çok güzel görünüyor*. Resimden önce, *gemiye binmişler çünkü yunus balığını yakından görmek istemişler*. Resimden sonra, *yunusu geri bırakmışlar.* Resimdeki davranış yerine *yunus balığı havaya çıkınca bakabilirlerdi evinden uzak kaldı diye korkmuş olabilir balık*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü yunus balığı hiç görmedim*.

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.4 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balık yakalamışlar, insanlar balıklara bakıyor, ağla balığı yakalamışlar.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım.* Resimdeki kişiler *mutlu* hissediyor, *ben mutlu olurdum*. Resimden önce, *ağı yapmışlar, kayığı sürerek evlerinden gelmişler*. Resimden sonra, *balığı ağ ile bırakıyorlar denizin dibine düşüyor, sonra kurtulup arkadaşları ve babasıyla seviniyor*. Resimdeki davranış

yerine *ipi sıkıca bağlasınlar*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, mutlu olurdum*.

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.7 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ağ, iki tane insan* var, *balina yakalamışlar*. Resimdekine benzer tecrübe *yaşamadım, haberlerde görmüş olabilirim belki*. Resimdeki *kadın korkmuş olabilir, adam mutsuz gibi*. Resimden önce, *kayığa binip balina yakalamaya çıkmışlardır, satıp para kazanmak için.* Resimden sonra, *balinayı satıp eve dönmüşlerdir*. Resimdeki davranış yerine *balık yakalasınlardı neden balinayı böyle yakalamak istesinler ki, onun nesli tükeniyormuş haberlerde duydum*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, kayıkta olmak eğlenceli olurdu.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.9 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bir tane köpekbalığını ağın içine alıp yakalamışlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor *çünkü tuttuktan sonra balık yerler, balığı severim*. Resimden önce, *köpekbalığı diğer balıkları yemeye çalışmış*. Resimden sonra, *sonra sulu bir hapse atmış olabilirler cezasını çekmiş*. Resimdeki davranış yerine *ona "Bir daha böyle bir şey yapma" diyebilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim çünkü köpekbalığının da canı var, üzülmüş olabilir çünkü onu keseceklerini ya da susuz bir hapse atacaklarını düşünmüş olabilir.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.10 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bir ağ, iki tane yunus, üç tane balık* var, *insanlar çok ağır bir yunus tuttu*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *değişik hissediyorlar çünkü çok ağırdı.* Resimden önce, *balık tutacaklardı, yanlışlıkla tutmuşlar, küçük balığı yakalayacaklardı*. Resimden sonra*, tekrar bırakmayı düşünüp bırakmışlar*. Resimdeki davranış yerine *bir balıkçı lazım*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, balıkları görebiliyorum, merak ediyorum.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.13 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *iki tane insan bir balinayı ağ ile tutmuş, dört balık da geziyor, bulutlar var ve baloncuk.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*, *balık tutuyor babam hep, kayığı var.* Resimdeki kişiler *iyi hissediyordur çünkü karınları açtır yemek*

istiyorlardır. Resimden önce, *tekneye binip balık yakalamak için derinlere gittiler*. Resimden sonra, *üstlerini giyip gelmişler, balığı da ağ ile birlikte tekneye atıp eve götürmüşler.* Resimdeki davranış yerine *birazcık gezebilirlerdi tekneyle.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, balık yakalamak kötü bir şey çünkü balıklar güzelce yüzüyor.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.14 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *çocuklar balinayı hapsetmişler, kötü bir şey bu*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *mutlulardır ama ben üzgün hissediyorum, çünkü balina da üzgündür*. Resimden önce, *diğer balıklara zarar verdiğini düşündükleri için yakalamaya karar vermişlerdir.* Resimden sonra, *balina sinirlenip insanlara saldırmış ve kaçmıştır.* Resimdeki davranış yerine *balinayı değil köpek balığını alsınlar.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim çünkü ben zarar vermeyen hayvanları üzmek istemem*.

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.15 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *iki tane çocuk büyük bir balık yakalamışlar.* Resimdekine benzer bir davranış *yaşamadım.* Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor *çünkü başka balıkları yemiyor*. Resimden önce, *köpekbalığı öbür balıkları yemesin demişlerdir*. Resimden sonra, *sonra bütün balıklar neşeyle her yeri, okyanusu geziyorlar, köpekbalığına da insanlar yem veriyor*. Resimdeki davranış yerine *pirana yakalayabilirdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, bir köpekbalığı bütün balıkları yerse aç kalırdık*.

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.17 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balıkçı amca yunusu yakalamış*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *çok güzel* hissediyor *yunus bulduğu için mutludur*. Resimden önce, *orada dururken yunusu görüp yakalayayım demiş diğer balıklara zarar vermesin diye*. Resimden sonra, *kafese götürüyor ama çıkamayacak oradan, sonraki gün çıkarıp başka denize götürdü*. Resimdeki davranış yerine *diğerlerini yakalayabilirdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, yunus görmek istiyorum.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.20 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *birileri balıkları avlıyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor *çünkü büyüyebilecekler*. Resimden önce,

acıkmışlardır, insanların yaşamak için vitaminlere ihtiyacı var, balıklarda da vitamin var. Resimden sonra, *küçük balıkların büyümesini beklemişler balıkları bebeklerken yersek gelecekte balık bulamayız, bunu da yemişler.* Resimdeki davranış yerine *başka balık alabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim çünkü balıkların yaşamaması beni üzer.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.21 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balina, balıklar var, balinayı kafese koymuş insan*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *rahatlamışlardır*. Resimden önce, *balina geziyormuş balıklarla sonra çocuklar onu görmüş balina marulları yiyormuş*. Resimden sonra, *balinayı hapse götürmüşler.* Resimdeki davranış yerine *yine balinayı götürürlerdi yoksa marulları bitirirdi o marullar hepsine lazım*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, mutlu olmazdım*.

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.26 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpekbalığını yakaladılar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *kötü hissetmişlerdir yanlışlıkla tuttukları için*. Resimden önce, *balık yakalarken yanlışlıkla köpekbalığını tutmuşlardır.* Resimden sonra, *köpek balığını götürmüşlerdir başka denize bırakmışlardır küçük balıklara zarar vermesin diye*. Resimdeki davranış yerine *balık tutabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, balık tutmak eğlencelidir.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.27 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bu insanlar balinayı ağ içine almışlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *çok iyi* hissediyor *çünkü bunlar bencil insanlar*. Resimden önce, *balinayı yakalayıp yemek istemişlerdir, gemiye atlayıp gitmiştir*. Resimden sonra, e*ve gidip balinayı yemişlerdir ama su canlıları azaldığı için kötü bir şey bu.* Resimdeki davranış yerine *parka gidebilirlerdi ya da spor yapabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, hayvanlara zarar vermek istemezdim.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.28 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *deniz* var *köpekbalıklarını birisi ağ ile tutmuş*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor, *ilk defa görüyorlar*. Resimden önce, *köpekbalığı diğer balıkları yiyordur diye yavru balıklar bitmesin diye yakalamışlar*.

Resimden sonra, *köpekbalığını eve getirmişlerdir*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, köpek balığı tehlikeli olabilir.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.32 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpekbalığı yakalamışlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor, *denizde olmak eğlencelidir*. Resimden önce d*iğer küçük balıkları yiyordu köpek balığı.* Resimden sonra, *köpekbalığını okyanusa götürmüşler*. Resimdeki davranış yerine *balık tutabilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, köpekbalığını görmek isterdim.*

Balık yakalama temalı resimle ilgili Ç.33 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *kocaman bir balina yakalamışlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor, *diğer balıkları kurtarıyorlardır*. Resimden önce, *küçük balıkları yemesin diye yakalamak istemişlerdir.* Resimden sonra, *balinayı başka bir denize koymuşlardır.* Resimdeki davranış yerine *ağ yerine oltayla balinayı yakalayabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim çünkü itmekte zorlanırdım, balina çok ağırdır*.

4.2.4. Sokak Hayvanlarına Duyarlılık Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Bulgular

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı görsel hakkında toplanan verilerin Ç.1-Ç.35 arasında karşılaştırılmış hali aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 7. Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı görsel kullanılarak elde edilen veriler

Çocukların Görsellerdeki Davranışı Algılayış Şekilleri	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç. 15, Ç.16, Ç.17, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.18
Çocukların Görseldeki Davranışı Tecrübe Etme Durumları	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç.7, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç. 15, , Ç.17, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.8, Ç.9, Ç.14, Ç.16, Ç.18, Ç.28, Ç.33

Davranış Nedeni Hakkındaki Görüşleri	**Köpeğin Dikkatini Çekmesi**	Ç.1, Ç.2, , Ç.5, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.19, Ç.23, Ç.24, Ç.26, Ç.27, Ç.30, Ç.32, Ç.35
	İstek	Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.12, Ç.13, Ç.29, Ç.31, Ç.33, Ç.34
	Sorumluluk Bilinci	Ç.7, Ç.20, Ç.22
	Diğer	Ç.6, Ç.16, Ç.18, Ç.21, Ç.25, Ç.28
Davranışın Sonuçları Hakkındaki Görüşleri	**Bir ya da Birden Fazla Hayvanın Doyması**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.6, Ç.9, Ç.10, Ç.12, Ç.13, Ç.15, Ç.17, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.35
	Başka Bir Aktivite	Ç.4, Ç.8, Ç.11, Ç.14, Ç.16, Ç.18, Ç.23, Ç.24, Ç.28, Ç.34
	Hayvanlara Yardım Etme Alışkanlığı Kazanma	Ç.7
Davranışa Alternatif Önerileri	**Benzer Davranışlar**	Ç.4, Ç.5, Ç.7, Ç.11, Ç.14, Ç.19 Ç.20, Ç.21, Ç.24, Ç.25, Ç.29, Ç.35
	Sevgi Gösterisi	Ç.6, Ç.27, Ç.32, Ç.34
	Görmezden Gelme	Ç.9, Ç.15
	Başka Hayvanları Da Beslemek	Ç.11, Ç.13, Ç.17, Ç.22, Ç.30
	Başka Bir Aktivite	Ç.8, Ç.10, Ç.16, Ç.18, Ç.23, Ç.25, Ç.28, Ç.31
	Belirtilmemiş	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.26, Ç.33
Davranışı Gerçekleştirme İsteği	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç. 15, Ç.16, Ç.17, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.24, Ç.25, Ç.27, Ç.29, Ç.31, Ç.34, Ç.35
	Olumsuz	Ç.18, Ç.23, Ç.26, Ç.30, Ç.32
Görseldeki Ortamda Oyun Oynama İsteğinden Bahsedenler		Ç.3, Ç.6, Ç.8, Ç.16, Ç.26, Ç.28, Ç.30, Ç.32, Ç.33, Ç.34, Ç.35

Tabloya bakıldığında görseldekine benzer bir tecrübe yaşamamış çocukların yaklaşık %85'inin görseldeki davranışı olumlu algıladığı görülmektedir. Görseldekine

alternatif olarak benzer davranışlar sunan çocuklardan %91'inin benzer bir tecrübe yaşayan çocuklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görseli olumlu algılayan çocukların görseldeki kişinin yerinde olmak istememe durumuna %11,7 yatkınlık gösterdiği belirlenmiştir. Tabloya göre, görseli olumlu algılayan çocukların %35'i davranışın nedenini içten uyarılma olarak belirtmiştir. Tablodaki bilgilere göre Ç.2, Ç.3, Ç.7, Ç.9, Ç.11, Ç.12, Ç.15, Ç.17, Ç.20, Ç.22, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.34 çevre farkındalığı göstermiştir.

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.2 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bir kadın köpeklere kuşlara yemek veriyor, hayvanlar ölmesin diye yapıyor.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *mutlu hissediyor, hayvanlar da mutlu hissediyordur, kaç gündür yemek yememişlerdir*. Resimden önce, *kadın aç hayvanları görünce yemek vermek istemiştir.* Resimden sonra, *köpekler ve kuşlar yemeklerini yiyip mutlu yaşamışlar.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü bu kişi iyi şeyler yapıyor*.

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.3 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *yalnız başına bir köpek var, bir çocuk ona yemek veriyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, bir kedi çok açtı biraz süt verdik ona.* Resimdeki kişi mutlu çünkü *köpek tek başına kaldığı için açtır, ona yemek vermek güzel*. Resimden önce, *ilk önce yemeklerini yemişlerdir sonra köpeğin aç olduğunu görünce ona kırıntıları vermeye karar vermişlerdir.* Resimden sonra, *köpek mutlu olmuştur, onunla oyun oynayıp onu sahiplenmişlerdir*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim çünkü köpeğe yemek vermek güzel*.

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.7 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpeğe birisi yemek veriyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *iyi* hissediyor *çünkü köpeğe yardım ediyor*. Resimden önce, *evde yemeği hazırlayıp sokağa götürüp köpeğe vermiş*. Resimden sonra, *hep hayvanlara*

yardım etmiştir. Resimdeki davranış yerine *su da verebilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim çünkü hayvanları çok severim.*

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.9 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpeğe beslenme hazırlıyorlar, hep yerlere döküyor köpek öyle yiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *çok mutludur, köpek de mutludur karnı doyacak.* Resimden önce, *kadın yemek yiyordur köpek de hav hav hav diye gelmiştir*. Resimden sonra, *köpek hepsini yemiş yemiş bitirmiş.* Resimdeki davranış yerine *köpeğe yemek vermezdi köpek de aç kalıp ölürdü bu kötü olurdu*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim, mutlu olurdum.*

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.11 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *insan köpeğe mama veriyor, kuş, ağaç, oturacak* var, *köpek mama vermesini bekliyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *aç köpeği doyurduğu için mutlu* hissediyor. Resimden önce, *insan yemek yiyordur, köpek ona bakarak bekliyordur*. Resimden sonra, *insan eve gitti yemek yemek için.* Resimdeki davranış yerine *başka kedilere mama verebilirdi çünkü onlar da aç kalıyor bazen*. Resimdeki kişinin yerinde olmak is*terdim, yorulur çünkü, hayvanlara mama vermek isterdim, biz mama vermezsek bulamayabilirler.*

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.12 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpekçik* var, *bir insan yem döküyordur kuşlar için, martı var, bembeyaz gökyüzü var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *mutludur, köpek altın gibi diye mutludur.* Resimden önce, *piknik yapıyordur kadın, kuşlar yesin diye yemek dökmeye karar vermiştir*. Resimden sonra, *resimdeki martı arkadaşlarını çağırıp yemi yemiştir, tek başına eğlenceli olmaz.* Resimdeki davranış yerine *ağaca su dökebilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim çünkü güzel bir şey yapıyor, hayvanları beslemek güzel bir şey*.

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.15 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpeğe yemek veriyor bir tane kadın, bir tane leylek uçuyor, bir tane ağaç ve çimenler var, sandalye ve tabak var.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *mutluluk* hissediyor, *köpeğe iyilik yaptı*. Resimden önce, *köpeği ağacın altında üzgünce beklerken görmüş*. Resimden sonra, k*öpeği birazcık sevmiş sonra köpekçik yemeğini yemiştir, çok mutlu olmuştur köpek çünkü kimse böyle bir iyilik yapmamış.* Resimdeki davranış yerine *görmezden gelip kötülük yapabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim çünkü köpeklere, kedilere ve kuşlara yemek vermeyi severim, hayvanlara iyilik yapmayı çok severim.*

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.17 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpeğe mama veriyor ablası*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *çok güzel* hissediyor, *ben öyle hissetmiştim mama verirken*. Resimden önce, *köpeği gelip bahçede yanına oturup havlamış, ablası öyle anlamış aç olduğunu*. Resimden sonra, *mamayı yemiş ve gezmeye gitmiş köpek.* Resimdeki davranış yerine *kediye de mama verebilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim, güzel bir şey, hayvanlara iyi bakmalıyız*.

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.20 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bir kadın yere yemek döküyor köpeği yesin diye*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *güzel* hissediyor, *köpeği aç kalmayacak*. Resimden önce, *köpeğinin yemek saatinin geldiğini düşünmüştür*. Resimden sonra, *köpeği yemeğini yiyip uyumuştur*. Resimdeki davranış yerine *kemik ve su verebilirdi, başka hayvanlara da yemek verebilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim, köpeğin aç kalmaması beni mutlu etti.*

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.22 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpek, oturak, baykuş, ağaç* var, *kız köpek için yemek koyuyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *çok güzel* hissediyor *çünkü köpekleri çok seviyorum.* Resimden önce, *sokaktaki köpek aç kalmasın diye yemek vermek istemiş*. Resimden sonra, *baykuşa da yemek verebilirdi*. Resimdeki davranış

yerine *kargaya sorabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim çünkü kızın saçları çok güzel*.

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.29 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *kuş, köpek, insan yem koyuyor kuşlar için, ağaç ve dışarıda insanlar için oturak var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *çok güzel* hissediyordur *çünkü kuşlar iyi hissediyordur kendisi de mutlu olmuştur*. Resimden önce, *çok acıkmış olabilirler diye düşünmüş.* Resimden sonra, *kuşlar yemiştir yemleri köpek yememiştir ama onlar farklı yemler.* Resimdeki davranış yerine *yemleri tabağa koyup oradan yedirebilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim, çok güzel bir şey yapıyor çünkü hayvanları beslemek çok iyi bir şey*.

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.30 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpek, kuş, ağaç* var*, insan köpeğe yem veriyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *iyi* hissediyor *çünkü köpek acıkmayacak artık.* Resimden önce, *köpeğin yemek aradığını görmüş insan, etrafı kokluyormuş*. Resimden sonra, *köpek hemen yemiştir, sonra oyun oynamıştır*. Resimdeki davranış yerine *kuşa da yem verebilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemem çünkü sadece köpeğe yemek veriyor ben hepsine verirdim bütün hayvanlara.*

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.31 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *köpeğe yemek döküyor, yumurta veriyor, kuş* var. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *çok iyi* hissediyor *çünkü köpek aç kalmayacak*. Resimden önce, *köpeğe bakmış zayıf bu demiş, iyi beslenmesi için yemek vermeye karar vermiş*. Resimden sonra, *kuş ve köpek gelip yemek yemiş.* Resimdeki davranış yerine *yemeği kendisi yerdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim, hayvanları severim*.

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.33 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *orada bir köpek var, elinde köpek maması olan bir insan var köpeğe veriyor onu.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. *Resimdeki kadın da köpek de mutlu olmuştur, çünkü köpek artık mutlu.* Resimden önce, *dışarıda bir köpek görmüştür ona yem vermek istemiştir*. Resimden sonra, *köpek gelip yemiş, daha sonra da köpek yürümüş ve oyun oynamıştır*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim çünkü köpek tok olunca mutlu olurdum*.

Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı resimle ilgili Ç.34 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *insan köpeğe mamasını veriyor, ağaç ve kuş var ve oturma alanı var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *mutlu çünkü köpek artık aç olmayacak.* Resimden önce, *köpeğe bakmış köpek yatıyormuş, acıkmıştır diye köpeğe mama vermek istemiş.* Resimden sonra, *köpeğini alıp bahçelerde oynamışlar*. Resimdeki davranış yerine *köpeği sevebilirdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, çok iyi bir insan bu.*

4.2.5. Ağaç Kesme Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Veriler

Ağaç kesme temalı görsel hakkında toplanan verilerin Ç.1-Ç.35 arasında karşılaştırılmış hali aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 8. Ağaç kesme temalı görsel kullanılarak elde edilen veriler

Çocukların Görsellerdeki Davranışı Algılayış Şekilleri	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.7, Ç.8, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.19, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.35
	Olumsuz	Ç.6, Ç.9, Ç.16, Ç.18, Ç.20, Ç.21, Ç.30, Ç.34
Çocukların Görseldeki Davranışı Tecrübe Etme Durumları	**Olumlu**	Ç.2, Ç.4, Ç.5, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.15, Ç.17, Ç.22, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.29, Ç.32
	Olumsuz	Ç.1, Ç.3, Ç.6, Ç.7, Ç.8, Ç.9, Ç.14, Ç.16, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.23, Ç.24, Ç.28, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.34
	Barınma	Ç.1, Ç.8

Davranış Nedeni Hakkındaki Görüşleri	**Isınma**	Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.7, Ç.9, Ç.11, Ç.15, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.22, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.32, Ç.34
	Birisi Öyle Yapmasını Söylediği İçin	Ç.6, Ç.24
	Kişi Kendisi İstediği İçin	Ç.12, Ç.13
	Diğer	Ç.2, Ç.10, Ç.15, Ç.16, Ç.20, Ç.21, Ç.23, Ç.25, Ç.31, Ç.33
Davranışın Sonuçları Hakkındaki Görüşleri	**Ev Yapmak**	Ç.1, Ç.8, Ç.12, Ç.24
	Yakmak	Ç.3, Ç.4, Ç.7, Ç.11, Ç.12, Ç.15, Ç.17, Ç.18, Ç.19, Ç.22, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.32, Ç.34
	Yeni Ağaçlar Büyümesini Sağlamak	Ç.10, Ç.16
	Başka Bir Aktivite	Ç.5, Ç.6, Ç.9, Ç.13, Ç.15, Ç.20, Ç.21, Ç.23, Ç.25, Ç.31, Ç.33
Davranışa Alternatif Önerileri	**Benzer Davranışlar**	Ç.1, Ç.4, Ç.10, Ç.11, Ç.26,
	Isınmayı Sağlayacak Başka Bir Şey Bulmak	Ç.1, Ç.7, Ç.19, Ç.20, Ç.23
	Başka Bir Aktivite	Ç.3, Ç.5, Ç.7, Ç.8, Ç.12, Ç.15, Ç.16, Ç.20, Ç.21, Ç.23 Ç.24, Ç.25, Ç.28, Ç.29, Ç.31, Ç.32, Ç.33
	Belirtilmemiş	Ç.6
Davranışı Gerçekleştirme İsteği	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.7, Ç.8, Ç.11, Ç.13, Ç.15, Ç.17, Ç.22, Ç.24, Ç.25, Ç.27, Ç.29, Ç.32, Ç.33
	Olumsuz	Ç.4, Ç.6, Ç.9, Ç.100, Ç.12, Ç.15, Ç.16, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.23, Ç.26, Ç.30, Ç.31, Ç.34
Çevresel Kavramlara Değinme	**Hayvanları Koruma**	Ç.18, Ç.20
	Ağaçların Kesilmesinin Olumsuz Etkileri	Ç.6, Ç.9, Ç.16, Ç.18, Ç.20, Ç.30, Ç.34
Görseldeki Ortamda Oyun Oynama İsteğinden Bahsedenler		Ç.1, Ç.2, Ç.4, Ç.7, Ç.28, Ç.32

Dijital Ortamlardaki tecrübelerinden Bahsedenler	Ç.12, Ç.31

Tabloya bakıldığında görseldeki davranışı olumsuz algılayan çocukların tamamının, görseldeki davranışa benzer bir tecrübesi olmayan çocuklar olduğu ve aynı zamanda bu çocuklarda davranışı gerçekleştiren kişinin yerinde olma isteğinin bulunmadığı görülmektedir. Görseldeki davranışa benzer tecrübesi olmayan çocuklardan yaklaşık %58'i davranışı olumlu algılama eğilimi göstermiştir. Görseldeki davranışın bir ihtiyacı karşılamaya yönelik yapıldığını belirten çocukların %20'sini görseli olumsuz algılayan çocuklar oluşturmaktadır. Görseldeki davranışı olumsuz algılayan çocukların %87,5'u, ağaçların kesilmesinin zararlarından bahseden çocukların tamamını oluşturmaktadır. Tabloya göre Ç.6, Ç.9, Ç.10 Ç.16, Ç.18, Ç.20, Ç.30, Ç.34 çevre farkındalığı göstermiştir.

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.2 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *odun kesen bir kadın* var. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *mutlu gibi*. Resimdeki davranışı yapma nedeni *kışa hazırlık için odun kesiyor*. Resimden sonra, *odunları ya sırtına almış ya da bir torbaya koyup eve götürmüş.* Resimdeki davranış yerine *kesilmiş odunları alabilirdi, ağaçları kesmezdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim, çok güzel bir yerde bu kadın, piknik yapardım, elma toplardım, dolaşırdım, oyun oynardım.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.3 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ağaçları kesen birisi var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *mutlu* hissediyor, *odunları kesip sobaya atacak ve üşümeyecek*. Resimden önce, *evde üşüyordu*. Resimden sonra, *odunlarla sobayı yakacak ve ısınacak*. Resimdeki davranış yerine *külü yakıp ısınabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim çünkü soba yakmak eğlenceli.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.6 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balta, ağaç, odun, insan, çimen* var, *ağaçları kesiyor.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *üzgün* çünkü *ağaçlara yazık oluyor*.

Resimden önce, *belki biri ona görev vermiştir.* Resimden sonra, *insan üzülmüştür, ağaçların bitmesi doğa için iyi değil*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemezdim, ağaç kesmeyi bilmem.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.8 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balta, insan, kütük, ağaç, çim* var, *kütükleri kesiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi m*utlu-orta hissediyordur, orası sıcak olduğu için biraz bunalmış gibi*. Resimden önce, *ev yapmak için kesmiştir*. Resimden sonra, *kütükler azalmıştır, kukla yapmıştır ev yapmıştır.* Resimdeki davranış yerine *baltayla eti kesip pişirip yiyebilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmayı *belki isterdim, orada dura dura sıkılırdım, yerinde olsaydım otobüs beklerdim.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.9 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ağacı kesmişler, odun oldu ve daha da küçülüyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *üzgün* hissediyor, *ağaçlara yazık olur*. Resimden önce, *hava çok soğuktur ve ateş yakmak istemiştir*. Resimden sonra, *hava güneşlenmiştir, ateşi yakmasına gerek kalmamış*. Resimdeki davranış yerine *bir yerden odun bulabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemezdim, ağaçları kırmak istemem*.

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.10 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bir kız insan, balta* var*, ağaç kesiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *mutlu* hissediyor, *para kazanacak*. Resimden önce, *çok yaşlı oldukları için bir daha büyüsünler diye kesmişler.* Resimden sonra, ot*ları kesmiş olabilir, arkadaki ağacı da kesmiş olabilir.* Resimdeki davranış yerine *başka bir şey yapılamazdı*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemedim, zor görünüyor.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.15 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bir tane kız var odun kesiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *mutlu* hissediyor *çünkü evi sıcak olacak*. Resimden önce, *üşüyordu, soba yakmak için odun kesiyor.* Resimden sonra, *eve götürüp sobaya attı*. Resimdeki davranış yerine *kömür alabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemezdim çünkü odun kesmek çok zor.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.16 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balta, adam var, adam baltayla odunları kesiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *kötü* hissediyordur *çünkü ağaçları kestiğimizde dünyamızda ağaç kalmıyor, dünyamızın nefes almak için ağaca ihtiyacı var*. Resimden önce, *çok fazla ağaç vardı her yeri kaplıyordu*. Resimden sonra, *ağaçlar tekrar büyümüş, yeni ağaçlar ekmişler onlar da büyümüş.* Resimdeki davranış yerine *çimenleri kazabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemezdim çünkü ben ağaçları kesmek istemiyorum*.

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.17 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *birisi odun kesiyor, ağaç var, çiçek var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *mutludur çünkü üşümeyecek*. Resimden önce, *üşümüştür, ateş yakmak için odunu kalmamıştır.* Resimden sonra, *hemen odunları götürüp ateş yakmıştır.* Resimdeki davranış yerine *başka bir şeyle ateş yakabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim, odun kesmek eğlenceli bence.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.18 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *odunlar, kesilmiş ağaç var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *mutlu çünkü evi sıcak olacak*. Resimden önce, *sobası sönmüş.* Resimden sonra, *odunları alıp ateşe atacak, evde ısınacak*. Resimdeki davranış yerine *peteklerini yakabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemem, ağaç kesenler gibi olmak istemem, ağaçlar nefes alıyor çünkü. Ağaçlar olmasa hayvanlar da olmaz.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.19 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bir tane kızın elinde balta var, ağaçları kesiyor, kenara diziyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *iyi hissediyordur, yorulmuştur keserken*. Resimden önce, *ateşe ihtiyacı varmış ama odunları yokmuş*. Resimden sonra*, ateşi yakıp ellerini ısıtmıştır.* Resimdeki davranış yerine *ellerini başka şekilde ısıtabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemem, büyüyünce isterim şimdi tehlikeli olabilir*.

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.20 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balta, odunlar, çimen* var, *insan ağaç kesiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *üzgün* hissediyor *çünkü ağaçları kesmek kötü bir*

şey, ormandaki hayvanlar yaşayamıyor. Resimden önce, *peçetesi bitmiş peçete de ağaçtan yapılıyor onun için kesmiş*. Resimden sona, *uzaktaki ağacı kesmeye gitmiş*. Resimdeki davranış yerine *marketten alabilirdi.* Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemezdim, ağaç kesmeyi sevmiyorum hayvanlar yuvasız kalıyor.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.28 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *insan ağaç kırıyor, odun yapıyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *güzel* hissediyor, *zor bir şeyi başardı*. Resimden önce, *üşümüştür*. Resimden sonra, *ateş yakmıştır*. Resimdeki davranış yerine *orada oyun oynayabilirdi*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemezdim, tehlikeli olabilir*.

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.30 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *insan odunları kesiyor, çimenler ve ağaçlar* var. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *kötü* hissediyor *çünkü ağaçların canı acıyordur*. Resimden önce, *üşümüştür*. Resimden sonra, *sobaya atmıştır odunları*. Resimdeki davranış yerine, *kat kat giyinirse ısınırdı*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemezdim çünkü ağaçların canını yakmak istemem onlar bize oksijen veriyor.*

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.32 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *odun, insan, ağaç, balta var, odun kesiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *iyi* hissediyor *artık üşümeyecek*. Resimden önce, *üşümüştür*. Resimden sonra, *ateş yakacaktır*. Resimdeki davranış yerine *oyun oynayabilirdi, eve gidip bloklarla oynasın.* Resimdeki kişinin yerinde olmak *isterdim, denemek isterdim*.

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.34 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *balta, odun, insan, çiçek, ağaç var, insan odunları kesiyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişi *kötü hissediyordur çünkü ağacı kesmek zorunda kaldı.* Resimden önce, *sıcak kalalım diye ateş yakmak istemiş, ateşe atacak onları*. Resimden sonra, *önce kibritle ateş yakmış sonra odunları atmış*. Resimdeki davranış yerine *gidip bir yerden kesilmiş odun bulabilirdi, ağaçları kesmesine gerek yoktu*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemezdim, ağaç kesmek istemezdim*.

Ağaç kesme temalı resimle ilgili Ç.35 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *adam, balta, ağaç var, adam odunları kırıyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *iyi* hissediyor çünkü *karnı doyacak*. Resimden önce, *ağacı kesmiş sonra odunları kırmış*. Resimden sonra, *sobaya atıp yemek yapmıştır*. Resimdeki davranış yerine *bahçede çalışabilirdi sebze ekebilirdi, başka ağaçlar ekebilirdi, dünyaya ağaç lazım, gereksiz yere kesilmemeli*. Resimdeki kişinin yerinde olmak *istemezdim, odun kırmak çok zor olurdu*.

4.2.6. Dijital Ortamda Bulunma Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Veriler

Dijital Ortamda Bulunma temalı görsel hakkında toplanan verilerin Ç.1-Ç.35 arasında karşılaştırılmış hali aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 9. Dijital Ortamda Bulunma Temalı Görsel Kullanılarak Elde Edilen Veriler

Çocukların Görsellerdeki Davranışı Algılayış Şekilleri	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.7, Ç.8 Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.16, Ç.15, Ç.17, Ç.18, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.33, Ç.35
	Olumsuz	Ç.6, Ç.19, Ç.20, Ç.24, Ç.34
Çocukların Görseldeki Davranışı Tecrübe Etme Durumları	**Olumlu**	Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.6, Ç.7, Ç.8 Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.16, Ç.15, Ç.17, Ç.18, Ç.20, Ç.21, Ç.22, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.35
	Olumsuz	Ç.19, Ç.32, Ç.34
Davranış Nedeni Hakkındaki Görüşleri	**Birlikte Aktivitede Bulunmak İçin**	Ç.2, Ç.9, Ç.10, Ç.11, Ç.13, Ç.17
	Sıkıldıkları İçin	Ç.4, Ç.5, Ç.7, Ç.8, Ç.14, Ç.19, Ç.20, Ç.26, Ç.28, Ç.32, Ç.33, Ç.34
	İstedikleri İçin	Ç.6, Ç.12, Ç.18, Ç.21, Ç.23, Ç.27
	Haberlere Bakmak İçin	Ç.1, Ç.5
	Araştırma Yapmak İçin	Ç.16, Ç.29
	Diğer	Ç.3, Ç.12, Ç.24, Ç.21, Ç.25, Ç.30, Ç.31, Ç.35

Davranışın Sonuçları Hakkındaki Görüşleri	**Benzer Davranışlar**	Ç.1, Ç.4, Ç.5, Ç.10, Ç.14, Ç.16, Ç.22, Ç.23, Ç.27, Ç.28
	Dışarıya Çıkmak	Ç.2, Ç.7, Ç.11, Ç.17, Ç.18, Ç.25, Ç.29
	Zarar Görmek/Pişman Olmak	Ç.6, Ç.7, Ç.9, Ç.34, Ç.35
	Başka Bir Aktivite	Ç.3, Ç.8, Ç.12, Ç.13, Ç.15, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.24, Ç.26, Ç.30, Ç.31, Ç.32, Ç.33
Davranışa Alternatif Önerileri	**Benzer Davranışlar**	Ç.4, Ç.5, Ç.11, Ç.14, Ç.15, Ç.27, Ç.30
	Dışarıda/Evde Oyun	Ç.2, Ç.4, Ç.6, Ç.7, Ç.9, Ç.12, Ç.13, Ç.15, Ç.16, Ç.18, Ç.19, Ç.20, Ç.21, Ç.23, Ç.24, Ç.25, Ç.26, Ç.28, Ç.31, Ç.34, Ç.35
	Başka Bir Aktivite	Ç.3, Ç.8, Ç.10, Ç.17, Ç.22, Ç.29, Ç.32, Ç.33
	Belirtilmemiş	Ç.1
Davranışı Gerçekleştirme İsteği	**Olumlu**	Ç.1, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.9, Ç.11, Ç.12, Ç.15, Ç.16, Ç.17, Ç.29, Ç.21, Ç.22, Ç.25, Ç.26, Ç.27, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.35
	Olumsuz	Ç.2, Ç.6, Ç.7, Ç.8, Ç.10, Ç.13, Ç.14, Ç.18, Ç.20, Ç.23, Ç.24, Ç.28, Ç.29, Ç.32, Ç.34

Tabloya bakıldığında, görseldekine benzer bir tecrübe yaşayıp yaşamaması ve görseli algılayışından bağımsız olarak, tüm çocuklar arasında görseldeki davranışa alternatif olarak oyun oynamayı sunan çocukların oranı %60'tır; bu çocuklardan alternatif seçenek olarak dışarıda oyun oynamayı sunanların oranı ise %76 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna rağmen, Ç.1, Ç.3, Ç.4, Ç.5, Ç.10, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.16, Ç.22, Ç.24 ve Ç.31 kodlu çocuklar görselde dışarıda bir alan olduğunu fark ettiğini belirtecek hiçbir şey söylememiştir. Elde edilen verilere göre, Ç.7, Ç.18, Ç.20, Ç.28, Ç.29, Ç.32, Ç.33, Ç.34 ve Ç.35 dijital ortamda zaman geçirmek yerine evde ya da doğal çevrede oyun oynamayı tercih ettiğini söylemiştir. Görüşmeler yapılırken şiddet içerikli yorumlar yapan tek çocuk, şiddet içerikli oyun örneği veren Ç.11'dir. Ç.29 ise çevre farkındalığı göstermiştir.

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.1 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *televizyon izliyorlar, telefona bakıyor, anne, baba, çocuk, abla* var. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişi *iyi* hissediyor. Resimdeki davranışı yapıyor çünkü *haberlere bakmak için*. Resimden sonra, *televizyon izlemeye devam etmişlerdir*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, televizyon izlemeyi seviyorum*.

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.3 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *dört çocuk doktorda aşı olacak*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *aşıdan korkuyor çocuk annesi de ona korkma diyor, adam da doktor*. Resimden önce, *annesi doktora gidip aşı olmalısın dedi*. Resimden sonra, *hiç acımamış ve eve dönmüşler ve şeker vermiş annesi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim*.

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.5 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *televizyon izleyen insanlar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *harika* hissediyordur, *tv izlemek eğlenceli*. Resimden önce, *sıkılmışlardır*. Resimden sonra, *mutlu olmuşlardır, televizyonu kapatıp oyun oynamışlardır telefonlarıyla.* Resimdeki davranış yerine *telefonlarına birazcık bakabilirlerdi çünkü bu da eğlenceli*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, tv izlemeyi severim, 6 saat boyunca tv izlerim*.

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.7 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *herkesin internette oyun oynadığını görüyorum*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, bazen oynuyorum internette*. Resimdeki kişiler *mutlu hissediyor olabilirler çünkü oyun oynuyorlar*. Resimden önce, *annelerinden izin almışlardır çünkü sıkılmışlardı*. Resimden sonra, *gözleri acımıştır çünkü çok baktılar ekrana.* Resimdeki davranış yerine *dışarı çıkıp oyun oynayabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim çünkü ben dışarıda oynarım.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.10 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *dört insan televizyon izliyor, birisi telefonla ilgileniyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler çok *mutlu çünkü daha önce izlemedikleri bir çizgi film izliyorlar, "Z Takımı" izliyorlar*. Resimden önce, *daha önce izlemedikleri için merak etmişler.* Resimden sonra, *akşam ve gece olmuş olabilir,*

yemek yemiş ve tekrar televizyon izlemişlerdir, oyun oynamamışlardır, uyumuşlardır. Resimdeki davranış yerine *resim yapabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim çünkü masada keçeli kalemlerimle resim yapardım, çizgi film izlemezdim.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.11 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *televizyon, insanlar* var, *televizyona bakıyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, televizyondan "Youtube" izledim, oyun videosu.* Resimdeki kişiler *yeni televizyon almak istiyorlardır çünkü televizyonu kırmış bebek ona da kızmışlar, dövmüşler, üzülmüş.* Resimden önce, *oyunu bağlamaya çalışmışlar televizyona.* Resimden sonra, *sıkıldıkları için dışarıda oyun oynamaya çıkmışlar ama bazıları telefonda oynamış, dışarıda da savaş oyunları "PubG" oynamışlar.* Resimdeki davranış yerine *eski televizyonu izleselerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü tamire gelen ustalar yorulurdu sonra da ustalar da oyun oynardı, ben de televizyonlarını tamir etmek isterdim.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.12 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *dört tane insan var, bir televizyon var, film seyrediyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor *çünkü eğlenceli bir şey.* Resimden önce *hazırlıklarını yapmışlar*. Resimden sonra, *sohbet etmişlerdir.* Resimdeki davranış yerine *oyuncaklarıyla oynayabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü eğlenceli bir şey film izlemek, film seyretmek oyun oynamaktan daha zevkli*.

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.13 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *dört tane insan film izliyor, birinde telefon var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *mutlular, ailece zaman geçiriyorlar, birlikte ailece film izlemek güzeldir.* Resimden önce, *herkes oturmuş ve filme karar vermiştir*. Resimden sonra, *filmi kapatıp gidip yemek yemişlerdir*. Resimdeki davranışın yerine *birlikte evcilik, sandalye kapmaca ya da ip atlama oynayabilirlerdi, dışarıda oynayabilirlerdi, hem yakından izleye izleye gözleri bozulur*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim çünkü çok yakından izliyorlar, beynimizi küçültebilir bu kadar yakından izlemek.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.14 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bir aile var birisi telefona bakıyor diğerleri bilgisayara bakıyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, abim izin vermiyor ben tabletimle oynuyorum*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor, *eğlenceli bir şey yapıyorlar*. Resimden önce, *canları sıkılmış.* Resimden sonra, *salona gidip televizyon izlemişler*. Resimdeki davranış yerine *tabletle telefonla oynayabilirler*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemem çünkü bilgisayarı bozmak istemezdim.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.16 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ağaç, dört tane insan, bilgisayar, sandalye, telefon var, birisi telefona bakıyor diğerleri de bilgisayara*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, ben tablete bakıyorum.* Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor *çünkü eğleniyorlar araştırırken*. Resimden önce, *bir şeyi merak etmişler araştırma yapalım demişler.* Resimden sonra, *bilgisayara bakmaya devam etmişler.* Resimdeki davranış yerine *pikniğe gidebilirlerdi, oyunlar oynarlardı*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, bilgisayara bakanların yerinde olmak isterdim telefonun değil.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.18 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bilgisayarda oynayan çocuklar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, tablette oynayabiliyorum.* Resimdeki kişiler *güzel* hissediyor *ama şarjı bitince üzülürler*. Resimden önce, *yeni oyunlar yüklemek istemişler*. Resimden sonra, *dışarı çıkıp oynadılar*. Resimdeki davranış yerine *dışarıda oynayabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim dışarıda oynamayı daha çok seviyorum*.

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.20 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *dört tane çocuk tablette oynuyor ve birisi telefona bakıyor, ağaçlar var.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım, telefonda çizgi film izliyorum*. Resimdeki kişiler *çok oynadıklarında gözleri bozulabilir diye endişeliler*. Resimden önce, *canları sıkılmıştır*. Resimden sonra, *bırakıp yemek yemeye gitmişlerdir*. Resimdeki davranış yerine *odalarında oyuncaklarla oynayabilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, oyuncaklarımla oynardım ben.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.22 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *ailece bilgisayara bakıyorlar, birisi telefona bakıyor*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *sıkılmış çünkü oyun oynamıyorlar*.

Resimden önce, *önceden de bilgisayara bakıyorlardı çok bakmışlar*. Resimden sonra, *diğer çocuğun telefonuna bakmışlar.* Resimdeki davranış yerine *resim çizebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim çünkü onlar mutludur*.

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.24 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bilgisayar oynuyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *kötü* hissediyor *çünkü korkmuşlar*. Resimden önce, *korkunç bir film izlemişler, canavarlı*. Resimden sonra, *başlarına korktu şeyler gelmiş*. Resimdeki davranış yerine *dışarıda oyun oynasınlar*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, korku filmi izlemek kötü.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.28 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *televizyon izliyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor, *televizyonda eğlenceli bir şey var*. Resimden önce, *sıkılınca televizyona bakmışlar*. Resimden sonra, *telefona baktılar*. Resimdeki davranış yerine *oyun oynayabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, oyuncaklarla oynamak daha güzel, dışarıda oynardım.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.29 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *çocuklar bilgisayarda bir şeylere bakıyorlar, birinde telefon var.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor, *yeni bir şey öğreniyorlar*. Resimden önce, *bilgisayarda bir işleri varmış onu hatırlamışlar*. Resimden sonra, *oyun oynamışlar dışarıda, ağaçlara su vermişler*. Resimdeki davranış yerine *ağaçları sulayabilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, orada olup ağaçlara su verip oyun oynardım.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.31 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *televizyon izliyorlar*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *çok iyi* hissediyor, *çizgi filmler eğlencelidir*. Resimden önce, *bir film başlamış ve merak etmişler.* Resimden sonra, *yemek pişirip yemişler*. Resimdeki davranış yerine *dışarıya çıkabilirler top oynayabilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, çizgi film izlemeyi severim.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.32 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *bilgisayara bakan insanlar var, ağaçlar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor, *ilginç şeyler görmüş olabilirler*. Resimden önce, *sıkıldıkları için bilgisayarda oyun oynamak istemişler*. Resimden sonra, *ödev yapıyorlardır*. Resimdeki davranış yerine *yemek yiyebilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim, dışarıda oynamak isterdim*.

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.33 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *televizyon var, televizyon izliyorlar, ağaçlar var*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *iyi* hissediyor *çünkü televizyon izlemeyi çok sevmişler*. Resimden önce, *canları sıkılmış ve birazcık televizyon izlemek istemişler*. Resimden sonra, *oyun oynamışlardır, Legolarla ev yapmışlardır*. Resimdeki davranış yerine *uyuyabilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, ağaçları izlemek isterdim.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.34 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde *televizyona bakıyorlar, arkada resim asılı*. Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşamadım*. Resimdeki kişiler *kötü* hissediyorlar *çünkü gözleri bozulur diye yakın bakmamaları gerekirdi.* Resimden önce, *sıkıldıkları için televizyonda eğlenceli şeyler izleyelim demişler.* Resimden sonra, *gözleri bozulmuş çünkü televizyona yakından bakıyorlar.* Resimdeki davranış yerine *parka gidip oynayabilirlerdi*. Resimdeki kişilerin yerinde olmak *istemezdim çünkü çok televizyona bakıyorlar, ben olsam dışarıya çıkıp çimenlerde oynardım.*

Dijital ortamda bulunma temalı resimle ilgili Ç.35 şu yorumlarda bulunmuştur;

Resimde tele*vizyon izleyen insanlar var, pencereden ağaçlar görünüyor, hava da güneşli.* Resimdekine benzer bir tecrübe *yaşadım*. Resimdeki kişiler *mutlu* hissediyor, *izledikleri film eğlencelidir*. Resimden önce, *en sevdikleri film televizyonda başlamış olabilir*. Resimden sonra, *gözleri bozulmuş olabilir, çok yakından bakıyorlar*. Resimdeki davranış yerine *dışarıda oyun oynayabilirlerdi.* Resimdeki kişilerin yerinde olmak *isterdim, bahçede oyun oynardım.*

Çöp toplama temalı birinci görsel kullanılarak yapılan görüşmelerde çevre farkındalığı gösteren çocuklar Ç.2, Ç.3, Ç.5, Ç.7, Ç.11, Ç.12, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.16,

Ç.18, Ç.21, Ç.22, Ç.27, Ç.28, Ç.29, Ç.30, Ç.32, Ç.34, Ç.35'tir. Fidan dikme temalı ikinci görsel kullanılarak yapılan görüşmelerde Ç.4, Ç.7, Ç.10, Ç.13, Ç.14, Ç.15, Ç.18, Ç.20, Ç.26, Ç.32, Ç.33, Ç.35 çevre farkındalığı göstermiştir. Balık yakalama temalı üçüncü görsel kullanılarak yapılan görüşmelerde Ç.1, Ç.2, Ç.3, Ç.4, Ç.7, Ç.9, Ç.10 Ç.14, Ç.15, Ç.17, Ç.20, Ç.21, Ç.26, Ç.27, Ç.28, Ç.32, Ç.33 çevre farkındalığı göstermiştir. Sokak hayvanlarına duyarlılık temalı görsel kullanılarak yapılan görüşmelerde Ç.2, Ç.3, Ç.7, Ç.9, Ç.11, Ç.12, Ç.15, Ç.17, Ç.20, Ç.22, Ç.29, Ç.30, Ç.31, Ç.33, Ç.34 çevre farkındalığı göstermiştir. Ağaç kesme temalı görsel kullanılarak yapılan görüşmelerde Ç.6, Ç.9, Ç.10 Ç.16, Ç.18, Ç.20, Ç.30, Ç.34 çevre farkındalığı göstermiştir. Üç ve daha fazla görselde çevre farkındalığı gösteren Ç.2, Ç.3, Ç.7, Ç.9, Ç.10, Ç.14, Ç.15, Ç.18, Ç.20, Ç.29, Ç.30, Ç.32, Ç.33 ve Ç.34'ün yüksek çevre farkındalığına sahip olduğu kabul edilmiştir.

Çalışmaya 35 çocuk ve velileri katılmıştır. Çalışmaya katılan çocuklardan 5 tanesi 4 yaşında, 19 tanesi 5 yaşında, 11 tanesi 6 yaşındadır. Çalışmaya katılan çocuklardan 23 tanesinin okul öncesi eğitim kurumundaki ilk senesi, 10 tanesinin ikinci senesi, iki tanesinin de üçüncü senesidir. Çalışmaya katılan çocuklardan 10 tanesi tek çocuktur; 14 tanesinin bir kardeşi, 7 tanesinin iki kardeşi, 4 tanesinin de 3 kardeşi bulunmaktadır. Yaş değişkenine bakıldığında, yüksek çevre farkındalığı gösteren çocuklardan 9 tanesi 5 yaşında, kalan çocukların ise 6 yaşında olduğu görülmüştür. Aynı oran okul öncesi eğitim gördükleri süreler için de geçerlidir; yüksek farkındalık gösteren çocuklardan 9 tanesi okul öncesi eğitim kurumundaki ilk senesinde, 5 tanesi ise ikinci senesindedir. Yüksek farkındalık gösteren çocukların 5 tanesinin kardeşinin olmadığı, 4 tanesinin bir kardeşi olduğu, üç tanesinin de iki kardeşi olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan çocukların annelerinden üç tanesi lisansüstü, on beş tanesi lisans, beş tanesi ön lisans, dokuz tanesi lise, bir tanesi ortaokul, bir tanesi ilkokul olarak eğitim durumlarını belirtmiştir, bir anne ise eğitim durumunu belirtmemiştir. Çalışmaya katılan çocukların babalarından altı tanesi lisansüstü, on bir tanesi lisans, dört tanesi ön lisans, on tanesi lise, iki tanesi ortaokul, bir tanesi ilkokul olarak eğitim durumlarını belirtmiştir, bir baba ise eğitim durumunu belirtmemiştir. Ailelerden üç tanesi düşük gelir düzeyine sahip olduğunu, on üç tanesi orta gelir düzeyine sahip olduğunu, on dokuz tanesi ise yüksek gelir düzeyine sahip

olduğunu beyan etmiştir. Çalışmaya katılan çocukların annelerinden 16 tanesi ev hanımı olduğunu belirtmiştir, 8 tanesi eğitim sektöründe çalıştığını, 3 tanesi sağlık sektöründe ve 2 tanesi de ticaret sektöründe çalıştığını belirtmiştir, diğer annelerin meslekleri ise farklılık yaratacak çoğunlukta olmadıkları için 'Diğer' olarak adlandırılmıştır. Çalışmaya katılan çocukların babalarından 7 tanesi eğitim sektöründe çalıştığını, 4 tanesi adalet ve güvenlik sektöründe çalıştığını, 5 tanesi ticaret sektöründe ve 1 tanesi de sağlık sektöründe çalıştığını belirtmiştir, diğer babaların meslekleri ise farklılık yaratacak çoğunlukta olmadıkları için 'Diğer' olarak adlandırılmıştır. Anne eğitim düzeyine göre incelendiğinde yüksek çevre farkındalığı gösteren çocukların üç tanesinin annesinin lisansüstü, dört tanesinin lisans, beş tanesinin lise mezunu olduğu ve bir tanesinin de eğitim düzeyini belirtmemiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilere göre, annesi lisansüstü eğitim düzeyinde olan çocukların tamamının, lisans düzeyinde olanların %27'sinin, lise düzeyinde olanların %56'sının, annesi ortaokul düzeyinde olan ve eğitim düzeyini belirtmemiş olan birer çocuğun tamamının yüksek çevre farkındalığı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Baba eğitim düzeyine bakıldığında, lisansüstü eğitim düzeyine sahip babaların %50'sinin, lisans düzeyinde olanların %36'sının, lise düzeyinde olanların %40'ının, ortaokul düzeyinde olan iki babanın çocuklarının ikisinin ve eğitim düzeyini belirtmemiş olan babanın bir çocuğu olmak üzere tamamının yüksek çevre farkındalığı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yüksek çevre farkındalığı gösteren çocukların %64'ünün hem annesinin hem de babasının eğitim düzeyinin lise ve üstü olduğu belirlenmiştir. Yüksek farkındalık gösteren çocukların babalarının meslekleriyle ilgili yüzdeler arası bir farklılık bulunamamakla birlikte, yüksek çevre farkındalığı gösteren çocuklar arasında anneleri ev hanımı olanların oranı %58, anneleri öğretmen olanlar %21, anneleri diğer kategorisinde işaretlenen çocukların oranı da %21'dir. Elde edilen verilere göre, Ç.2, Ç.3, Ç.7, Ç.9, Ç.10, Ç.14, Ç.15, Ç.18, Ç.20, Ç.29, Ç.30, Ç.32, Ç.33 ve Ç.34 olmak üzere toplam 14 çocuk yüksek çevre farkındalığı göstermiştir.

Yüksek farkındalık gösteren çocukların "Anne babanın eğitim durumları, meslekleri ve gelir düzeylerinin çocukların çevre farkındalığına etkisi nasıldır?" birinci alt problemine göre analizi tablodaki gibidir.

Tablo 10. Birinci alt probleme ilişkin verilerin sonuçları

	Kavram	Yüksek Çevre Farkındalığı Gösteren Sayısı f	Yüksek Çevre Farkındalığı Gösteren Grup İçerisinde Yüzdelik	İlgili Tema Toplam Grup	İlgili Tema İçerisinde Yüzdelik
Anne Eğitim Durumu	**Lisansüstü**	3	*%21,42*	3	*%100*
	Lisans	4	*%28,57*	15	*%26,66*
	Ön Lisans			5	
	Lise	5	*%35,71*	9	*%55,55*
	Ortaokul	1	*%7,14*	1	*%100*
	İlkokul			1	
	Belirtmemiş	1	*%7,14*	1	*%100*
Baba Eğitim Durumu	**Lisansüstü**	3	*%21,42*	6	*%50*
	Lisans	4	*%28,57*	11	*%36,36*
	Ön Lisans			4	
	Lise	4	*%28,57*	10	*%40*
	Ortaokul	2	*%14,28*	2	*%100*
	İlkokul			1	
	Belirtmemiş	1	*%7,14*	1	*%100*
Anne Meslekleri	**Eğitim**	3	*%21,42*	8	*%37,5*
	Sağlık				
	Ticaret				
	Ev Hanımı	8	*%57,14*	16	*%50*
	Diğer	3	*%21,42*	6	*%50*
Baba Meslekleri	**Eğitim**	2	*%14,28*	7	*%28,57*
	Sağlık				
	Ticaret	1	*%7,14*	5	*%20*

	Adalet ve Güvenlik	1	*%7,14*	4	*%25*
	Diğer	10	*%71,42*	18	*%55,55*
Gelir Düzeyi	**Düşük**	2	*%14,28*	3	*%66,66*
	Orta	6	*%42,85*	13	*%46,15*
	Yüksek	6	*%42,85*	19	*%31,57*

Verilere göre, anne ve babalarının eğitim düzeyi lise ve üzeri olan çocukların çevre farkındalık düzeyleri yüksek çıkmıştır. Dolayısıyla, anne-baba eğitim düzeyi ile çevre farkındalık düzeyleri arasında lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip anne babaların çocuklarının çevre farkındalığı gösterme eğilimlerinde yüksek yüzde bulunmuştur. Anne mesleğinin çevre farkındalığı üzerinde bir etkisi olup olmadığına bakıldığında, ev hanımı annelerin çocuklarının çevre farkındalık düzeylerinin yüzdesel olarak yüksek değer aldığı görülmüştür. Baba mesleklerinde ise yüzdeler arasında farklılık bulunamamıştır. Gelir düzeyi değişkenine bakıldığı zaman, aile gelir düzeyinin çocukların çevre farkındalığı düzeylerine etkisinde bir farklılık olduğu görülmüştür. Gelir düzeyi düştükçe temsil ettikleri grup içerisindeki çocukların yüksek çevre farkındalığı gösteren grup içerisinde olma durumunun oransal olarak daha fazla olduğu görülmektedir.

Yüksek farkındalık gösteren çocukların "Çocukların yaşı, kardeş sayısı ve kaç yıl okul öncesi eğitim gördükleri değişkenlerinin çevre farkındalıklarına etkisi nasıldır?" ikinci alt problemine göre analizi tablodaki gibidir.

Tablo 11.İkinci alt probleme ilişkin verilerin sonuçları

	Kavram	**Yüksek Çevre Farkındalığı Gösteren Sayısı** *f*	**Yüksek Çevre Farkındalığı Gösteren Grup İçerisinde Yüzdelik**	**İlgili Tema Toplam Grup**	**İlgili Tema İçerisinde Yüzdelik**
Çocuğun Yaşı	**4**			5	
	5	6	*%42,85*	19	*%31,57*

	6	9	*%64,28*	11	*%81,81*
Çocuğun Kardeş Sayısı	**0**	5	*%35,71*	10	*%50*
	1	4	*%28,57*	14	*%28,57*
	2	3	*%21,42*	7	*%42,85*
	3			4	
Okul Öncesi Eğitim Kurumundaki Senesi	**İlk**	9	*%64,28*	23	*%39,13*
	İkinci	5	*%35,71*	10	*%50*
	Üçüncü			2	

Tablodaki verilere göre, çocuğun yaşı ile yüksek çevre farkındalığı gösterme durumu arasında yüzdeler arası bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır; Çocuğun kardeş sayısı ile çevre farkındalık düzeyi ilişkisine bakıldığında ise çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı düştükçe çevre farkındalığı gösterme durumunda yüksek yüzde değeri bulunmuştur. Çocukların kardeş sayısı düştükçe yüksek çevre farkındalığı gösterme eğilimlerinin arttığı görülmektedir. Çocuğun okul öncesi eğitim kurumundaki senesine göre bakıldığında, okul öncesi eğitim kurumunda ilk senesi olanların yüksek farkındalık gösteren grup içerisinde daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Ancak okul öncesi eğitim kurumunda ikinci senesi olan çocukların oluşturduğu bütün gruba bakıldığında, oran olarak birinci senesi olan çocuklardan daha yüksek bir yüzdeye sahip oldukları anlaşılmaktadır.

"Farklı gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının farklı temalardaki görsellerdeki davranışları algılama şekli nasıldır ve bu davranışlara benzer tecrübeleri var mıdır?" üçüncü alt problemine göre analizi tablodaki gibidir.

Tablo 12.Üçüncü alt probleme ilişkin verilerin sonuçları

Görsel	**Tecrübe Etme Durumu**	**Sosyo-Ekonomik Durum Grupları ve Grup İçerisindeki Sayı *f***	**İlgili Grup İçerisinde Yüzdelik**	**Davranışı Algılama Durumu**	**Sosyo-Ekonomik Durum Grupları ve Grup İçerisindeki Sayı *f***	**İlgili Grup İçerisinde Yüzdelik**

Çöp Toplama	**Olumlu**	**Yüksek**	17	*%89,47*	**Olumlu**	**Yüksek**	18	*%94,73*
		Orta	8	*%61,53*		**Orta**	12	*%92,30*
		Düşük	3	*%100*		**Düşük**	3	*%100*
	Olumsuz	**Yüksek**	2	*%10,5*	**Olumsuz**	**Yüksek**	0	
		Orta	5	*%38,46*		**Orta**	1	*%7,69*
		Düşük	0			**Düşük**	0	
Fidan Dikme	**Olumlu**	**Yüksek**	12	*%63,15*	**Olumlu**	**Yüksek**	19	*%100*
		Orta	8	*%61,53*		**Orta**	13	*%100*
		Düşük	3	*%100*		**Düşük**	3	*%100*
	Olumsuz	**Yüksek**	7	*%36,84*	**Olumsuz**	**Yüksek**	0	
		Orta	5	*%38,46*		**Orta**	0	
		Düşük	0			**Düşük**	0	
Balık Yakalama	**Olumlu**	**Yüksek**	9	*%47,36*	**Olumlu**	**Yüksek**	12	*%63,15*
		Orta	8	*%61,53*		**Orta**	8	*%61,43*
		Düşük	1	*%33,33*		**Düşük**	2	*%66,66*
	Olumsuz	**Yüksek**	10	*%52,63*	**Olumsuz**	**Yüksek**	6	*%31,57*
		Orta	5	*%38,46*		**Orta**	5	*%38,46*
		Düşük	2	*%66,66*		**Düşük**	1	*%33,33*
						Diğer	1	*%5,26*
Sokak Hayvanlarına Duyarlılık	**Olumlu**	**Yüksek**	16	*%84,21*	**Olumlu**	**Yüksek**	19	*%100*
		Orta	9	*%69,23*		**Orta**	12	*%92,3*
		Düşük	3	*%100*		**Düşük**	3	*%100*
	Olumsuz	**Yüksek**	3	*%15,78*	**Olumsuz**	**Yüksek**	0	

		Orta	4	*%30,76*		**Orta**	1	*%6,7,*
		Düşük	0			**Düşük**	0	
Ağaç Kesme	**Olumlu**	**Yüksek**	7	*%36,84*	**Olumlu**	**Yüksek**	14	*%73,68*
		Orta	7	*%53,84*		**Orta**	10	*%76,92*
		Düşük	1	*%33,33*		**Düşük**	3	*%100*
	Olumsuz	**Yüksek**	12	*%63,15*	**Olumsuz**	**Yüksek**	5	*%26,31*
		Orta	6	*%46,15*		**Orta**	3	*%23,07*
		Düşük	2	*%66,66*		**Düşük**	0	

Verilere göre, gelir düzeyi ile görsellerdeki davranışlar arasında yüzdesel olarak bir farklılık bulunamamıştır. Düşük, orta ve yüksek gelir düzeylerindeki ailelerinin çocukları, gelir düzeyi fark etmeksizin tüm görselleri ağırlıklı olarak olumlu bulmuştur. Çöp toplama, fidan dikme ve hayvanlara duyarlılık temalı resimler ile yapılan görüşmelerde çocukların tamamı benzer tecrübe yaşadığını belirtmiş ve görseldeki davranışı olumlu bulma eğilimi göstermiştir. Gelir düzeyi düşük ailelerin çocukları balık tutma ve ağaç kesme temalı görsellerle yapılan görüşmelerde çoğunlukla görseldekine benzer bir tecrübelerinin olmadığını söylemiş ve görselleri olumlu bulmuştur. Gelir düzeyi yüksek ailelerin çocukları balık tutma temalı görsellerle yapılan görüşmelerde çoğunlukla görseldekine benzer bir tecrübe yaşamadığını ve görseli olumlu bulduğunu söylemiştir. Çocuklar yerlere çöp atma ve balık yakalama davranışlarını çevreye zarar veren birer davranış olarak kabul etmektedir.

Yüksek farkındalık gösteren çocukların "Yüksek çevre farkındalığı gösteren çocukların doğa deneyimlerinde bulunma veya dijital ortamda bulunma seçeneklerine karşı tutumları nasıldır?" dördüncü alt problemine dair yapılan analizlerde yüksek çevre farkındalığı gösteren çocukların ailelerinin %79'u çocuklarının sık sık dışarıda oyun oynadığını belirttiği görülmüştür. Sık sık dışarıda oyun oynayan çocukların %55'inin ailesi, çocuklarının evdeyken oyuncaklarıyla oynadığını; %10'unun ailesi ise evde oyuncaklarıyla birlikte tabletle oynadığını belirtmiştir. Yüksek çevre

farkındalığı gösteren çocukların velilerinden, çocuklarının evdeyken dijital ortamlarda zaman geçirdiğini söyleyenlerin oranı %14'tür. Dijital ortamda bulunma temalı görselden elde edilen verilere göre, dijital ortamda bulunmak yerine evde veya dışarıda oyun oynamayı tercih edeceğini söyleyen çocukların %67'si yüksek çevre farkındalığı göstermiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal öğrenme kuramına göre kişi gözlem ve başkalarının yaptığı davranışları taklit etmeye dayalı dolaylı bir öğrenme süreci geçirir (Bandura'dan akt; Bahar, 2019). Çocuk içerisinde yaşadığı sosyal çevreyi rol model alarak bu kişilerden taklit yoluyla çeşitli davranışlar öğrenebilir. Çocukların farkına vardıkları ilk çevre anne, baba ve –varsa- kardeşten oluşan çekirdek ailedir, çocuk bu çevre içerisinde uzun bir zaman geçirir. Dolayısıyla çocukların etkileşime geçtikleri ilk kişilerden edindikleri davranışları özümsemeleri kaçınılmazdır. Bu nedenle ailelerin çocuklarına sundukları sosyoekonomik şartlar çocukları şekillendirmektedir. Bu bölümde çocukların çevre farkındalıklarının anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba meslekleri, gelir düzeyi gibi sosyoekonomik etkenler ve çocuğun yaşı, kardeş sayısı ve okul öncesi eğitim kurumunda bulunma senesine göre gösterdiği değişkenlik elde edilen verilere göre yorumlanmıştır.

Elde edilen bulgulara bakıldığında, anne ve babalarının eğitim düzeyi lise ve üzeri olan çocukların çevre farkındalık düzeylerinin yüksek çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla, anne-baba eğitim düzeyi ile çevre farkındalık düzeyleri arasında lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip anne babaların çocuklarının çevre farkındalığı gösterme eğilimlerinde yüksek yüzde bulunmuştur. Alan yazın incelendiğinde çalışmayı destekleyecek sonuçlara ulaşılan farklı araştırmalar bulunmuştur. Gökçeli, Tarkoçin ve Bilmez'in (2021) çalışmasında, 48-66 aylık çocukların çevre farkındalık düzeyleri ile anne ve baba öğrenim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ayrıca Doğan ve Keleş'in (2020) ortaokul ve lise öğrencileriyle yaptığı çalışma sonucunda anne-baba eğitim düzeyinin artışı sonucunda çocukların çevre farkındalık puanlarının yükselmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Seçgin ise (2022) anne eğitim düzeyinin çevre farkındalık ölçeğinden alınan toplam puanlamada bir farklılaşmaya neden olduğunu ancak baba eğitim düzeyinin anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşmıştır. Masykuroh, Yetti ve Nurani'nin (2022), 4-6 yaş arası çocukların ebeveynleriyle yaptığı çalışma ebeveynlerin çocukların çevreye yönelik farkındalık ve tutumlarını artırmada model, kolaylaştırıcı ve motive edici rol üstlendiklerini göstermektedir.

Anne mesleğinin çevre farkındalığı üzerinde bir etkisi olup olmadığına bakıldığında, ev hanımı annelerin çocuklarının çevre farkındalık düzeylerinin yüzdesel olarak yüksek değer aldığı görülmüştür. Bu durumun çocuğun anne ile geçirdiği sürenin nicelik olarak fazla olmasının bir etkisinin olduğu düşünülebilir. Baba mesleklerinde ise yüzdeler arasında farklılık bulunamamıştır.

Gelir düzeyi değişkenine bakıldığı zaman, aile gelir düzeyinin çocukların çevre farkındalığı düzeylerine etkisinde bir farklılık olduğu görülmüştür. Gelir düzeyi düştükçe temsil ettikleri grup içerisindeki çocukların yüksek çevre farkındalığı gösteren grup içerisinde olma durumunun oransal olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Kurt Gökçeli ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada 48-66 aylık çocukların çevre farkındalığı düzeyleri ile sosyo-ekonomik düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmesi, çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir. Ayrıca, He, Hong, Liu ve Tiefenbacher (2011) tarafından Çinde yapılan çalışmada düşük ve yüksek sosyoekonomik ortamlarda büyüyen öğrencilerin kurumsal çevre eğitimine ortak maruz kalmalarına rağmen, genel çevre farkındalıklarında önemli ölçüde farklılıklara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fisman'ın (2005) üçüncü ve beşinci sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada çevre bilgisindeki gelişmeler çocukların sosyoekonomik durumuyla ilişkili değilken, yerel çevre farkındalığındaki gelişmenin yalnızca yüksek sosyoekonomik mahallelerde yaşayan öğrenciler arasında ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, Kazazoğlu ve Erkal'ın (2022) çalışmasında, üniversite öğrencilerin çevre farkındalıklarının gelir düzeylerine göre karşılaştırılmasına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin farkındalık puanları gelir düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermemiştir. Küçük yaş grubu çocukların ailelerine bağımlı yaşaması ve üniversite öğrencilerinden farklı olarak aile gelir düzeyinden etkilenmelerinin, üniversite öğrencilerinin daha uzun bir eğitim görmesinden veya kendilerini eğitebilecek entelektüel beceriye sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Bu çalışmada, çocuğun yaşı ile yüksek çevre farkındalığı gösterme durumu arasında yüzdeler arası bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk yaşı ilerledikçe çevresini daha iyi anlamlandırır hale gelir. Yaşadığı tecrübeler ve gözlemler sonucu edindiği bilgiler sonucunda analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst

düzey bilişsel becerilere ulaştıkça çevresinde olup bitenler hakkında daha bilinçli yorum yapabilmesi, çocuğun yaşı büyüdükçe çevresine daha yüksek farkındalık gösterebileceği sonucunu desteklemektedir. Kurt Gökçeli ve diğerlerinin yaptığı çalışma, 48-66 aylık çocukların çevre farkındalık düzeylerinin doğum yılları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuyla yaşça büyük çocukların yüksek çevre farkındalığına sahip olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Bu çalışmada çocuğun kardeş sayısı ile çevre farkındalık düzeyi ilişkisine bakıldığında çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı düştükçe çevre farkındalığı gösterme durumunda yüksek yüzde değeri bulunmuştur. Çocukların kardeş sayısı düştükçe yüksek çevre farkındalığı gösterme eğilimlerinin arttığı görülmektedir. Bu durum Çabuk'un (2001) çalışmasıyla tezatlık göstermektedir; Çabuk, tez çalışmasında çocuğun cinsiyeti, kardeşi olup olmama durumu ve kaçıncı kardeş olduğu gibi faktörlerin, çocukların puanları üzerinde anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir şekilde Seçgin (2022), araştırma sonucunda kardeş sayısı değişkenine göre öğrencilerin çevre farkındalıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmaya ulaşmamıştır.

Çocuğun okul öncesi eğitim kurumundaki senesine göre çevre farkındalığı gösterme yatkınlığına bakıldığında, okul öncesi eğitim kurumunda ilk senesi olanların yüksek farkındalık gösteren grup içerisinde daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Ancak okul öncesi eğitim kurumunda ikinci senesi olan çocukların oluşturduğu bütün gruba bakıldığında, oran olarak birinci senesi olan çocuklardan daha yüksek bir yüzdeye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Genç (2015) yaptığı çalışmada, okul öncesi eğitim alma durumuna göre öğrencilerin çevreye karşı tutum puanı ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, öğrencilerin okul öncesi eğitim alıp almama durumlarına göre çevresel tutumlarının farklılaşması gibi okul öncesi eğitimde kaçıncı senelerinde olduklarının da bir farklılık oluşturabileceği yorumu yapılabilir. Ancak Duroy (2005) kentleşme derecesinin, öznel refah düzeyinin ve gelir eşitliği düzeyinin çevre farkındalığı üzerinde doğrudan etkisi olduğunu, eğitimin ise doğrudan etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır; bu da çalışmanın sonuçlarıyla eğitim konusunda tezatlık göstermektedir.

Verilere göre, gelir düzeyi ile görsellerdeki davranışlar arasında yüzdesel olarak bir farklılık bulunamamıştır. Çocuklar yerlere çöp atma, balık yakalama ve hayvanlara

zarar verme davranışlarını çevreye zarar veren birer davranış olarak kabul etmektedir. Grimette (2014), üç ve dokuzuncu sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin insanın su döngüsü üzerindeki etkisi, hayvanların insanlar için önemi, doğadaki sorunları çözmek için zaman harcama konularında çevre farkındalığı gösterdiğini sonucuna ulaşmıştır. Yurttaş'ın (2023), çalışması da bu sonuçları destekleyecek niteliktedir; beş yaş grubunun çevre sorunlarına dair algılarını araştıran Yurttaş, çocukların büyük çoğunluğunun çöpleri ve hayvan ölümlerini çevre sorunu olarak algıladıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Yurttaş çalışmasında çocukların bilinçsiz ağaç kesimi, denizlere çöp atmak ve hayvanlara zarar vermenin de çocuklar tarafından çevre sorunu olarak algılandığını belirtmiştir, aynı kavramlara bu çalışmada da değinilmiştir. Çocuklar balık yakalama davranışının olumlu algılanmasının nedeni olarak beslenme ihtiyacının giderilmesi gerekliliğini öne sürmüştür, bu durumun nedeni için Karadeniz bölgesinde yaşayan çocukların günlük hayatta balık/balıkçı/balıkçılık gibi kavramlarla karşılaşma ihtimallerinin yüksek olması yorumu yapılabilir. Aynı durum ağaç kesme görseline yapılan yorumlar için de geçerli sayılabilir; köy kültürü içerisinde yaşayan ya da bu kültürü tecrübe edebilmiş çocukların ısınma ve barınma gibi ihtiyaçların karşılanması için ağaç kesme durumunu olumlu algılamış olabilmeleri mümkündür. Araştırmadan elde edilen bu bulgular için, okul öncesi dönemdeki çocukların çevrelerini somut yaşantılarına göre yargılayıp değerlendiriyor olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Emiroğlu İlvan'ın (2022) okul öncesinde dijital oyun bağımlılığı ile anne çocuk ilişkisini incelediği çalışmasına göre, çocukların bir haftada dışarıda geçirdikleri süre kısaldıkça çatışma alt boyut puanının arttığı görülmüştür. Bu çalışmada yüksek çevre farkındalığı gösteren çocukların evde veya dışarıda oyun oynamayı dijital ortamda oyun oynamaya tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Emiroğlu İlvan'ın bulguları sık sık dışarıda oyun oynayan çocukların dijital oyunlara çok fazla eğilim göstermemesi bulgusu, çalışmanın sonucunu desteklemektedir.

Bu araştırma sonucunda,

1. Okul Öncesi Öğretmenliği ve Çocuk Gelişimi lisans bölümlerine seçmeli Çevre Eğitimi dersinin eklenmesini,

2. Okul öncesi öğretmenlerinin çocukları mümkün olduğunca açık havada etkinlik yaptırması ve doğada yaparak yaşayarak çeşitli deneyimler kazanmasını teşvik etmeleri,
3. Yerel yönetimler tarafından ailelerin çocuklarıyla ve çocukların da akranlarıyla doğal çevrede vakit geçirebileceği interaktif eğitim süreçlerinin düzenlenmesi,
4. Anne babaların çocukların dijital ortamlarda geçirdikleri süreyi kontrol edebilmeleri ve çocuklarıyla aktif zaman geçirmelerini sağlayacak eğitimlerin düzenlenmesi,
5. Gerekli çevre düzenlemeleri yapılarak şehir merkezlerindeki çocukların sosyal, fiziksel ve bilişsel gelişimleri için güvenli oyun alanları oluşturulması,
6. Araştırmacılar için, gelecekte yapılacak araştırmalara her gelir düzeyinden eşit sayıda katılımcı ile örneklem oluşturulması,
7. Yapılabilecek benzer bir çalışmada farklı bölgelerden çocuklara yer verilmesi,
8. Okul öncesi dönemden başlayarak ilkokul boyunca bir çevre eğitimi programı geliştirip kullanarak boylamsal bir araştırma yapılması

önerilerinde bulunmaktayım.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (1994), İnsan ve Çevre, *Cogito Dergisi*, *Güz*, S:2 ss. 27-30.

Akpınar, Ü. (2015). *60-72 Ay Arasındaki Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Aile Algılarının İncelenmesi Üzerine Bir Durum Çalışması.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Aktan, C. C., Yay, T. E. ve Yay, S., (2019), Biyoloji ve İktisat: Evrimsel Biyolojiden Evrimsel İktisada, İçinde: Evrimsel İktisat, (Editörler: C. C. Aktan ve S. Yay), İzmir: *Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneği*, ss. 8-49.

Akyüz, Y. (1979). Eğitimde çocuk – doğa ve çevre korunması ilişkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 12*(1), 85-96. Erişim adresi: https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000611 Erişim tarihi: 30.06.2020

Alper, A. ve Gülbahar, Y. (2009). Trends And İssues İn Educational Technologies: A Review Of Recent Research İn TOJET, *The Turkish Online Journal of Educational Technology, 8* (2): 124-135.

Altun, A. (2012) "Marksizim ve Ekoloji", *I. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı,* s. 183-193.29. Haziran-1, Konya

Atasoy, E. (2015). *İnsan doğa etkileşimi ve çevre için eğitim*. İstanbul: Sentez Yayıncılık,

Bahar, B., (2019). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Sosyal Değişim Kuramı Perspektifinden Etik Liderlik. *Balkan Sosyal Bılımler Dergısı 8*(16) 237–242.

Baran, M., Yılmaz, A. ve Yıldırım, M., (2007). Okul Öncesi Eğitimin Önemi Ve Okul Öncesi Eğitim Yapılarındaki Kullanıcı Gereksinimleri, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 8, 27-44

Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. (1992). *Qualitative Research For Education To Theory And Methods.* Allyn and Bacon A Division of Simon & Schuster Inc., Boston.

Bolaç, E. (2012). Doğa satılık değil. http://www.bianet.org/bianet/cevre/138852-doga-satilik-degil adresinden 18 temmuz 2023 tarihinde edinilmiştir.

Bozkurt, O. (2007). Çevre Eğitimi. M. Aydoğdu ve K.Gezer, (Ed.), *Çevre Bilimi* (2.Baskı) içinde (209-222). Ankara: Anı Yayıncılık.

Brawn, G., Collins, J., & Marino, M. L. (1980). *Human Perception Of The Natural Environment*. https://era.library.ualberta.ca/items/10bce68c3bb1-2022-bc0d-d68adfeb9a2f adresinden erişilmiştir.

Brisk, M. A. (2000). *Çevre Dostu 1001 Proje: Öğrenciler İçin Uygulamalı Çevrecilik Eğitimi*. İstanbul:.Beyaz Yayınları

Bruntland, G. (1987). *Our common future: The World Commission on Environment and Development,* Oxford: Oxford University Press.

Buldur, A. (2018). *Çoklu Ortamlar İle Desteklenen Çevre Eğitimi Programının Çocukların Çevreye Yönelik Tutum Ve Farkındalıklarına Etkisinin İncelenmesi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çabuk, B. (2001). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Çevre İle İlgili Farkındalık Düzeyleri.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çabuk, B. (2019). Çevre eğitimi. D. Kahriman-Pamuk (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi Ve Sürdürülebilirlik* içinde (ss. 1-49). Ankara: Anı Yayıncılık

Çabuk, B., Teke, N. ve Baş, T. (2020). Çocukların Kitaplardaki Doğal Çevre Davranışlarına Yönelik Algıları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (53)*3, 953-992. DOI: 10.30964/auebfd.682468

Canbazoğlu Bilici, S. (2019). Eğitimde Araştırma Yöntemleri. Özmen, H., Karamustafaoğlu, O. (Eds.), *Örnekleme Yöntemleri* içinde (s. 55-80). Ankara: Pegem Akademi

Cansız Aktaş, M. (2019). Eğitimde Araştırma Yöntemleri. Özmen, H., Karamustafaoğlu, O. (Eds.), *Nitel Veri Toplama Teknikleri* içinde (s. 113-116). Pegem Akademi, Ankara.

Capra, F., (1992), *Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası*, İstanbul:.İnsan Yayınları

Çavuş Güngören, S. (2022). *Çevrenin Temel Ögelerine Yönelik Tehditler Ve Çevre Problemleri*. Öztürk, E., Uçuş Güldalı, Ş. (Ed.). Temel Eğitim Döneminde Çevre Eğitimi (s.63-120) içinde. Ankara: Nobel

Cengizoğlu, S., (2013). *Investigating Potential Of Education For Sustainable Development Program On Preschool Children's Perceptions About Human-Evironment İnterrelationship*. (Yüksek Lisans Tezi) Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Çepel, N. (2003). Ekolojik sorunlar ve çözümleri, (2. bs.), TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara: Aydoğdu Matbaası

Çepni, S. (2012). Araştırma Ve Proje Çalışmalarına Giriş. (8. Baskı). İstanbul: Pegem Akademi,

Christinsen, L. B., Johnson, R. B., Turner, L. A., (2015). *Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz* (Çev. A. Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık

Çondur, F. ve Cömertler, N. (2010). Çevre Kirliliği ve Yoksulluk İlişkisi: Büyük Menderes Havzası Örneği. *Ekonomi Bilimleri Dergisi, 2*(2): 65-72.

Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni* [Research design]. (S. B. Demir Çev.). Ankara: Eğiten Kitap. (2014)

Çüçen, A., (2011). Derin ekoloji. https://yesilofke.com/wpcontent/uploads/2017/02/derinekoloji.pdf adresinden alınmıştır.

Daş, B. E., Aslan, A. ve Yadigaroğlu, E. (2021). Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının 4-6 Yaş Çocuklarının Sağlığı, Gelişimi ve Sürdürülebilir Kalkınma Bilinci Üzerindeki Etkileri . *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi , 6*(1) , 87-124 .

Demir, E. ve Yalçın, H. (2014). Türkiye'de Çevre Eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 7*(2), 7-18. http://www.derleme.gen.tr/index.php/derleme/article/view/219/216 adresinden erişilmiştir.

Demirkaya, H., (2006). Çevre Eğitiminin Türkiye'deki Coğrafya Programları İçerisindeki Yeri ve Çevre Eğitimine Yönelik Yeni Yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(1), 207-222.

Des Jardins, J. R., (2006). *Çevre etiği: Çevre felsefesine giriş.* (1. Baskı). (R. Keleş, Cev.). Ankara: İmge Yayınevi, (Orijinal çalışma basım tarihi 1992-2006).

Digne, J., (1993). Children and the earth. *Young Children, 13*(3), 58-63.

Dinç, M. (2012). Oyun sektöründe 29 yıl / 1983-2012. *Türkiye Dijital Oyunlar Federasyonu.* https://www.tbmm.gov.tr/arastirma_komisyonlari/bilisim_internet/docs/sunumlar/turkiye_dijit al_oyunlar_federasyonu.pdf adresinden erişilmiştir.

Doğan, F. ve Keleş, Y. (2020). Ortaokul ve Lise Öğrencilerinde Çevre Farkındalığı Ve Çevre Davranışı. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2*(1), 80-90.

Doğan, F., ve Keleş, Y. (2020). Ortaokul ve Lise Öğrencilerinde Çevre Farkındalığı Ve Çevre Davranışı. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2*(1), 80-90.

Dönmez, S. ve Çelik, M. A. (2016). Ekolojik Krizin Kaynağını İnsan Olarak Gören İndirgemeci Anlayışın Eleştirisi, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 16*(2), 39-51.

Duroy, Q. M. (2005). The determinants of environmental awareness and behavior. *Journal of Environment and Development*. *5*(01), s.1–26.i

Egemen, Ö. (2006). *Çevre ve Su Kirliliği*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi

Emiroğlu İlvan, T. (2022). *Okul öncesi dönem çocukların dijital oyun bağımlılık eğilimleri ile anne-çocuk ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Er, F., Canatan Gençer, Ç., Barut, B. ve Kara, Y. (2020). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Ekopsikolojiyi Düşünmek. *Aurum Journal of Social Sciences, 5*(1), 73-82.

Erataş, F. ve Uysal, D. (2014). Çevresel kuznets eğrisi yaklaşiminin "brict" ülkeleri kapsaminda değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 64*(1), 1-25. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/866/9645 adresinden erişilmiştir.

Erdiller, Z. B. (2010). Erken Çocukluk Eğitiminde Temel Kuram ve Yaklaşımlar. (Ed. Diken, İ. H.) *Erken Çocukluk Eğitimi* içinde (s. 56-92). Ankara: Pegem Akademi.

Erol, A., (2016). *Proje Yaklaşımına Dayanan Aile Katılımlı Çevre Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Çevreye Yönelik Farkındalık Ve Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Evren, I., (2008). *Sosyo-Ekonomik Durumun Çevre Bilincinin Gelişimine Etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ferreyra, R., (1992). Technological Literacy, Competence and Innovation in Human Resource Development. *INT. J. SCI. EDUC., 15*(5), 471-472. Erişim Adresi: https://www.tandfonline.com/journals/tsed20

Fisman, L. (2005). The Effects of Local Learning on Environmental Awareness in Children: An Empirical Investigation, *The Journal of Environmental Education*, *36*(3), 39-50, DOI: 10.3200/JOEE.36.3.39-50

Foster, J. B. (2000b). *Marx's ecological value analysis*. http://monthlyreview.org/2000/09/01/marxs-ecological-value-analysis adresinden 29.09.2023 tarihinde edinilmiştir.

Foster, J. B., (2000a). Marx's ecology: Materialism and nature. *Montly Review, 3*(1), 1-26. Erişim Adresi: https://monthlyreview.org/

Foster, J. B., (2008). *Savunmasız gezegen*. İstanbul: Epos yayınları.

Genç, H. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarının çoklu zekâ alanları ile çevreye karşı tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Grimette, K. A. (2014). *The Impacts of Environmental Education on Youth and their Environmental Awareness.* Environmental Studies Undergraduate Student Theses. University of Nebraska, Lincoln. https://digitalcommons.unl.edu/envstudtheses/135

Güler Yıldız, T. (2017). Çevre eğitimi. İçinde B. Akman, G. Balat Uyanık ve T. Güler Yıldız (Ed.), *Okul öncesi dönemde fen eğitimi* (181-201). Ankara: Anı.

Güven, E. (2013), Çevre Sorunlarına Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Öğretmen Adaylarının Tutumlarının Belirlenmesi, *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF),* s.413. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

Hastürk, H. G., (2019), *Çevre Eğitimi*, s.249-251. Ankara: Anı Yayıncılık

He, X. E., Hong, T., Liu, L. & Tiefenbacher, J. (2011) A comparative study of environmental knowledge, attitudes and behaviors among university students in China, *International Research in Geographical and Environmental Education, 20*(2), 91-104, DOI: 10.1080/10382046.2011.564783

Holt, D. ve Barkemeyer, R. (2012). Media Coverage Of Sustainable Development Issues – Attention Cycles Or Punctuated Equilibrium?, *Sustainable Development*, (20), 1– 17. https://doi.org/10.1002/sd.460 . Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

Huz, Ç. ve Kalburan, N. (2017). Eko-Okul Olan ve Olmayan Anaokullarının Bahçe Özellikleri ile Öğretmenlerin Bahçe Özellikleri ve Kullanımına İlişkin Görüşleri. *İlköğretim Online, 16*(4), 1600-1620. https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342979 Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

İçen Kükürt, E., (2021). *Okul Öncesi Dönemde Etkili Çevre Eğitimi İçin Görsel Sanat Etkinliklerinin Kullanımı.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

Irmak Kazazoğlu, T. ve Erkal, S. (2022). Üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeylerinin ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(81), 21-42. https://doi.org/10.17755/esosder.903356

Irmak Kazazoğlu, T., (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Çevre Farkındalık Düzeylerinin Ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının İncelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Irmak Kazazoğlu, T., Erkal, S. (2022). Üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeylerinin ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(81), 21-42. https://doi.org/10.17755/esosder.903356

Kandır, E. H. (2018). Yeşil ve Temiz Bir Dünya Mümkün mü? *Ayrıntı Dergisi, 5*(60): 6-9.

Karababa, A. O., (2014). Kapitalizmin neden olduğu doğa yikimlari ve toplum sağliğina etkileri. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi , 14*(53) , 32-48 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/msg/issue/49195/627975

Karakoçan, E. (2016). *Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Eğitimine Yönelğk Farkındalıkları.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Karpuzcu, M. (2012). *Çevre kirlenmesi ve kontrolü*. Yayımlanmamış ders notu, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul. Erişim adresi: https://xzenon34.files.wordpress.com/2012/03/1-c3a7evre-kirlenmesi-ve-kontrolc3bc_son.pdf

Kışlalıoğlu, M., ve Berkes, F. (1989). *Ekoloji ve Çevre Bilimleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N. ve Kök, M. (2007). Çocuğun Gelişimsel Sürecinde Eğitsel Bir Etkinlik Olarak Oyun. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi. 0* (16), 324- 342. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

Korkmaz, E. (2006). *Montessori Metodu: Eğitimde Bir Alternatif.* Ankara: Algı Yayıncılık.

Kurt Gökçeli, F., Tarkoçin, S. ve Bilmez, B. (2021). 48-66 Aylık Çocukların Çevre Farkındalık Düzeylerinin Belirli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 74-90.

Kurt Gökçeli, F., Tarkoçin, S., Bilmez, B. (2021). 48-66 Aylık Çocukların Çevre Farkındalık Düzeylerinin Belirli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 74-90.

Kuzu Jafari, K. (2021) *Erken Çocukluk Dönemindeki Çocukların Zeka Düzeyleri Ve Sosyal Becerileri İle Ailelerin Ebeveynlik Ve Dijital Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Louv, R. (2005). *Last Child İn The Woods: Saving Our Kids From Nature Deficit Disorder*. Chapel Hill: Algonquin Books.

Masykuroh, K., Yetti, E., & Nurani, Y. (2022). The Role of Parents in Raising Children's Environmental Awareness and Attitudes. *Educational Administration: Theory and Practice*, *28*(01), 133–142. https://doi.org/10.17762/kuey.v28i01.472

Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı, Ankara.

Ogelman, H. G. ve Önder, A. (2023). Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimi. (2. Baskı). Ankara: Nobel

Önder, T. (2003). Ekoloji, Toplum Ve Siyaset. Ankara: Odak.

Öner, D. (2020). Erken Çocukluk Döneminde Teknoloji Kullanımı ve Dijital Oyunlar: Okul Öncesi Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 7* (14) , 118-154 . DOI: 10.29129/inujgse.715044

Özbebek Tunç, A., Akdemir Ömür, G. ve Düren, A. (2012). Çevresel farkındalık. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (47) , 227-246 . Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusiyasal/issue/629/6399

Özdemir, O. (2021), Ekolojik Okuryazarlık ve Çevre Eğitimi. Ankara: Pegem.

Özlem, D. (2010). *Tarih felsefesi*. İstanbul: Notos. (12. Baskı)

Özmen, H. ve Karamustafaoğlu, O. (2019). Eğitimde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem.

Özpir Mantaş, H. C., (2018). *Okul Öncesi Fen Eğitimi: Bir İçerik Analizi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Özyürek, A. (2021). *Çevre Eğitimi Dersinde Yaratıcı Drama Uygulamalarının Empati Becerisini Geliştirmesine Etkisinin Öğretmen Adayları Tarafından Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Poyraz, H., (2001). *Okul Öncesi Eğitiminin İlke Ve Yöntemleri*, Ders Notları.

Sabbağ, J., (2020), Thomas Robert Malthus'un ve Karl Marx'ın Yoksulluk ve Nüfus Kavramlaştırması, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 12*(1): 36-49. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

Şahin, K. (2021). *Çevre Eğitimi Ve Türkiye'deki İlköğretim Okullarının Çevre Eğitimine İlişkin Müfredatlarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Seatter, C.S. ve Ceulemans, K. (2017). Teaching sustainability in higher education: Pedagogical styles that make a difference. *Canadian Journal of Higher Education 47*(1): 47–70

Seçgin, G. (2022). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin çevre farkındalıklarının incelenmesi: Kocaeli - Dilovası örneği.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Sera etkisi küresel ısınmaya nasıl sebep olur? Erişim Adresi: https://iklim.gov.tr/sss/iklim-degisikligi

Sevinç, V. (2009). *Eğitim Fakülteleri İçin Genel Çevre Bilimi*, Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık, Ankara.

Simonnet, D. (1993). *Çevrecilik*, (Çev. M . Selami Şakiroğlu), 2,Baskı, İstanbul: İletişim.

Sönmez, J. (2021). *İlkokul Öğrencilerinin Çevresel Farkındalıklarının İncelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Soydan, S. (2013). Çevre eğitimi (2. Baskı). İçinde S. Soydan, A. Öztürk Samur, S. Koçyiğit ve H. Özenoğlu Kiremit, (Ed.), *Çocuk ve çevre* (7-54). Ankara: Vize

Soydan, S., Samur, A. Ö., Koçyiğit, S. ve Kiremit, H. Ö. (2015). *Çocuk ve çevre*. Ankara: Vize

Soysal, D. (2012). *İlköğretim Ve Lise Öğrencilerinin Biyoçeşitliliğin Azalması İle İlgili Görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

Sulak H., (2018). İnsan-Doğa İlişkisinin Dönüşümü: Tarihsel Bir Perspektif, *Kent Akademisi*, *11*(), 117-124, Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/kent/issue/36326/400246

Temel, Z. F. (2005). Okul Öncesi Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi,* 62, s.70. Erişim adresi: http//yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi62/temel.htm

Toran, M. (2012). Çocukluğun ve Erken Çocukluk Eğitiminin Tarihi ve Kuramsal Temelleri. N. Avcı ve M. Toran (Editörler*), Okul Öncesi Eğitimine Giriş* içinde (s. 1-19) Ankara: Eğiten Kitap

Türk Dil Kurumu. (2021). [Çevrim-içi: http://www.tdk.org.tr], Erişim Tarihi: 19 Mart 2021.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (1983). 2871 sayılı Çevre Kanunu, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (1983). 2872 sayılı Çevre Kanunu, Ankara.

Ulucak, R. ve Erdem, E. (2012). Çevre - iktisat ilişkisi ve türkiye'de çevre politikalarinin etkinliği. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, *4*(6), 78-98. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kilisiibfakademik/issue/19254/204529 adresinden erişilmiştir.

Ünal, S. ve Dımışkı, E. (1999). UNESCO-UNEP Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye'de Ortaöğretim Çevre Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16-17, 142-154. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

Ünal, S., Mançuhan, E. ve Sayar, A. A. (2001*). Çevre Bilinci, Bilgisi ve Eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

UNESCO. (1997). *Educating for a Sustainable Future – a Transdiciplinary Vision for Concerted Action*. Paris: UNESCO [document EPD.97/CONF.201/CLD.1].

Üsküplü, M. E. ve Polat, Z. (2019). Permakültür Çocuk Oyun Alanları. *ADÜ Ziraat Dergisi*, *16*(2), 245-252. doi: 10.25308/aduziraat.569829. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

Uzun, N. ve Sağlam, N. (2005). Sosyo-Ekonomik Durumun Çevre Bilinci Ve Çevre Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 29*, 194-202. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

Van Den Berg, A. E. ve Steg, L. (2015). Sonuç: Özet, *trendler ve çevre psikolojisinde geleceğe bakış* (L. K. Cicerali ve E. E. Cicerali, Cev.). İçinde L. Steg, A. E. Van Den Berg ve J. I. M. De Groot (Ed.*), Çevre psikolojisi* (303-355). Nobel Ankara: Akademi Yayıncılık, (Orijinal çalışma basım tarihi, 2012).

Wells, R. & Zeece, P.D. (2007). My place in my world: Literature for place-based environmental education. *Early Childhood Education Journal, 35*(3), 285-291.

Yalçın, S. (2019). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 5 Ağustos 2021 tarihinde https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/125451/mod_resource/content/0/konu15.1.pdf adresinden edinilmiştir.

Yayla, H. (2006). Mekanik Düşünceden Ekolojik Düşünceye: Yeni Bir İnsan-Doğa İlişkisi Tasarımının Doğuşu. *Istanbul Journal of Sociological Studies, 0* (34), 67-82. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9518/118917

Yaylı, H. Y. ve Yaslıkaya, R. Y. (2015). Radical Transformation in the Human-Nature Perception: Deep Ecology . *International Journal of Sport Culture and Science, 3* (Özel Sayı 1), 452-465 . DOI: 10.14486/IJSCS312 Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yılmaz Çamurlu, G. E. (2020). *Tasarım Aracılığıyla Erken Çocukluk Döneminde Ekolojik Farkındalığın Artırılması Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eskişehir.

Yilmaz, S. ve Olgan, R. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Doğaya Yakınlık (Biyofili) Seviyelerinin Araştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(3), 1106-1129. https://doi.org/10.17860/mersinefd.328340 Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

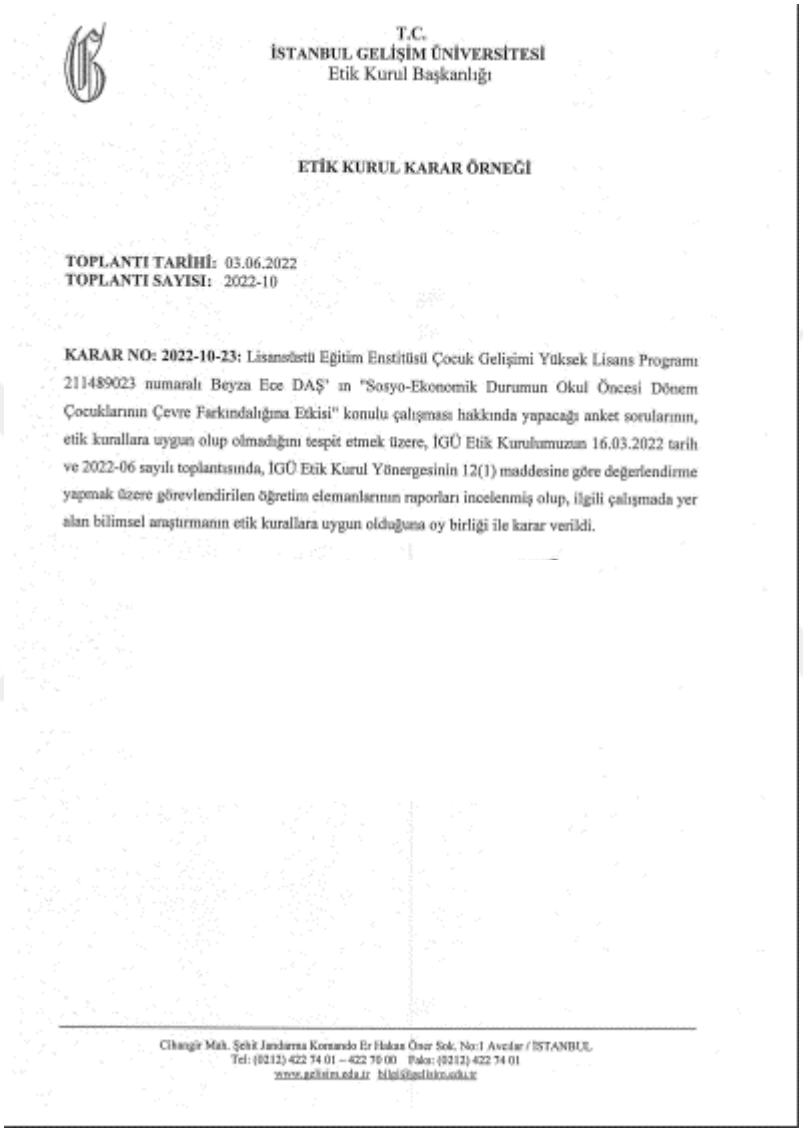
Yoleri, S. (2012). Children and The Environment: Creating Environmental Awareness Among Preschool Children. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 100-111. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/

Yücel, E. Ö. ve Özkan, M. (2018). Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunları Algılarındaki Değişimin İncelenmesi: Kocaeli Örneği, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (44): 146-160.

Yurttaş, A. (2023). Okul öncesi beş yaş grubu çocukların çevre sorunlarına ilişkin algıları. *Trakya Eğitim Dergisi, 13*(1), 695-710. https://doi.org/10.24315/tred.1084475

EKLER

EK-A: Etik Kurul Onay Formu

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ: 03.06.2022
TOPLANTI SAYISI: 2022-10

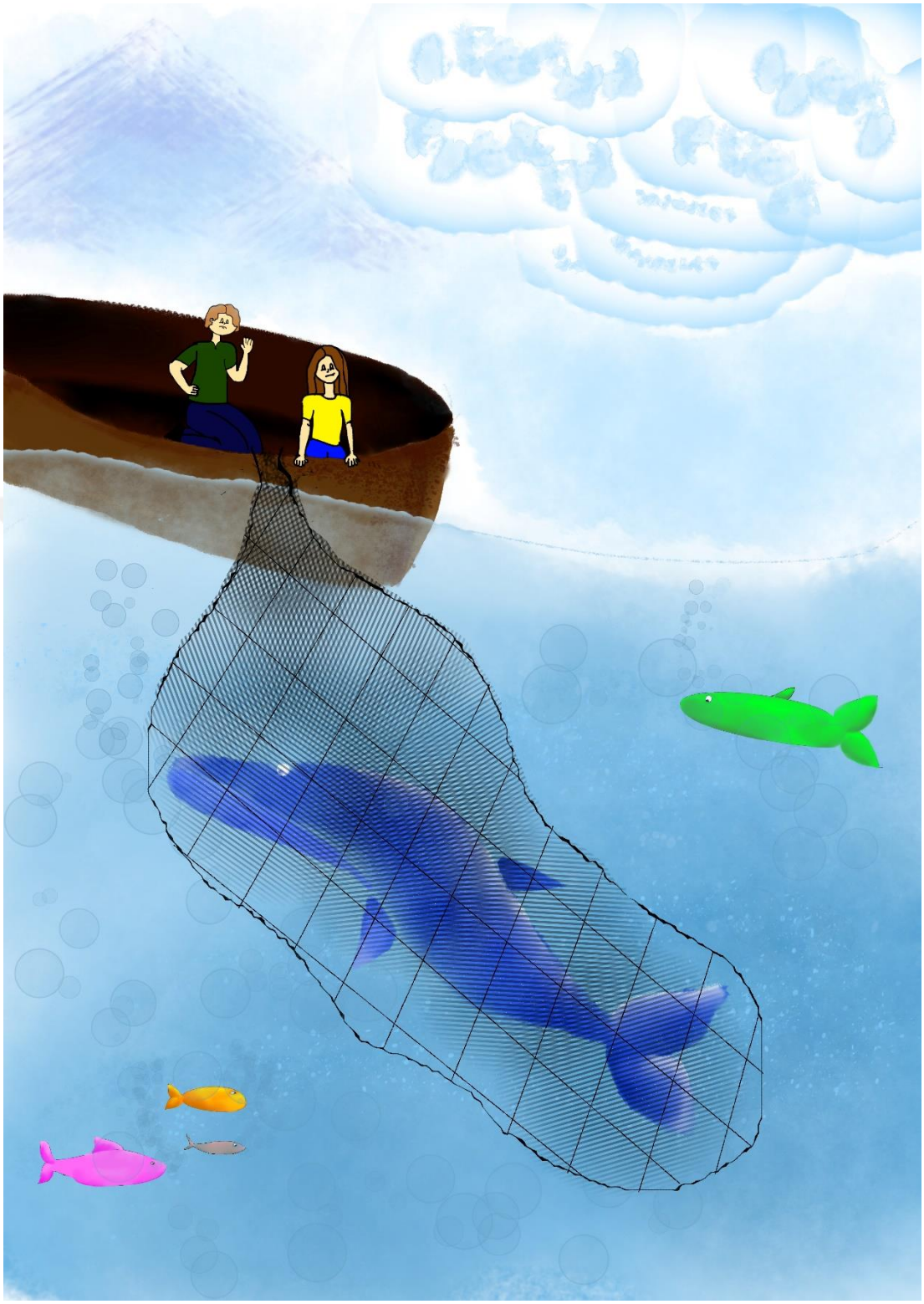
KARAR NO: 2022-10-23: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişimi Yüksek Lisans Programı 211489023 numaralı Beyza Ece DAŞ' ın "Sosyo-Ekonomik Durumun Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Çevre Farkındalığına Etkisi" konulu çalışması hakkında yapacağı anket sorularının, etik kurallara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, İGÜ Etik Kurulumuzun 16.03.2022 tarih ve 2022-06 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Cihangir Mah. Şehit Jandarma Komando Er Hakan Öner Sok. No:1 Avcılar / İSTANBUL
Tel: (0212) 422 74 01 – 422 70 00 Faks: (0212) 422 74 01
www.gelisim.edu.tr bilgi@gelisim.edu.tr

EK- B: Araştırmada Kullanılan Görseller

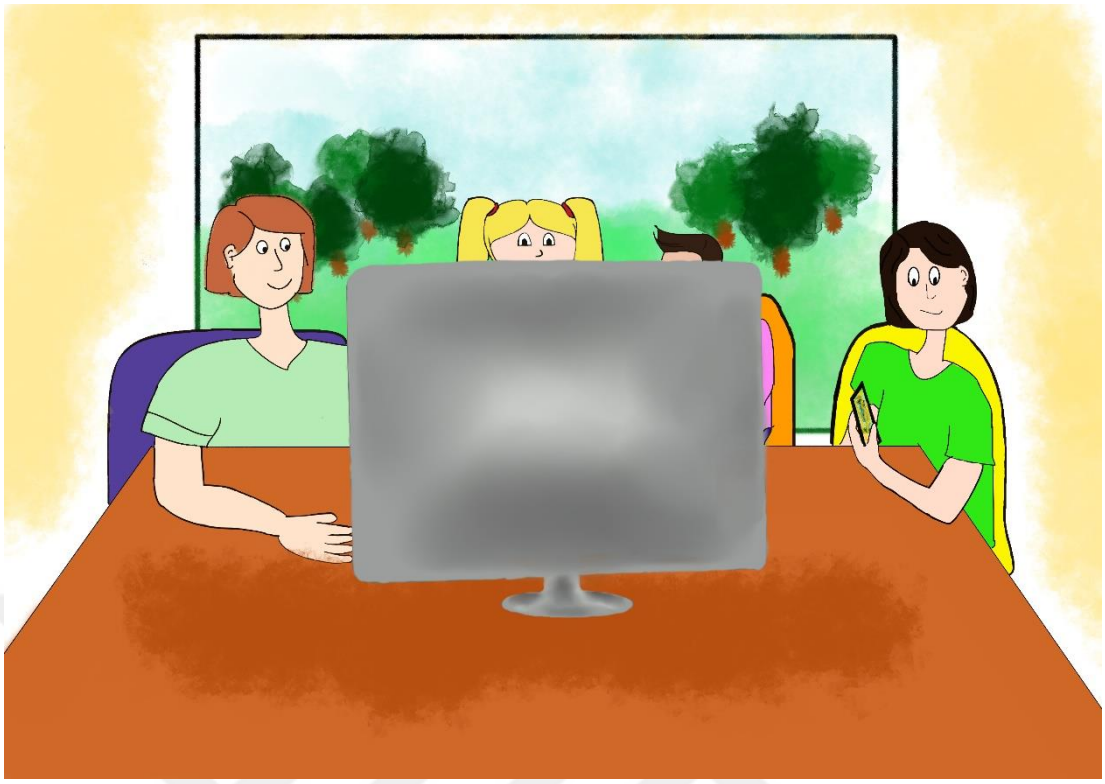

EK- C: Görüşme Formu ve Aile Bilgi Formu

Sayın veli,

Bu form "Sosyoekonomik Durumun Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Çevre Farkındalıklarına Etkisi" isimli yüksek lisans tez çalışması kapsamında kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Bu formdan elde edilecek veriler yalnızca ilgili tez çalışmasında kullanılacaktır. Size ve çocuğunuza ait bilgiler gizli tutulacaktır. Verilerin ve çalışmanın güvenirliği için aşağıdaki maddeleri içtenlikle doldurmanızı rica ediyorum. Herhangi bir sorunuzda bana 0507 783 53 43 veya 211489023@ogr.gelisim.edu.tr 'den ulaşabilirsiniz.

Beyza Ece DAŞ

İstanbul Gelişim Üniversitesi
Çocuk Gelişimi YL Programı

Çocuğun;	*Annesinin;*	*Babasının;*
Yaşı:		
Okul Öncesi Eğitim Kurumundaki Senesi:	Yaşı:	Yaşı:
	Eğitim Durumu:	Eğitim Durumu:
Kardeş Sayısı:	Mesleği:	Mesleği:

Sizin için en doğru seçeneği işaretleyiniz.

- ☐ Çocuğumuzun evimizin dışında oyun oynayabileceği bir açık alana sahip değiliz.
- ☐ Çocuğumuz sık sık dışarıda oyun oynar.
- ☐ Çocuğumuz evde oyuncaklarıyla oynamayı tercih ediyor.
- ☐ Çocuğumuz dışarıda oyun oynamak yerine telefon/tablet/bilgisayar ile oyun oynamayı tercih ediyor.
- ☐ Çocuğumuz evimizin dışında oynayabileceği bir açık alana sahip olmadığı için telefon/tablet/bilgisayar ile oyun oynuyor.
- ☐ Diğer. (Lütfen açıklayınız.)

Ailenizin aylık toplam gelirine en yakın kutucuğu işaretleyiniz.

- ☐ 0-6000 ₺
- ☐ 6000-15000 ₺
- ☐ 15000 + ₺

Bu görüşme formu Sosyo-ekonomik Durumun Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Çevre Farkındalığına Etkisi isimli tez çalışması kapsamında yapılacak yarı yapılandırılmış görüşmelerde kullanılmak üzere geliştirilmiştir.

Görüşme Tarihi:

Görüşme Yeri:

Görüşme Yapılan Çocuk (Kod):

Bu resimde neler görüyorsun? Sonda; a-) Resimdeki kişi/kişiler ne yapıyor?	
b-) Resimdekine benzeyen bir tecrübe yaşadın mı?	☐ Olumlu ☐ Olumsuz
Resimdeki kişi/kişiler ne hissediyor olabilir? Neden?	
Sence bu resimden önce ne olmuş olabilir? Sonda; a-) Resimdeki kişi/kişiler bu davranışı neden yapıyor olabilir?	
Sence bu resimden sonra ne olmuş olabilir? Sonda; a-) Resimdeki davranış yerine ne yapılabilirdi?	
Resimdeki kişi/kişilerin yerinde olmak ister miydin?	☐ Olumlu ☐ Olumsuz